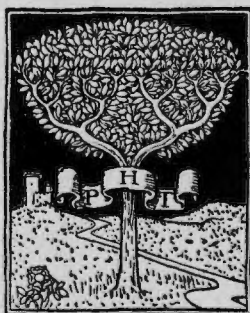

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BERTIL BROOMÉ

1956

ÅRGÅNG 54 · HÄFTE 4

INNEHÅLL.

	Sid.
Recensioner (se bifogat årsregister)	149—194
Beriktiganden och rättelser	194—199
Meddelande angående Personhistoriska samfundet	199
Förkortningslista	200
Personregister	201—214

Recensioner.

Svenska män och kvinnor.

För den generation som nu bör betecknas som medelålders eller däröver blev bekantskapen med Herman Hofbergs Svenskt biografiskt handlexikon i dess andra, illustrerade upplaga en upplevelse. Hur många skolpojkar och gymnasister med historiskt intresse ha inte i nattens stilla timmar sugit musten ur dess koncentrerade men i regel mycket upplysande biografier! I en tid, då man inte hade tillgång till en publikation som Vem är det, blev arbetet också ofta — vid sidan av allsköns adelskalendrar, militära rullor, prästmatriklar etc., som redovisade den närmaste umgängeskretsen — föremål för förstulna konsultationer vid salongslampans sken även från andra familjemedlemmars sida.

Svenskt biografiskt handlexikon kom ut i två delar 1906 och bar den omständliga underrubriken: Alfabetiskt ordnade lefnadsteckningar af Sveriges [gentemot första upplagans 'svenska'] namnkunniga män och kvinnor från reformationen till nuvarande tid. Hur många biografier denna upplaga innehåller synes inte ha blivit beräknat, men den första som utkom på samma förlag 1876, anges upptaga 3 400.

Den andra upplagan av handlexikonet presenterade sig själv som »grundligt genomsedd, omarbetad och till våra dagar framförd», medan biografierna i den första sades vara »efter tryckta källor och medelst nya bidrag samlade och utarbetade». Trots att det sålunda av naturliga skäl inte kunde vara fråga om något i egentlig mening självständigt arbete var Hofbergs handbok för sin tid mycket användbar och i påfallande hög grad även pålitlig.

Sedermera kom det biografiska stoffet att ägnas ökad uppmärksamhet och omsorg i de stora konversationslexikonerna, i all synnerhet i tredje upplagan av Nordisk familjebok (1923—37). Därigenom blev i viss mån det biografiska handlexikonet överflödigt, men inte helt och hållet, bl. a. därför att man redan av bekvämlighetsskäl gärna ser en viss kategori av stoff samlat för sig i sin särskilda publikation.

Det biografiska handlexikonet som sådant har inte heller sedan dess fått någon egentlig efterföljare inom svenskt språkområde. År 1942 började däremot på Albert Bonniers förlag utgivandet av ett biografiskt verk som väl avsåg att ersätta handlexikonet men som var anlagt efter en väsentligt större måttstock. Detta verk fick titeln *Svenska män och kvinnor* och det har nu genom ett i följd utgivet band fullbordats i åtta delar.

Verket planlades av journalisten och skriftställaren Nils Bohman (1902—43), som före sin bortgång medhann att som huvudredaktör svara för första och andra delarna. I hans ställe inträdde därefter Torsten Dahl, numera fil. lic. och amanuens vid riksdagsbiblioteket, vilken slutfört arbetet. Vid sin sida har han som redaktionella medarbetare

haft en skara yngre akademiker, varjämte riksbibliotekarien Oscar Wieselgren och professor Bengt Hildebrand såsom medlemmar av redaktionskommittén i viss utsträckning biträtt som speciellt sakkunniga; de ha även bidragit med artiklar. I betydande omfattning ha biografierna emellertid författats av tillfälliga medarbetare, utsedda från fall till fall. Vissa av dessa ha på grund av speciella förutsättningar i form av kunskaper och intresseinriktning anförtrots att behandla bestämda kategorier av biograferade personer. Andra åter ha engagerats för en fylligare framställning av ett levnadsöde som de, ofta genom intim personlig kännedom, haft särskilda förutsättningar att belysa. Nästan alltid har man i dessa senare fall gynnats av turen och de resultat som framkommit på denna väg höra utan tvivel till det värdefullaste i verket. Från flera av dessa artiklar komma helt visst karakteriseringar och omdömen att anföras och leva vidare i kommande arbeten av liknande slag.

Samtidigt måste man skänka sin beundran åt huvudredaktören för att han vågat ifrågasätta medverkan i ett företag av detta slag av så högt kvalificerade och i andra uppgifter så hårt engagerade författare som det här i många fall gäller. Låt mig endast som exempel nämna några få: Anton Blanck, Eli Heckscher, Emil Liedgren, Helge Ljungberg, Gösta Malm, Ernst Newman, Herbert Tingsten och Ragnar Tomson.

Verket Svenska män och kvinnor innehåller biografier över både bortgångna och nu levande. Någon tidsbegränsning har inte införts, varigenom — till skillnad från vad som var fallet i Hofbergs verk — även medeltidens släkter och dess mera bemärkta personer fått komma med. Enligt gjorda beräkningar skulle antalet biografier uppgå till omkring 14 000 (varvid givetvis bortses från dem som omnämnas i släktöversikter etc.). Från början utgick man från att ungefär tredjedelen av dessa skulle behandla personer, vilkas livsverk ännu inte avslutats. Det förefaller emellertid som om proportionen i ännu högre grad hade förskjutits till de nu levandes förmån. Enligt min mening kan inte i och för sig något vara att invända häremot. Det med rätta prisade Dansk Biografisk Haandleksikon, som Svend Dahl och P. Engestoft utgav i tre delar 1920—26, redigerades medvetet efter den principen att levande personer i något större utsträckning skulle medtagas än bortgångna, bl. a. därför att urvalet bland de förra av naturliga skäl måste bli förhållandevis svårt.

Man kan emellertid inte undgå att i olika sammanhang iakttaga en viss särskild vänlighet mot nu levande objekt, förestavad av artikelförfattarens personliga bekantskap med föremålet, lärjungeförhållande etc. På andra punkter framträder tvärtom en viss återhållsamhet i omdömena, som delvis kanske finner sin förklaring av att man valt metoden att underställa de biograferade själva respektive artiklar. Det är snarast av denna grund som nu diskuterade proportionsförhållanden kunna föranleda någon invändning.

I övrigt synas dessa svåra avvägningar och ställningstaganden i allmänhet ha skett med klokhet och omsorg. Detta gäller sålunda företädarna för olika yrken och verksamhetsformer, för män och kvinnor och för representanter för olika tidsepoker. Beträffande i Finland födda

personer har man tagit med sådana från den svenska tiden, liksom den svenska erövringen av de gammaldanska provinserna satts som bakre gräns för denna del av vårt land. Särskilt den senare metoden kan diskuteras men har vunnit hävd, varigenom en avvikelse nu skulle medföra åtskilliga praktiska olägenheter.

Vad som här sagts innebär inte att det gjorda urvalet bör betraktas som höjt över all diskussion. Det kan inte förnekas att det ibland blir en smula tröttande med dessa i överflöd tillhandahållna biografier över ämbetsmän och krigare, vilkas insatser i huvudsak äro av intresse endast vid ett mera ingående studium av en tidsepok eller ett annat sammanhang. En del av det historiska stoffet förlorar dock enligt livets lagar så småningom sin aktualitet och inga ansträngningar hjälpa i sådana fall att hålla det kvar i det allmänna medvetandet.

Något liknande kan f. ö. mutatis mutandis sägas även för en del sentida och ännu levande personer. Detta gäller särskilt officerare och andra sådana ämbetsmän, för vilka den omsorgsfulla registreringen av befordringsdata, i regel återspeglade ett rent mekaniskt händelseförlopp, ökar känslan av en onödigt och utrymmeskrävande bredd i framställningen.

Man kan inte vid granskningen av Svenska män och kvinnor bortse från att Svenskt biografiskt lexikon kommer att förbli den oundgängliga huvudkällan vid allt personhistoriskt studium. Att det populära verket nu utkommit bör inte i någon mån tas som intäkt för att minska ansträngningarna att medelst ökade (i st. f. som nu minskade) anslag föra det mera vetenskapliga företaget vidare i så snabb takt som möjligt. Huruvida Svenska män och kvinnor härvid i någon högre grad kan betraktas som ett förarbete är ovisst. Det gäller ju inte i detta som i förhållandet mellan Svenska akademiens ordbok och Olof Östergrens Nusvensk ordbok, att båda verken grunda sig på omfattande och självständiga materialsamlingar.

Beträffande artiklarnas kvalitet observerar man att första bandet i rätt hög grad präglas av ett mer konventionellt grepp än vad som blivit fallet i senare delar. Att artiklarna genom hela verket äro av olika kvalitet har antytts redan i det föregående. Det utrymme som kunnat ges åt varje biografi har med undantag för mera framträdande kulturpersonligheter inte medgivit några nyanserade omdömen om män och kvinnor som utan att ha stått i främsta ledet för uppmärksamheten ändå gjort en omfattande eller facetterad livsgärning.

Akribin synes vara stor, att döma av de stickprov jag haft tillfälle att ta under en tämligen flitig användning allt sedan verket började utkomma. Helt utan vänk och lyte i detaljerna kan emellertid självfallet inte ett arbete av detta slag vara. Att här närmare specificera de iakttagelser som kunnat göras av sådant slag saknar mening. Mera som en kuriositet — och eftersom förhållandena ligga mig nära — kan nämnas att Artur Hazelius *inte* var född i Gula huset, där han framlevde sina sista år på Skansen, ehuru det är riktigt att även födelsehuset i senare tid blivit flyttat dit upp. Och min skolkamrat och gamle vän Ivan Svensson är inte sonson utan son till industrimannen och politikern med samma namn. I artikeln om den sistnämnde saknas en hänvisning till Bertil

Waldéns Skyllbergs bruks historia, vars andra del med rikt biografiskt innehåll utkom 1954. I några fall uppmärksammar man att personskildringarna endast omnämna en sida av vederbörandes livsgärning, medan andra förbigås med tystnad. Så är fallet med Johan Ekman, som vid Orrefors lade grunden till en viktig sida av svensk konstindustri, och professor Anders Wide, vilken skildras uteslutande som nyskapare på sjukgymnastikens område, medan de hembygdsintressen som uppfyllde hans liv i övrigt, åtminstone under senare år, inte alls bli omnämnda.

Åtskilliga recensenter ha anmärkt på storleken av porträttbilderna i förhållande till de avbildades nuvarande eller divinatoriskt uppfattade framtida betydelse. Här hade redaktionen givetvis kunnat göra uppgiften vida lättare för sig genom att liksom i Hofbergs andra upplaga eller i Dahl—Engeltofts handlexikon endast bruka bilder av ett format, snarast väl av spaltbredd. Å andra sidan vill man inte gärna vara utan vad man här fått genom den slösande rika illustrering som förlaget bestått arbetet. Särskilt fotografierna — inte minst de av borgare och bonderiksdagsmän — ge möjlighet till både nöjsamma och lärrika fysiognomiska studier. Ibland kan man f. ö. förmoda att utmätandet av bildytan snarast berott på om bildredaktören haft tillgång till material som varit möjligt att reproducera i större format.

På varje arbetsuppgift av detta slag kan man självfallet anlägga skiftande — och även kritiska — synpunkter. Men det bör klart sägas ifrån att det är med stor tacksamhet man hälsar tillkomsten av detta verk, som ger i den svenska allmänhetens hand ett instrument av största värde, både använt som tillfällig uppslagsbok och som hjälpreda vid allvarligare studier. Inte minst i de många små biblioteken ute i landet borde den höra till den sortens litteratur som före all annan skall komma ifråga till inköp.

Gösta Berg.

Tradition och historia.

Nils Ahnlunds sista essaysamling *Tradition och historia* (1956; 259 s.) innehåller ett stort antal uppsatser och föredrag från senare år och ej minst den personhistoriskt intresserade har — som väntat — här mycket att hämta. Ahnlund hade en sällsynt förmåga att i essayens form sprida vidgad kunskap om de skilda områden av historiens domäner från forntiden till nutiden som han odlade med en energi och kunnskap, som väl knappast förunnats någon annan svensk historiker i senare tid. Det bör understrykas, att volymen är att betrakta som en essaysamling. Notapparat eller resonerande käll- och litteraturhänvisningar saknas tyvärr.

Ahnlund spände över ett brett register. Den historiska personlighet som under hela hans vetenskapliga verksamhet stod hans hjärta närmast var Axel Oxenstierna och åt honom och hans samarbete med Gustav II Adolf och Kristina ägnas också några av de viktigaste essayerna: »Axel Oxenstierna och 1634 års regeringsform», »Rikskanslerens titlar»,

»En stor mans vanor» och »Drottningen och kansleren». I den förstnämnda utvecklar förf. i detalj sin välkända tes att regeringsformen skrivits under Gustav Adolfs livstid och till sitt huvudinnehåll godkänts av denne. Vid studiet av Oxenstierna-uppsatserna kan man ej undgå att beklaga, att det ej förunnades Ahnlund att fullfölja sin biografi över rikskanslern.

Uppsatsen Kettel Runske och Gilbert handlar om ett gammalt sägenmotiv, knutet framför allt till Visingsö, i vilket det senare ledet Gilbert av författaren antas vara en vanställd bild av en historisk personlighet, Gerbert från Auvergne, påve 999—1003 under namnet Sylvester II. Ahnlunds fantasifulla kombinationsförmåga visar sig i studien om Mattias i Bäck, föremålet för en yppig sägenflora i Forsa socken i norra Hälsingland; enligt förf. är det fråga om en adelsman vid namn Mattias Olofsson, tillhörande släkten Horn af Kankas och 1438 omtalad som domprost i Uppsala samt kort tid därefter förflyttad till landsprost över Hälsingland. Uppsatsen om fru Gunilla är ägnad åt Erik Turessons (Bielke) maka fru Gunilla Johansdotter (Bese), en av dessa myndiga adelsfruar vid övergången från medeltiden till Gustav Vasas regering.

Till 1500-talet hör Ahnlunds föredrag om Olaus Petri och Stockholm hållet vid huvudstadens högtidlighållande av Olaus Petri-jubileet i Stadshuset 1952. I en uppsats »Nu är Sverige blivit en man» diskuterar förf. en relation om Uppsala möte 1593 som av kyrkohistorikern Hans Cnattingius tillskrivits den bekante kyrkoherden i Stigtomta nära Nyköping Magnus Petri. I en undersökning »Ett rykte från Lützen» behandlar Ahnlund de misstankar som tidigt riktades mot hertig Frans Albrekt av Sachsen-Lauenburg för att ha varit medskyldig till Gustav II Adolfs död.

En historiografisk översikt med rikt utrymme för Ahnlunds djupgående vetande på området är uppsatsen om Gustav Adolf i stormaktstidens historieskrivning, behandlande utom Axel Oxenstierna bland många andra Bogislav Philip von Chemnitz, Johannes Loccenius och Johan Widekindi. En annan studie av översiktsskaraktär sysslar med svensk historieundervisning i äldre tid. Här passerar en lång rad av våra äldre historieboksförfattare revy, t. ex. Christian Wählin, Gustaf Abraham Silverstolpe, Magnus Bruzelius, Jacob Ekelund, P. G. Alander och Clas Theodor Odhner, vilken sistnämnde bildar avslutningen i denna för Ahnlunds historiska framställningskonst, förmåga av överblick och enastående källkunskap så karakteristiska studie.

B. Bé.

Medeltida kulturhistoria.

Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformationstid. Band I: Abbed — Blide. Malmö, Allhem, 1956. 10 s. + 688 sp. + 16 opag. bildsidor. Häft. kr 40.

Med anslag från såväl statsmakterna som fonder i de fem nordiska länderna och under presidium av ett antal framstående företrädare för

olika vetenskapsgrenar i dessa länder har det första i en planerad svit på tio band med ovanstående titel fullbordats. Som redaktörer ha fungerat mag. art. John Danstrup (Danmark), docent Gunvor Kerkkonen (Finland), professor Magnus Már Lárússon (Island), cand. philol. Finn Hødnebo (Norge) och professor John Granlund (Sverige).

Det nya verket avser att i alfabetisk följd redovisa realia från nordisk medeltid, varvid även företeelser i den allmänneuropeiska medeltidskulturen beaktats i den mån de spelat någon roll i Norden. På sätt och vis är det sålunda en alfabetiskt uppställd modern motsvarighet till Hans Hildebrands »Sveriges medeltid» och de olika banden av »Nordisk Kultur».

Det nu utkomna bandet omfattar mer än två hundra artiklar av nästan lika många specialister från de olika länderna. Artiklarna äro av tre slag, dels artiklar om lokala ämnen från ett enda land, dels artiklar om samnordiska ämnen, skrivna av en författare, dels artiklar om samnordiska ämnen, där författare från olika länder skrivit var sitt avsnitt. Valet av artikeltyp har varit beroende av ämnenas karaktär, forskningens läge i varje enskilt land och de särskilda forskarnas egna insatser på området. Till verkets principer hör, att varje artikel granskas av specialister från de olika länderna samt suppleras och ändras av dem med hänsyn till material och forskning i varje särskilt land. Med undantag för att isländska artiklar återgivas på något av de övriga nordiska språken och finskspråkiga artiklar på svenska, får varje författares bidrag behålla sin ursprungliga språkform, vilket ibland resulterar i att en och samma artikel innehåller bidrag på både danska, norska och svenska. Detta är emellanåt något förbryllande. Speciellt är så fallet, då det gäller att finna ett sökt uppslagsord, eftersom läsaren ej på förhand kan veta, hur artiklarna äro fördelade nationellt. Denna relativt begränsade olägenhet torde emellertid komma att bortfalla, då det avslutande registerbandet en gång föreligger, vilket enligt planen skall omfatta icke blott uppslagsorden utan även alla viktigare ord och begrepp, som omtalas i artikeltexterna.

Om artiklarnas karaktär vittna de omfångsrika litteraturförteckningar — emellanåt med sidhänvisningar —, som åtfölja dem. Det nya verket får icke minst tack vare dessa ett oskattbart värde icke blott som pålitligt repertorium för rent faktisk kunskap utan även som forskningsincitament och metodiskt hjälpmedel. Vissa artiklar giva sammanfattningar, till vilka motsvarigheter icke tidigare varit publicerade. Andra ha karaktär av specialuppsatser, som visa forskningens senaste framsteg, ännu ej redovisade annorstädes.

För denna tidskrifts speciella område, personhistorien, ger det nya uppslagsverket åtskilligt av intresse. Endast i undantagsfall förekomma personbiografier, och ej heller i dessa fall är det personalia, som stå i centrum för uppmärksamheten, utan vederbörandes livsverk och dess betydelse för nordiskt kulturliv. Sådana äro artiklarna om den franske dominikanpredikanten Alanus de Rupe, Karl den stores rådgivare Alcuin, den engelske teologen och historieskrivaren Beda samt den fornkristna kyrkans gestalter, Andreas, Anna och Bartholomeus. I fråga om den heliga Birgitta har denna inriktning ännu mer markerats genom att hon ej blivit föremål för någon särskild artikel men i stället mer eller mindre

skymtar fram i artiklarna »Birgittakult», »Birgittarevelationer», »Birgittinernorsk», »Birgittinkyrka och -kloster», »Birgittinorden», »Birgittinsk ikonografi» och »Birgittinsk konst».

Viktiga ur personhistorisk synpunkt äro även artiklarna om litterära verk såsom »Ågrip af Nórøgs konunga søgum», »Alexandersagaen», »Árna saga biskups», »Arons saga», »Bandamanna saga», »Barlaams ok Josaphats saga», »Bibelkommentarer», »Bibelöversättning», »Biskupa sögur» och »Bjarnar saga Hítðælakappa» samt heraldiska och sfragistiska artiklar såsom »Adelsvapen», »Adliga sigill», »Alliansvapen», »Anvapen», »Bande», »Bar», »Begravningsvapen», »Besant» och »Bjälke». Flera artiklar behandla ryktbara handskrifter såsom »Aslak Bolts jordebok» och »Bergens kalvskinn». Andra giva källöversikter såsom »Adelsbrev», »Arabiske kilder til Nordens historie», »Avskriftssamlingar», »Bergsprivilegier», »Bibliotek», »Biskopsarkiv», »Biskopskrønika» och »Biskopslängder» samt särskilt den mer än tjugo spalter långa artikeln »Arkiv», som sammanfattar de senaste årtiondenas betydelsefulla rön och förutom institutionsarkiv redovisar talrika mer eller mindre kända privatarkiv från medeltiden. Beaktansvärda äro även artiklarna om de norska inbördeskrigens partier »Bagler» och »Birkebeinar» samt om titlar och yrkesbenämningar såsom »Abbedissa», »Abbot», »Archirex», »Baccalaureus», »Baron», »Bartskær» och »Biskup». Av mer allmänt historisk karaktär äro artiklarna »Bergenshandel», »Bergsbruk», »Bergsfrälse», »Bergslag», »Bergsregale» och »Bergsrätt».

Övriga artiklar giva i enlighet med verkets titel kunskap om medeltidsmänniskornas miljö. Särskilda uppslagsord finnas sålunda för allehanda företeelser inom arbetsliv, fauna, flora, folksed, juridik, konst, kult och paleografi samt för viktigare sammansättningsled i ortnamn.

Ett försätligt tryckfel har recensenten påträffat i sp. 216, där förteckningen över konung Karl Knutssons jordabrev uppges vara bevarad i avskrift från 1740-talet i st. f. 1470-talet. I sp. 512 står, att »Både Venerabilis i Engl. och Hrabanus Maurus i Ty. kunna räknas som produktiva och ofta citerade författare av bibelkommentarer»; det första ordet skall naturligtvis vara »Beda».

Hans Gillingstam.

Sten Sture den äldre och stormännen.

Med ovanstående titel har Kjell-Gunnar Lundholm våren 1956 utgivit en omsorgsfullt utarbetad avhandling (XII + 292 s., Gleerups). Ämnet har för några år sedan behandlats i S. U. Palmes uppmärksammade biografi över Sten Sture den äldre (se rec. i PHT 1951, s. 118 ff.). Lundholms uppgift har på sätt och vis varit att genom noggrann detaljforskning utröna, i vilken utsträckning Palmes många uppslag och hugskott och hans osympatiska bild av gamle herr Sten varit grundade på hållbara fakta. Förvisso framstår ej herr Sten som något enastående monstrum i Lundholms bok men inte heller som ett dygdemönster.

Ett mycket förtjänstfullt drag i avhandlingen är att författaren systematiskt genomgått de bevarade jordeböckerna, arvskiftena och köpe-

breven och med ledning därav sökt fastställa omfånget av Sten Stures och fru Ingeborgs godsbestånd vid olika tidpunkter. Särskilt hans energiskt genomförda undersökning av arvskiftena och hans metod att omräkna spannmålsavkastning till penningar och på så sätt summera olika persedlar för att därefter framräkna, hur arvslotterna förhöllo sig till hela det skiftade arvet, äro värda att uppmärksammas av släkthistoriker; de ge nämligen värdefulla möjligheter att kontrollera hur de gällande arvsreglerna tillämpades. Härmed sammanhörande källproblem behandlas i tre exkurser; uppgifterna om varuvärderingar böra numera jämföras med de prisuppgifter, som samtidigt framlagts i Ingrid Hammarströms ovanligt givande avhandling *Finansförvaltning och varuhandel 1504—1540* (Uppsala 1956).

I ett särskilt avsnitt behandlas det mest uppmärksammade av Sten Stures godsköp, Hammerstaaffären. Att Sten Stures köp av Hammersta väsentligt skärpte motsättningen mellan honom och ärkebiskop Jakob Ulfsson och ökade missämjan mellan herr Sten och Nils Sture framhäves av Lundholm. Däremot har Lundholm icke kunnat finna nog källmaterial för att avgöra, hur köpet mellan herr Sten och fru Birgitta på Hammersta egentligen gick till eller om fru Birgitta verkligen fick betalning eller om hennes transaktioner voro försök att spela ut olika fordringsägare mot varandra. Hammerstaaffärens tidigare faser behandlas även av Lundholm, ehuru Sten Sture då ännu ej trätt in som part utan frågan gällde fru Birgittas rätt till Hammersta och Vallö samt hennes brevmanipulationer, och han får där tillfälle att på olika punkter korrigera Palme och andra föregångare. Framställningen torde emellertid ha vunnit i klarhet, om förf. utom släkttavlan över arvingarna till fru Birgittas make Eregisle Nilsson även infört en släkttavla över hennes egna närmaste släktingar. Hon hade nämligen en halvsysster på fädernet som också hette Birgitta Olofsdotter (Tott), och denna införes i avhandlingen med fullt namn först s. 137 men omtalas s. 132 not 32 endast som fru Annas dotter, ehuru hon i den åsyftade källan Kalmar recess 1483 (ST III, s. 382; jfr G. Carlsson, *Kalmar recess 1483, 1955*, s. 69) kallas jungfru Birgitta Olofsdotter till skillnad från fru Birgitta på Hammersta. Med hänsyn till förf:s trägna arkivforskningar är det påfallande, att han s. 127 not 24—25 citerar Eregisle Nilssons morgongåvobrev för fru Birgitta 1446 från Langebeks Diplomatarium och daterar den bekräftande riksrådsdomen till 1482. Riksrådsdomen, som i original på pergament finnes i danska riksarkivet (C 3, Domme), härrör såsom utfärdarnamnen visa från unionsmötet i Kalmar 1484 och bör således dateras den 10 september, och det däri intagna morgongåvobrevet är av 1446 28/7 (jfr P. v. Möller, *Bidrag till Hallands historia*, s. 377 not 59), ej 29/7. En avskrift av den Langebekska avskriften med dess fellästa och feltolkade dateringar finnes i C. G. Styffes samling, vol. 1, i svenska riksarkivet, och från Styffes inledning till band IV av hans *Bidrag till Skandinavians historia* ha feldateringarna spritt sig i all litteratur om Hammerstaaffären. Riksrådsdomen har alltså fällts året efter Kalmar recess 1483, och Knut Posses närvaro vid Kalmarmötet 1482 blir utan intresse för Lundholms resonemang (s. 131 f. not 43), ty han var ej med i Kalmar 1484 (jfr G. Carlsson. a. a. s. 46).

För den personhistoriska forskningen är det mycket välkommet, att förf. i en exkurs ger en riksrådslista för åren 1470—1497 med belägg för uppgifterna om de data, som närmast ange vederbörandes inträde i eller avgång ur råds-kretsen. Intressanta äro de framlagda uppgifterna om de nya riksrådens börd och deras ålder vid inträdet. Svante Nilsson (Sture) var högst 23 år och ogift, när han blev riksråd, och han hörde till de få, som blevo riksråd redan i faderns livstid. Erik Trolle och Nils Clausson (Sparre) synas ha varit ungefär lika unga. — Nyttigt är också det meddelade itinerariet för Sten Sture d. ä., särskilt för kontroll av dateringen av brev i tvivelaktiga fall. I denna lista liksom i källförteckningen har förf. råkat kalla Stora Kopparbergs Bergslags AB:s arkiv för »Bergslagens arkiv» i st. f. »Bergslagets arkiv». I förkortningslistan saknas SKH = Strödda kamerala handlingar.

I itinerariet (s. 258) upptages under datum 1500 5/1 ett pergamentsbrev i Riksarkivet, varigenom riddarna Sten Sture, Svante Nilsson, Knut Alfsson och Sten Turesson samt tre väpnare döma om arvet efter Skering Larsson. Dombrevet, som utfärdats i Strängnäs söndagen efter nyår, torde emellertid härröra från råds-mötet i Strängnäs vid årsskiftet 1500—01 (om detta se C. G. Styffe, BSH IV, inl. s. 257 f. och G. Carlsson, Hemming Gadh, s. 72 f.), ty Skering Larsson, som utfärdade morgongåvobrev 1499 16/9 (se H. Gillingstam, Ätten Siöblads medeltida släktförbindelser, s. 60), omtalas som levande ännu i ett brev från Peder Ragvaldssons (Fargalt) änka Ingeborg Ragvaldsdotter (Puke-Bonde) till hennes svägerska Margareta Ragvaldsdotter (Fargalt), änka efter Laurens Svärd (jfr FMU 3275 och Jully Ramsay, Frälsesläkter i Finland, s. 461), vilket måste dateras 1500 10/4 och finnes bland Riksarkivets pappersbrev. Det ifrågavarande dombrevet bör därför dateras 1501 3/1, och brevutskrivaren Magnus Laurentii (se L. Sjödin, Arvid Siggesson's brevväxling, s. 462 not 1, och MRA 1933, s. 84) måste ha gjort ett vid årsskiftet vanligt fel i årtalet.

Avhandlingen har lyckligtvis person- och ortnamnsförteckningar. Bland ortnamnen finner man dock felaktiga former såsom Lofthammar för Loftahammar, Selö för Selaön, Sparsätra för Sparsätra, Edslösa för Eldslösa, Sjöstada sn för Sjögestads socken och Skyllinge sn för Sköldinge socken. En lapsus är väl, att det bynamn, som nu ingår i Almarstaket, upptagits som Almare sn.

Jan Liedgren.

Det borgerliga Uppsala under medeltid och Vasatid.

Band II av Uppsala stads historia med titeln *Uppsala under yngre medeltid och Vasatid* (XIV + 464 s., 2 kartor) har författats av den skånskfödde historikern Sven Ljung och utkom 1954. Uppsala under medeltiden är ju främst stifts-staden med ärkebiskop, kapitel och domkyrka. Men vid sidan av detta fanns ett borgerligt Uppsala med köpmän och hantverkare, rådhus och borgargårdar, stadskyrkor, kloster, helgeandshus och själagård. Det är främst om allt detta dr Ljungs bok handlar, liksom om dess efterföljare och ersättning under

Vasatiden. Självfallet skildras också de rikspolitiska händelser som tilldraga sig i Uppsala, i den mån de påverka det borgerliga livet, t. ex. Sturemorden och Uppsala möte, och domkyrkobygget, Gustav Vasas slottsbygge och de stora eldsvådorna visas vara av väsentlig vikt för stadens utveckling.

Viktigt men ganska svårtillgängligt är kapitlet om stadens medeltida topografi i dokumentarisk belysning. Författaren har här tillvaratagit flertalet av de upplysningar som ges i de många gåvo- bytes- och köpebrev till domkyrkans förmån (jfr bil. 4). De arkeologiska undersökningarna, som i huvudsak utförts under ledning av landsantikvarie Sundquist, ha naturligtvis varit av stort värde, men Ljung har icke ansett sig kunna acceptera alla de konstruktioner, som denne framlagt t. ex. i band I av stadshistorien. Intressanta notiser ha framdragits ur Uppsala slotts räkenskaper bland landskapshandlingarna i kammarsarkivet, ur Uppsala hospitals arkiv i landsarkivet och ur stadens guldsmedsämbetes arkiv, som går tillbaka till Erik XIV:s tid och förvaras hos Uppsala fabriks- och hantverksförening. Bland alla notiser om Uppsalabor i Ljungs bok kan nämnas, att han i en av O. Källström publicerad men felläst räntekammarboksanteckning funnit dödsåret (1542) för kaniken och sysslomannen vid helgeandshuset i Uppsala, doktor Hans Eek (se om denne E. Nygren i SBL XII, s. 558 ff.). Hans sigillstamp finnes i Statens historiska museum (Inv. nr 1701: 1).

Personhistorikern kommer kanske först att söka sig till de längder med delvis ganska utförliga biografier över kyrkoherdarna vid Vårfrukyrkan och S:t Per och över borgmästare och rådmän, byfogdar och stadsskrivare, som äro publicerade som exkurs 2 och 3. Omfångsrikast äro biografierna över de båda borgmästarna Gustaf Eriksson och Staffan Henriksson, vilka båda spelade viktiga roller under Sten Sture den yngres, Gustaf Trolles och Gustav Vasas tid, såsom redan Peder Svart berättar. Genom Ljungs kritiska sammanställning av tillgängliga uppgifter om envar av dem får man betydligt lättare att följa med deras partiväxlingar under orostiden. Som dr Ljung påpekat för rec. har det signet, som Gustaf Eriksson använde 1532 (bild 6, s. 39), redan 1507/11 begagnats av den bekante kaniken magister Jon Eriksson, vilket kan tyda på att de båda voro bröder och söner till borgmästaren i Uppsala Erik Jonsson. På släktskapen tyder också ett odat. påvligt dispens- och avlatsbrev för riddaren Ture Jönsson (Tre Rosor), Erik Ottessons (och Johan Kristiernsson Vasas) änka Birgitta, kantorn Peder Galle, Jon Eriksson, Jöns Laurensen och två andra kaniker samt tre prebendater i Uppsala, kyrkoherdarna Peder i Alfta och Nils i Tensta samt slutligen Gustaf Eriksson och Jakob Eriksson med deras hustrur och barn; detta confessionale, som torde ha utverkats av Jon Eriksson under hans vistelse i Rom 1510—11 (se L. Sjödin, MRA 1933, s. 79 not 5, och Arvid Siggessons brevväxling, 1937, s. 588 not 2—3; om hans vistelse i Rom 1515 se Greta Wieselgren, Sten Sture d. y. och Gustav Trolle, s. 52 ff., 61), och finnes i odat. notariell vidimation bland odat. perg.-brev i VHAA:s dep. i RA.

Det har naturligtvis varit omöjligt att för en historisk framställning, som spänner över så lång tid, få med alla notiser som dölja sig i det

otryckta materialet. Under sitt arbete de båda senaste åren med att genomgå hela det medeltida brevmaterialet efter år 1350 för att därur exciperera notiser om präster och kyrkor m. m. för alla de svenska stiftens herdaminnen har dr Ljung givetvis påträffat flera tidigare förbisedda notiser om exempelvis borgmästare och rådmän i Söderköping, Norrköping, Arboga och Uppsala, vilka han gärna hade velat känna innan han sände sina stadshistoriker till tryckning. Man kanske kan hoppas på en kompletterande borgmästar- och rådmanslängd i denna tidskrift?

Jan Liedgren.

Lagmän och häradshövdingar.

Professor Jan Eric Almquist har i det omfångsrika arbetet *Lagsagor och domsagor i Sverige I—II* (Stockholm 1954—55, IV + 448 + 218 s.) givit en framställning av den judiciella indelningen i Sverige från äldsta tider till våra dagar. För den personhistoriskt intresserade är det särskilt värdefullt, att här utom redogörelsen för domsagoindelningen även publiceras så vitt möjligt fullständiga längder över lagmän, häradshövdingar och lagläsare. Arbetet omfattar endast det nuvarande Sverige, ej Finland eller Ingermanland, som under sin svenska tid hade samma slags indelning. De lagmanslängder för Sverige och Finland, som finnas i Stiernmans hövdingaminne, fylla ej moderna krav på tillförlitlighet, och häradshövdingelängder ha förut icke funnits i tryck. Almquists arbete bygger på en organiserad genomgång av ett stort material, och källorna redovisas genom ett långt drivet förkortningssystem i personregistret (band II), som även ger hänvisningar till de viktigare genealogiska eller biografiska arbeten, där personen lättast återfinnes. En olägenhet är, att hänvisningarna gjorts så summariska. Liksom i C. G. Styffes klassiska uppslagsverk Skandinavien under unionstiden meddelas endast årtal för de åberopade medeltidsbrev, ej data, och detta försvårar avsevärt uppsökandet av källan.

För varje lagsaga meddelas lagmanslängden i ett sammanhang. Man söker förgäves Torgny lagman och de i Västgötalagens lagmanskrönika uppräknade namnen före lagman Eskil, och man frågar sig, om det ej varit skäl att medtaga dessa namn (med angivande av källan), trots att de ej kunna beläggas i brevmaterialet. Om västgötalagmannen Bengt Gylta, som avsattes 1452, nämner Almquist (I, s. 208 not 7; jfr Släkt och Hävd 1955, s. 200 not 16), att han kallas lagman ännu i ett brev 1461 22/1. Såsom K. H. Karlsson påpekat i sina genealogiska anteckningar i Riddarhusets ägo om ätten Öra, var emellertid brevutfärdaren Anders Knutsson (Öra) död redan 1445, och brevet måste omdateras, enligt min mening (se RA ing. I: 718/1956) till 1441 22/1. I Almquists längd (I, s. 130) över lagmän i Västmanland saknas både den från 1305 kände Magnus Gregersson (jfr I, s. 126 not 2) och den Petrus de Igelsta, legifer Vestmannie, som enligt gravsten i Romfartuna kyrka begravs 1320 och som av släkten Gezelius betraktas som anfader. Frågan om lagmännen i Västmanland omkring 1319 har senast behandlats av Bj. Beckman, Matts Kättilmundsson och hans tid II (VHAAH 85, 1954),

s. 451 ff., vilket av Almquist delvis uppmärksammats i personregistret (I, s. 86 och 107) och tilläggen (II, s. 215).

Häradshövdingelängderna ha inom varje län uppdelats i två avdelningar med 1680 som gränsår, och samma uppdelning har gjorts i personregistret. Anledning är, att Karl XI detta år påbjöd, att häradshövdingarna själva skulle utöva sina ämbeten; tidigare hade häradshövdingarna i stor utsträckning låtit tjänsten skötas av ställföreträdare, ofta med titeln lagläsare. Lagläsarväsendet var satt i system under halvseket närmast före 1680, ty häradshövdingerna voro då merendels anslagna som lönefyllnad åt riksråd och hovrättsdomare. Underlagmän, underhäradshövdingar och lagläsare redovisas av Almquist intill 1680. Däremot saknas de vice häradshövdingar, som under 1700- och 1800-talen i vissa fall under decennielånga förordnanden uppehöll häradshövdingeämbeten under ordinarie innehavarens långvariga sjukdom eller tjänsteledighet.

Att avgöra, om en domare under senmedeltiden var ordinarie häradshövding eller blott ställföreträdare, låter sig ej göra enbart med ledning av ett enskilt brev uttryckssätt. Almquist har dels stött sig på vad andra brev från samma domsaga ge vid handen, dels också räknat med att personer av kända adelssläkter varit ordinarie och de av mera okänd extraktion vikarier. I huvudsak torde nog detta antagande hålla streck, men tänkbart är kanske, att häradshövdingeämbetet under 1300-talets andra hälft i vissa landsändar ännu icke hunnit få det anseende, som det senare fick eller annorstädes redan ägde.

Välkänt är att först Magnus Erikssons landslag införde häradshövdingeämbetet i Svealand, i vars hundaren det övertog funktioner, som tidigare tillkommit länsmannen och de båda domarna. Ej heller i Götaland är det emellertid möjligt att annat än i enstaka fall uppsåra namn på häradshövdingar före år 1352. Detta beror uppenbarligen på att först landslagen införde bruket av fastebrev och påbjöd, att sådana på landsbygden skulle utfärdas av vederbörande häradshövding. Fastebreven och de kombinerade köpe- och fastebreven äro nämligen långt in på 1500-talet den viktigaste källan för kunskapen om häradshövdingarnas och deras ställföreträdarens namn; därjämte kan man utnyttja det vida mindre antalet dombrev, synebrev o. d. Om häradshövdingarnas uppgifter inom Götalandskapen före 1300-talets mitt ge dessas landskapslagar spridda upplysningar, men endast några få dombrev, främst från Västbo i Finnveden, namnge häradshövdingen.

Registerbandet är delat i två avdelningar med 1680 som gräns. I den senare delen uppföras namnen alfabetiskt efter vederbörandes slutliga släktnamn. Inom den förra uppföras personer med tillnamn under detta, övriga under förnamn, såvida de ej tillhöra kända släkter, som senare antagit släktnamn eller namngivits av genealoger i nyare tid, ty då uppföras personerna under detta släktnamn, medan hänvisning sker från förnamnet. I allmänhet ha släktnamnen anförts efter Elgenstiernas ättartavlor och efter den inom Riddarhusets genealogiska avdelning 1950—51 upprättade listan över riddar- och riksrådsätter före 1630. För att förenkla hänvisningarna till Elgenstierna o. a. har Almquist på ett ur rec:s synpunkt olyckligt anakronistiskt sätt fört Hammersta-

ättens samtliga medlemmar under släktnamnet Grip, och på samma sätt ha släktnamnen Bage af Berga, Drake af Intorp m. fl. fått omfatta alla fädernesläktingar, ehuru ett sådant släktnamn egentligen blott bör tillkomma den gren, som ärvt det från sitt moderne. De valda namnformerna kunna nog i vissa fall diskuteras, t. ex. Håkan Kalfvor (för Kalf), Nils Barnolfsson (för Barnamsson), Peder Virske (för Virdske), men det torde vara oundvikligt i en namnlängd med detta omfång och med så svårhanterligt material.

Jan Liedgren.

Myntet i Stockholm.

Torgny Lindgrens *Anteckningar om rikets ständers banks förvaltning av myntet i Stockholm 1668—1731* (Nordisk numismatisk årskrift 1952 och 1953, Sthlm 1956, 144 s.) innehåller också många personhistoriskt intressanta notiser, t. ex. om myntmästaren Abraham Cronström, bankokommissarien Joakim (Pötter-) Lillienhoff, medaljgravören Johan Georg Breuer, myntmästaren Christopher Conradi, borgmästaren i Malmö och myntmästaren Daniel Faxell, adl. Cronmarck, myntmästaren senare bergsrådet Anders Strömner, myntmästarna Henrik, Georg och Esaias Zedritz, myntmästaren Lorens Careelberg, myntinspektoren Otto Careelberg, kamreraren Paul Krell, myntgravören Johan Carl Hedlinger samt myntvärdierna Michael Pohl och Georg Brandt.

Nicodemus Tessin d. y:s memorial.

Det är nu många år sedan f. d. förste bibliotekarien fil. dr Samuel E. Bring började odla ett av de mångskiftande forskningsfält som han aldrig sedan släppt: den karolinska tiden. Ej minst har han genom upprepade urkundspublikationer dragit fram i ljuset nytt källmaterial rörande denna epok. Nu senast har han publicerat en liten volym innehållande aktstycken anträffade i olika handskriftssamlingar och sammanförda under den gemensamma titeln *Nicodemus Tessin d. y:s memorial och anteckningar för åren 1702—1713* (Historiskt arkiv, 5, utg. av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, 1955, 77 s.). Arbetets tyngdpunkt ligger på de dagboksanteckningar Tessin — som en nitisk hovmarskalk — förde under hovets vistelse i Sala 1710—1711, d. v. s. den tid hovet på grund av pesten tvingades överge Stockholm. Ej minst upplysande äro de för kunskapen om det oförtrutna arbete som nedlades på att förhindra spridningen av den förhärjande epidemin. Av intresse äro också de liknande anteckningarna från åren 1712 och 1713, värdefulla genom att Tessin sedan förstnämnda år tillhörde rådet och här får tillfälle att ganska ingående belysa de olika frågor som nu under Karl XII:s vistelse i Turkiet voro föremål för senatens överläggningar. Av de mindre aktstyckena som ingå i volymen må särskilt omnämnas ett memorial, som på ett värdefullt sätt kompletterar de officiella handlingarna, angående det på utskottsmötet 1710 diskuterade spørsmålet

om att avsända en beskickning till den svenske konungen i Turkiet. Bland de många personer som skymta i anteckningarna och som redovisas i särskilt personregister förtjänar särskilt framhållas greve Fabian Wrede.

B. Bé.

Anders Tidströms resa genom Dalarna.

Anders Philip Tidström, f. 1723, † som laborator i kemi vid Uppsala universitet 1779, tillhörde kretsen av Linnés lärjungar och är bekant bl. a. genom sin av M. Weibull 1891 tryckta beskrivning över en resa i Halland, Skåne och Blekinge 1756. Också andra resebeskrivningar av hans hand äro bevarade, och en av dessa, *Anders Tidströms resa genom Dalarna 1754*, har, redigerad av Ingemar Tunander och Sigurd Wallin, med illustrationer samt utförliga kommentarer och register publicerats i Dalarnas hembygdsbok 1955.

Tidström företog sin Dalaresa på rekommendation av Linné och med närmaste syfte att samla material till drottning Lovisa Ulrikas naturaliekabinett på Drottningholm. Tidströms journal ägnas självfallet främst åt iakttagelser på det naturvetenskapliga, särskilt det mineralogiska området, men den har även ett visst personhistoriskt värde såtillvida som förf. under sina uppehåll vid gruvor och bruk kom i beröring med en rad företrädare för bergvetenskapen, t. ex. Georg Brandt, Axel Fredrik Cronstedt, Alexander Funck, Sven Rinman och Olof Rudien. Utförliga personkaraktistiker synas dock ej ha legat för Tidströms naturvetenskapligt inriktade kynne. Men som ett vittnesbörd om linnélärjungarnas mångsidigt orienterade upptäckarglädje kommer den ofta abrupt avfattade, i litterärt hänseende knaggliga journalen alltid att få sin plats också i vår personhistoriska litteratur.

B. Bé.

Gustav III:s statsvälkning.

I Vitterhetsakademiens nya serie, Historiskt arkiv, ingår som nr 4 Herman Schücks undersökning om *Gustaf III:s statsvälkning 1772 i berättande källor och äldre litteratur* (80 s., 1955). Man kan här följa historieskrivningen om statsvälkningen alltifrån Gustav III:s egna tal och kungörelser utfärdade på dagen för själva statskuppen till och med Odhners klassiska skildring 1885. I räckan av framställningar inkluderas även åtskilliga tillkomna i utlandet t. ex. engelsmannen Charles Francis Sheridans »A History of the Late Revolution in Sweden» (bl. a. tryckt i London 1778). I fråga om engelska sändebudet sir John Goodrickses rapporter har förf. utnyttjat Malmströms ofta ofullständiga excerpter. Det kan här tilläggas att utom Goodrickses officiella rapporter i Public Record Office finnas talrika brev från denne engelsman ställda till diplomatkolleger, bl. a. en utförlig redogörelse för revolutionen 1772 i en skrivelse till Robert Gunning i Köpenhamn (i British Museum).

Schück uppehåller sig självfallet utförligt vid sådana svenska memoarer som Carl Tersmedens, Rutger Fredrik Hochschilds, Adolf Fredrik

Ristells, Axel von Fersen d. ä:s och Adolf Ludvig Hamiltons bekanta skildringar. Men hans redogörelse innefattar även mindre allmänt kända framställningar, såsom en av översten vid Livgardet Jacob Leonard König och en av generalmajoren Carl Gustaf Liewen för att taga blott två svenska exempel. Med intresse återfinner man också en historia om revolutionen 1772, tryckt fyra år senare i Edinburgh och författad av en österbottning George Georgeson Ståhlberg, som lämnat Sverige för att bosätta sig i England. Som ett bidrag till hans biografi kan omtalas att han uppträdde som handskriftsdonator till British Museum (Additional Manuscript 4908).

Herman Schücks arbete är värt den största uppmärksamhet, ej minst genom de bidrag som här lämnas till kritiken av 1700-talets svenska memoarlitteratur. Särskilt fäster man sig vid den höga uppskattning förf. vill tillmäta Carl Tersmedens memoarer.

B. B.

Carl Olof Cronstedt.

Carl Olof Cronstedts namn är för alltid sammanlänkat med Sveaborgs kapitulation 1808. Denna händelse har varit föremål för ett oavlåtligt intresse från den svenska och finländska historiska forskningens sida. Det är givet att härvid också Cronstedts föregående liv och verksamhet ingående uppmärksammas. Men en genomförd biografi över den gåtfulle kommandanten på Sveaborg har ej sett dagen förrän en stockholms-historiker bibliotekarien Wilhelm Odelberg 1954 publicerade sin mäktiga doktorsavhandling *Viceamiral Carl Olof Cronstedt. Levnadsteckning och tidsskildring* (582 s.). Förf. dokumenterar sig här som en ovanligt initierad kännare av källmaterialet från den gustavianska tiden. Som den förste har han utnyttjat de delar av Cronstedts eget arkiv som förvaras i krigsarkivet i Helsingfors. Väl finns ej här något nytt material för kännedomen om den avgörande händelsen i Cronstedts liv, Sveaborgs kapitulation, men så mycket mer till belysning av amiralens ungdomsår i form av brev, dagböcker, loggböcker och andra handlingar. Man är förf. tacksam för att han så frikostigt refererat Cronstedts tidigare okända egna anteckningar, även om framställningen till följd härav stundom fått en bredd, som spränger den vetenskapliga ramen, t. ex. i avsnittet om Cronstedts fångenskap i Amerika. Med stor framgång har Odelberg vidare spårat upp i andra personers arkiv befintliga brev från Cronstedt och andra dokument berörande denne. Man frapperas gång efter annan av hittills obekanta notiser anträffade i svåråtkomliga och föga kända handskriftsgömmor i Sverige och utlandet. Stor möda har Odelberg lagt ner på att uppsöka i autografsamlingar skingrade arkivalier härrörande från Cronstedts korrespondenter, t. ex. det starkt splittrade arkivbeståndet efter amiralens förtrogne, konter-amiralen Hans Henrik Anckarheim.

Odelberg ägnar första kapitlet åt en utredning av Cronstedts släktförhållanden. Amiralens farmors morfar var Erik Dahlbergh. Modern hette Jägerhorn. Ofta citerat är ett uttryck av Carl Nathanael af Klercker om Cronstedt, att denne »var av Jägerhornska släkten och av samma

espri». Redan som yngling blev Cronstedt officer vid Arméns flotta med tjänstgöring på Sveaborg — hela hans levnad pendlar kring detta vapen och denna fästning. För den personhistoriskt intresserade bör här omedelbart understrykas att Odelbergs avhandling innehåller en mängd värdefulla uppgifter om skärgårdsflottans officerskår, lätt tillgängliga med ledning av personregistret. Från Sveaborg kom Cronstedt tidigt i engelsk krigstjänst; med utgångspunkt härifrån sprider Odelberg också ljus över sjöofficerarnas praktiska utbildning under 1770-talet. Cronstedt återvände till Sverige 1779 för att deltaga bl. a. i en konvojexpedition i samband med organisationen av den första neutralitetseskadern, där-efter tjänstgöra som adjutant hos generalamiralen af Trolle och så småningom vid ännu ej fyllda 26 år utses till chef för en konvojexpedition till Medelhavet 1782. Under de följande åren tjänstgjorde han dels vid finska eskadern, dels i Karlskrona.

Den marina vardagen avbröts 1788 av kriget med Ryssland. Under detta deltog Cronstedt som flaggmajor hos överamiralen C. A. Ehrensvärd i det första för svenskarne olyckliga slaget vid Svenskund 1789, dock utan att — som fallet var med överbefälhavaren — ådraga sig Gustav III:s onåd till följd av misslyckandet. En ovansklig ära förvärvade Cronstedt genom sin insats vid den stora segern på samma plats året därpå, »den svenska flottans största glans». Under slaget hade Cronstedt kallats till Gustav III:s stabschef. Han hade efter det andra slaget vid Svenskund blivit en man »med anseende för tapperhet i hela Europa».

Kort tid därefter utnämndes Cronstedt 1790 till statsekreterare för krigsärenden och fick i denna egenskap ledningen av sjöärendena. Odelberg utreder ingående hans verksamhet som innefattade bl. a. administrativ omorganisation av förvaltningen (amiralitetskollegiet upplöstes 1791) men samtidigt också ett antal projekt, som aldrig realiserades. Efter Gustav III:s död 1792 avlägsnades Cronstedt till Sveaborg som chef för finska eskadern av arméns flotta. Härifrån kallades han 1797, efter Reuterholms fall, till generaladjutant för flottorna och fick därmed ånyo inflytande på den centrala ledningen av sjöförsvaret. Måhända kunde förf. här något utförligare ha klarlagt ämbetets administrativa uppgifter. Det är ej riktigt, när han (s. 211) säger att generaladjutanten för armén kan sägas vara föregångare till både chefen för lantförsvarsdepartementet och överkommendanten för Stockholms garnison; det förra ledet bör här vara lantförsvarets kommandoexpedition. På s. 225 efterlyser man en förklaring till generaladjutantens befattning med generalauditörs-mål. Odelberg ägnar en ingående uppmärksamhet åt Cronstedts befattning med flottans ärenden åren närmast efter 1797. Särskilt uppehåller han sig utförligt vid dennes insatser under tvisterna med engelsmännen 1798—1801 (några spörsmål i detta sammanhang ha utförligt behandlats av Arne Stade i en recension av avhandlingen i HT 1956, s. 233—237). Ett viktigt problem knyter sig till omständigheterna vid Cronstedts avlägsnande från generaladjutantsämbetet 1801. Odelberg vågar ur källmaterialet ej utläsa någon bestämd uppfattning om amiralen verkligen råkat ut för Gustav IV Adolfs onåd. För Cronstedt själv utgjorde behandlingen en chock och hans tilltro till kongungens militära förmåga hade under samarbetet allvarligt skakats.

Cronstedt placerades nu som kommandant på Sveaborg och framställningen av hans verksamhet där och den slutliga katastrofen 1808 är det mest omfattande kapitlet i Odelbergs avhandling. Cronstedt synes ha ägnat stor omsorg åt sitt nya ämbete men man torde kunna antaga, att de upprepade avslag han fick erfar på gjorda framställningar om ökade medelsanslag försorsakade missnöje. Ett intressant drag i amiralens politiska uppfattning var hans oförställda Napoleonbeundran. Också i detta avsnitt efterlyser man någon gång mera stringens i redogörelsen för den förvaltningshistoriska bakgrunden. Odelberg säger (s. 307), att de rent fortifikatoriska uppgifterna handlades praktiskt taget självständigt under Fortifikationsförvaltningen och Krigskollegiets kvartermästare-departement. Någon Fortifikationsförvaltning existerade ej vid denna tid.

Trots all den möda Odelberg lagt ner på att ånyo granska alla omständigheter, som kunna ha inverkat på Cronstedts handlingssätt vid kapituleringen 1808 kan man ej säga att han lyckats förebbringa en restlös förklaring av händelseförloppet. Men förf. kan näppeligen klandras härför. Frågan torde för alltid förbli insvept i dunkel, och ej ens den moderna psykologiska sakkunskap Odelberg — med utnyttjande också av de senaste årens erfarenheter på området — mobiliserat har måktat skingra töcknet.¹

Det har många gånger framhållits, att uppgiften att utarbета en vetenskaplig biografi hör till de svåraste en historiker kan ge sig i kast med, i all synnerhet om målet satts att låta framställningen spänna över ett helt livsverk. Förf. tvingas ofta att sätta sig in i en lång rad historiska sammanhang, som vart för sig mången gång kräver utredningar av stort omfång. För att fullfölja levnadsteckningen och ej — som ofta skett — stanna vid en bred ungdomsskildring är det nödvändigt att härvid ålägga sig en begränsning, som ställer stora krav på förf:s omdömesförmåga. Men samtidigt får man naturligtvis aldrig bortse från att en biografi blir mer eller mindre värdelös om förf. ej förmår teckna en fast historisk bakgrund till sin levnadsteckning. En alltid lurande fara är vidare den närliggande böjelsen hos en författare att överdimensionera föremålets insatser och att uppträda som försvarsadvokat. Mot Odelbergs avhandling ha på några håll riktats anmärkningar som avse brister i skilda detaljhänseenden, delvis fallande inom ramen för de ovan skisserade kraven på en väl utformad biografi. I viss mån kunna de måhända vara berättigade. Men kvar står som ett oemotsägligt faktum att förf. med sitt omfattande specimen fört Cronstedtsforskningen ett gott stycke framåt och dessutom särskilt på grund av sin stora arkiv- och handskriftskännedom berikat vårt historiska vetande rörande det svenska sjövapnet under den gustavianska tiden. Den personhistoriska forskningen kommer alltid att ösa ur avhandlingens rika biografiska material.

Bertil Broomé.

¹ En källa som ej har uppmärksamrats av förf. är de brev som fortifikationsöversten på Sveaborg Adolph Gustaf Nordenskiöld 1808 skickade till sin maka på Frugård (avskrift i Biografica, KrA). Hos fru Henriette Nordenskiöld, född Sederholm, finns en salongsmöbel som tillhört Cronstedt och förvärvats av A. G. Nordenskiöld, farfars farfar till fru Nordenskiölds framlidne make docenten Erik Nordenskiöld (meddelande av förste sekreteraren jur. och fil. kand. Otto Nordenskiöld).

Johan von Feilitzens journal.

Johan von Feilitzens Journal hållen under 1808—1809 års fälttåg, utgiven av Victor von Feilitzen (Sthlm 1955, 160 s.), låter oss stifta bekantskap med en något tvär men orädd och duglig kapten vid livgrenadjärernas rusthållsdivision under början av 1800-talet. På ett knotttrigt och stundom stelbent, ibland även sirligt, men ofta åskådligt språk ger han en skildring av sina vedermödor och bekymmer i fält. Vi få ta del av durchmarscher, strider mot norrmännen vid gränsen i norra Bohuslän, angenäma kvarter i Skåne och ett skeppsbrott utanför Gävle. Feilitzen hade med sin trupp tagits ombord på briggen Margaretha för att föras över till Finland. Skildringen av förlisningen är gripande och i sitt hopande av gräsliga detaljer även en »Grand Naufrage», som skulle gjort Vernet d. ä. all heder. Journalen innehåller också redogörelser för den misslyckade aktionen vid Sävar och Ratan i augusti 1809. Den är därtill intressant genom olika psykologiska iakttagelser beträffande civilbefolkningen, som både i Bohuslän och i Norrland visade betänklig brist på patriotisk anda, och angående den indelte soldaten, som förf. finner anledning berömma, samt rörande den svenska krigsledningen och befälet, vilkas brister han i olika avseenden påtalar.

En intressant inledning, som redogör för det källmaterial, som stått utgivaren till buds, ett utmärkt personregister och en behövlig och omsorgsfullt utförd notapparat ger volymen, som är illustrerad bl. a. med porträtt och kartor, ett ökat värde.

Sven G. Haverling.

Anders Lignells självbiografi.

Kontraktsposten Anders Lignell (f. 1787, † 1863) var en man med ovanligt vidsträckt verksamhetskrets. Utom sin prästerliga tjänst (kyrkoherde i Kila i Värmland från 1824 och kontraktspost i Gillbergs kontrakt från 1826) fullgjorde han många andra offentliga värv som medl. av prästeståndet vid riksdagarna 1834—35 och 1844—45 och led. av talrika kommittéer. Han kan räknas som grundare av Värmlands museum och har som historiker förvärvat sig välförtjänt berömmelse bl. a. genom sitt på djupgående lärda forskningar grundade arbete »Beskrifning öfver grefskapet Dal» (1—2, 1851—52). Stora av honom hopbragta samlingar förvaras i Kristinehamns läroverks bibliotek (en del deponerad i riksarkivet).

I Värmlands museum förvaras *Anders Lignells självbiografi*, som nu befordrats till trycket med inledning och kommentarer av D. Toijer (Skrifter utgivna av Värmlands museum, 3. Karlstad 1955. 91 s.). Utom utförliga genealogiska uppgifter om sin egen, sin moders (Wennersten) och sina båda hustrurs släkter (Tegnér och Poignant) få vi här en okonstlad redogörelse för Lignells egna levnadsöden. Vi konfronteras med hans biskopar, särskilt Olof Bjurbäck och C. A. Agardh, kolleger i Karlstadsstiftet och vid riksdagarna. Som historiker följer man med särskilt intresse Lignells arkivforskningar. Han ordnade prästeståndets arkiv och publicerade delar därav. Han forskade flitigt i riksarkivet och kam-

mararkivet (där, som hans samlingar visa, han även »räddade» åtskilligt kameralmaterial för egen räkning) och han var en trägen forskare i hembygdens arkivalier (år 1848 hade han hela Åmåls rådhusarkiv till hemlån).

Allt som allt ger oss dessa memoarer intryck av en ovanligt verksam präst och forskare. Man är tacksam för att dessa kulturbilder från 1800-talets förra hälft på ett så smakfullt sätt kunnat befordras till trycket.

B. Bé.

Adolf Stålhammars minnesanteckningar.

Överstelöjtnant Adolf Stålhammar (f. 1824, † 1907) var en framgångsrik officer, bl. a. avdelningschef vid Topografiska kåren 1862—1878, och mångsidigt kommunalt verksam i Stockholm. Vid hög ålder nedtecknade han sina barndomsminnen, som nu under titeln *En åttioåringens minnen från 1830-talets Lemnhult* publicerats med inledning och kommentarer av lektor Carl Danielsson (Norrköping 1954, 52 s.; pris 6: —, inb. 13: —, ex. kunna rekvireras hos utg., adr.: Graversfors).

Stålhammar var född på Hökatorp i Lemnhults socken och det är till livet på denna egendom och granngårdarna i Östra härad under den senare Karl Johanstiden vi förflyttas i hans minnesanteckningar. Man fäster sig särskilt vid förf:s skildring av Trollebo, som innehades av den i väckelserörelsens historia bekante frih. August Rappe, gift med förf:s släkting Britt-Louise Stålhammar. Av intresse äro även de bilder förf. skänker oss från Korsberga prästgård (prostarna Jon Danielsson, vilkens son kapten Johan Gustaf D. var gift med förf:s syster, och Johan Pontén).

Det kulturhistoriskt intressanta arbetets värde förhöjs genom ett antal illustrationer och utg:s upplysande kommentarer; önskvärt hade varit om personregistret omfattat också de talrika namnen i kommentaren.

B. Bé.

Ett levnadsöde i brev.

Din tillgivna Ebba. Ett människoliv i brev, samlade och kommenterade av Ebba Grenholm. Stockholm, Bonniers, 1955. 329, V s.

Det är knappast vanligt i Sverige att den t. ex. i England ofta tillämpade och uppskattade »life and letters»-metoden kommer till användning i biografiska framställningar. Kanske beror detta i viss mån på att man i den anglo-saxiska världen har ett mera levande intresse för människan i förhållande till hennes kulturmiljö än hos oss, där det måhända alltför ofta bortses från de tidsmässiga faktorerna till förmån för källkritisk problemlösning och ibland ensidigt psykologiserande. Att teckna en människas levnad på grundval av hennes brev kan ge ett rikt utbyte. Men det ställer också stora anspråk på handlaget hos kommentatorn eller utgivaren, på vederbörandes kringsynthet och känsla för sitt material.

Den person som är föremål för här ifrågavarande framställning är fru Ebba Hildebrandsson, född af Wirsén (1813—1899) och utgivaren är hennes sonsondotter fru Ebba Grenholm. Ebba Hildebrandsson var måhända inte märkligare än åtskilliga andra kvinnor, som fötts i ett välbärgat och kultiverat hem, erhållit en utmärkt uppfostran och utbildning samt sedan med heder fyllt sin uppgift som maka och ledare av ett gammaldags stort hushåll. Men hon var otvivelaktigt en påfallande intellektuellt lagd, varmhjärtad och självständigt tänkande människa. Ebba Hildebrandssons liv får också ett särskilt intresse därigenom, att hon under en lång följd av år var den sammanhållande länken i den märkliga krets av släktingar och ungdomsvänner som representeras av namn som Bror Emil, Hans och Emil Hildebrand, Hugo Hildebrandsson, Carl David af Wirsén, Oscar Montelius, och Aron Alexanderson. Ur hennes synvinkel ser man största delen av det kulturellt-högborgerliga 1800-talet dra förbi. På ett charmerande och värmande sätt låter hon den sentida läsaren känna tidens puls, antingen den nu avlyssnas i familjesorger såsom den skandalösa skeppshandelsaffären, vilken bröt ned både hennes far, amiralen, och hennes farbror, presidenten, 1834 års koleraepidemi och reaktionerna då den av henne så beundrade Henning Hamiltons oegentligheter avslöjades, eller man förnimmer de känslor av olika slag som uppstod kring Fredrika Bremers författarskap. Ebbas brev ger väl inte så mycket nya bidrag till vår litteratur- och lärdomshistoria, trots att hon så gott som hela sitt liv var omgiven av litterära eller vetenskapliga berömdheter — C. A. Nicander och Peter Wieselgren var hennes lärare och hängivna beundrare — men som helhet betraktad hör denna korrespondens till de förnämligare exponenterna för det svenska 1800-talets kulturhistoria. Man har all anledning att vara utgivaren tacksam för att hon publicerat detta bidrag till vår personhistoriska litteratur, vilket ursprungligen tillkommit utan annat anspråk än att göra senare generationer i släkten förtrogna med Ebba Hildebrandssons liv och miljö. Fru Grenholm har emellertid lagt ned stor möda och kärlek på sin bok och studerat sig in i sin anmoders förhållanden och kulturkrets med intensitet och känsla för tradition, som dock ingalunda utesluter kritik och förmåga att nyansera.

Wilhelm Odelberg.

Den skandinaviska alliansfrågan 1857—1863.

Den skandinaviska alliansfrågan vid 1800-talets mitt har varit föremål för historieforskningens livliga uppmärksamhet under senare år. Till dem som särskilt ingående sysslat med hithörande problem bör i främsta rummet nämnas kanslirådet Einar Hedin, som nyligen publicerat en klar och lättflytande översikt *Den skandinaviska alliansfrågan 1857—1863 intill Ulriksdalskonferensen* (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar, del 81. Sthlm 1953. 208 s.). Det är ett omfattande arkivmaterial Hedin utnyttjat vid sina forskningar. En av de viktigaste källorna är den i Uppsala universitetsbibliotek förvarade korrespondensen mellan Ludvig Manderström och

Henning Hamilton. Vidare kunna framhållas de uppgifter han hämtat ur engelska, preussiska och franska diplomatrapporter, vilka förut ej begagnats för ändamålet och som innehålla bl. a. belysande bidrag till kännedomen om Karl XV:s fantastiska politiska planer. Också i den brittiske utrikesministern John Russells enskilda papper i Public Record Office i London har Hedin forskat och fått fram bl. a. ett värdefullt i avhandlingen avtryckt memorandum av den tidigare brittiske legationssekreteraren William George Grey, daterat på dennes svärfars, greve Ludvig Ernst von Stedingks egendom Elghammar 14 aug. 1863.

De personer som på svensk sida framtråda med de skarpaste profilerna i Hedins arbete äro Karl XV, Henning Hamilton och Ludvig Manderström. Kring konungen skymtar en rad extrema skandinavister såsom de båda storgodsägarna Carl Fredrik Blixen-Finecke och Rudolf Tornérhjelm. Förf:s framställning präglas av en sober strävan efter objektivitet. Av intresse mot bakgrunden härav är hans kritiska sammanfattande karakteristik av den person som hade högsta ansvaret för den svenska politiken, utrikesstatsministern Ludvig Manderström. Dennes politik saknade enligt Hedin fasthet och påverkad av Karl XV och särskilt Henning Hamilton engagerade sig Manderström mera för Danmarks sak än han egentligen avsett. Samma brist på fasthet visade han då motståndet mot allianspolitiken vaknade inom ministären. Han gav då genast efter och förlorade ledningen särskilt då den viljekraftige Johan August Gripenstedt med allvar ingrep mot äventyrspolitiken. »Trots sina framträdande egenskaper som diplomat och de stora förväntningar, med vilka han mottagits vid sitt ämbetsstillträde, var han ej situationen vuxen, då han som utrikesstatsminister skulle leda politiken under den dansk-tyska konfliktens kritiska skede».

B. Bé.

Hugo Hamiltons dagböcker 1917—1919.

I årgång 53 (1955) av denna tidskrift anmäldes de av docenten Gunnar Gerdner i Uppsala utgivna Hugo Hamiltons dagböcker 1911—1916. Den charmfulle och kultiverade gamle politikerns och ämbetsmannens hågkomster väckte med rätta stor uppmärksamhet i både dagspress och facktidsskrifter. Dagböckerna visade sig vara en källa av första rang, när det gällde att studera icke bara författarens egen personlighet utan också det politiska liv, som Hamilton omfattade med så stor trivsel och så uppenbart intresse. Den oscariska tidens högre ståndsmiljö präglar allttjämt dessa dagböcker från åren kring krigsutbrottet och ett liv fyllt av såväl mycket arbete som magnifika dinéer och kultiverat sällskapsliv, teaterbesök och musikaliska evenemang passera där revy. Under innevarande år har docent Gerdner — även denna gång med stor heder — utgivit en andra del av dessa hågkomster under titeln *Hugo Hamilton, Dagböcker 1917—1919* (Stockholm 1956, 552 s.).

Den nya delen av Hamiltons dagböcker omspanner ju en period i vårt lands historia, som icke är mindre viktig än tiden 1911—1916. Demokratins och parlamentarismens genombrott äger nu rum, samtidigt

som krig och kristid kasta allt djupare skuggor över det politiska och ekonomiska livet. Bekymrade kommentarer till hungerkravaller, och arbetaroroligheter bli icke sällsynta i dagböckerna och på mer än ett ställe undrar författaren, hur de fattiga överhuvudtaget kunna klara sig genom dyrtiden. De förr så magnifika middagarna i landshövdinge-residenset i Gävle och i rikemanshusen i Stockholm bli allt färre. Tung kände Hamilton sin syssla som livsmedelskommissionens ordförande. Från denna befriades han dock redan i slutet av 1917 i samband med kristidsförvaltningens omorganisation. Hans stora intresse är emellertid alltjämt riksdagsarbete och regeringspolitik och hans nära vänskap med Carl Swartz och Arvid Lindman samt hans ställning som första kammarens talman ge honom rika möjligheter att på nära håll följa det politiska livet på högsta plan. Mycket värdefulla ur historisk synpunkt äro hans anteckningar om regeringskriserna våren och hösten 1917 och hans spridda bidrag till de ledande personligheternas karakteristik äro många och givande. Själv tillhörde han liksom Carl Swartz den moderata kretsen inom högern — »jag hör varken till högern eller till vänstern utan till centern», säger han vid ett tillfälle — och hans missnöje med bl. a. Hjalmar Hammarskjöld och Ernst Trygger är även i dagböckerna 1917—1919 stort. Denna moderata inställning tillsammans med ett sunt omdöme förklarar, att han även efter högerregeringens fall förblev en faktor i det politiska livet och satt kvar som talman till sin död. Från konungens sida rönt han stort förtroende och under regeringskriserna 1917 är han en ideligen anlitad rådgivare i kungaborgen. Hans rojalism hindrar honom dock inte från att betrakta sin konung med åtskillig kritik.

Efter högerregeringens störtande i oktober 1917 bli dagböckerna av naturliga skäl fattigare på initierade notiser om rikets högsta ledning och böckernas värde som historisk källa avtar utan att därför bli obetydligt. Sedan Hamilton med utgången av oktober 1918 lämnat landshövdingebefattningen, blir hans liv mindre arbetsfyllt; riksdagsplena och parlamentsintriger fortfara dock att skänka den gamle politikern tillräcklig stimulans. Medan dagböckerna 1911—1916 mera sällan ägna uppmärksamhet åt familjelycka och familjesorger — Hamilton var rik på båda — ägnas stort utrymme häråt i dagböckerna 1917—1919. Det »mjältsjuka Lilljebjörnska blodet», arvet från modern, lämnar icke många spår hos den trots alla bekymmer och sorger levnadsglade Hugo Hamilton, men det skymtar i anteckningarna om familj och släkt. Hans dotter Viveka berövade sig i januari 1917 själv livet i ett anfall av svårmod och hans syster Anna Charlotta Geete och systerdotter Agnes von Krusenstjerna voro tidvis sinnessjuka. Härtill kommer, att hans begärade men orolige och äventyrslystne ende son, Adolf Hamilton, finsk krigshjälte och tilltänkt som överbefälhavare i det estniska befrielsekriget, avled i spanska sjukan i februari 1919. Men med en ibland svårförståelig balans i sinnet synes Hugo Hamilton ha tröstat sig ganska fort. Ett intressant men delvis makabert inslag i dagböckerna utgöra sonens brev till fadern från fronten i kriget mellan de vita och de röda i Finland våren 1918. Trots allt detta äro idyllerna många i dagböckerna 1917—1919. På sitt älskade Blomborg i Skaraborgs län, som en gång sett honom

födas, eller på det västmanländska bruket Högfors njöt Hamilton obeskrivligt och skildringarna därifrån eller från familjemiddagar i våningen vid Västra Trädgårdsgatan 13 i Stockholm andas idyll och stilla familjefrid.

Den 21 augusti 1919 fyllde Hamilton 70 år men ytterligare nära ett decennium och till sin död skulle den fryntligt urbane och vältalige gamle greven verka som talman i riksdagens första kammare. Det är därför att vänta, att även de återstående dagböckerna skola ha åtskilligt att ge både personhistoriker och politisk-historiker.

Å. Kw.

Under Lundagårds kronor.

De två första samlingarna av publikationen *Under Lundagårds kronor* utkommo i digra volymer (500, resp. 620 s.) 1918 och 1921 och betraktas med rätta såsom klassiska; den förra är numera utgången i bokhandeln. Måhända var det tillkomsten av »Föreningen Det gamla Lunds Skrifter», vilken började 1919, som orsakade, att någon direkt fortsättning på den förra sviten ej på länge utkom. I dessa värdefulla Skrifter, varav nr 37 trycktes 1955, ha nämligen också ibland inluttit minnen av gamla lundensare.

Det är emellertid mycket glädjande, att C. W. K. Gleerups förlag beslutat återupptaga också den förra sviten. Sålunda utkom 1955, redigerad av lektorn och docenten Gerhard Bendz, *Under Lundagårds kronor. Minnen upptecknade av gamla studenter. Tredje samlingen* (334 s.). Bland de främsta bidragen där är universitetsrektorn juris professorn Ragnar Bergendals essä över en av de äldre och mest omtalade juridiska lärarna, den högt begåvade och ytterst originelle Johan Thyrén. För den som faktiskt tenerat straffrätt för »Thyrax» (ehuru blott för kansliex.) framstår den reproducerade bilden av honom och tentanden (s. 121) såsom tagen på kornet. Synd att Bergendal inte nämner studenternas öknamn på »Straffrättens allmänna grunder» — den kallades, efter häftesomslagets färg, för »Gröna nöden». Med rätta talar Bergendal om Thyrén som grandseigneur med imponerande språkkunskaper, om hans förmåga som talare utan manuskript, varvid hans skådespelartalang ökade intrycket, samt om hans bohemaktiga sidor, ungdomens »eskapader och bisarrerier». Även som konversatör var han ofantligt fängslande och det är roligt, att här ha fått hans gestalt så väl tecknad.

Men samlingen är ojämn. Svagast är kanske Ernst Norlinds försök »Lidforssiana». Man får ett vemodigt intryck av att den eljest så medryckande författaren här nog visat åldersbetingade brister. Stort kulturhistoriskt intresse har Martin P:n Nilssons bidrag, men så är han också i studien om »Mårtens afton i Lund» genom tiderna riktigt inne på ett älskat specialområde. Mycket av värde ger folkhögskolerektorn Enoch Ingers' »Student 88». Det radikala Lund tecknas i objektiva, dokumentariskt värdefulla studier av patologiprofessorn Einar Sjövall, som skrivit om den begynnande arbetarrörelsen och universitetet, samt av kirurg professor Gustaf Petrén. Den senares bidrag gäller astronomen professor C. V. L. Charliers installation 1897 och det 'bullen', som därav

uppstod — ett tillfälle då båda parter, universitetsrektorn, som var Quennerstedt, och installanden gjort sig skyldiga till vissa förlöpnigar. I Hagbard Isbergs fängslande »Mina studentårs Lund» möta de kyrkliga kretsarna, där bl. a. Gottfrid Billing, Seved och Maria Ribbing samt Erik Böös behandlas, liksom de offentliga andliga fäktningarna mellan Lidforss och Magnus Pfannenstill. Daniel Rydsjö tecknar fyra seminarieår 1903—07, medan Aron Westerland, en av de berömda Uarda-författarna, särskilt ger en naturvetenskaplig revy, men även allmänna studentkårsgränser. Alf Ahlberg har skrivit ett verkligt lundensiskt bidrag, »Visdomens och dårskapens stad», minnesbilder 1910—17. Intressant är hans kritik (s. 201) av Lidforss' begåvningsgrad, som påminner om Wigforss' likartade i dennes »Minnen», 1 (1950; s. 404 f.). En helt annan värme får Ahlbergs röst, när han talar om den »vise» Hans Larsson, vars »Hemmabyarna» visar »den djupaste aktning för den äkta fromheten, för stillheten, helgden och andakten inför tillvaron, som för honom var ett omistligt element i ett fullvärdigt människoliv». Författaren Axel Ahlman ger en välkommen historik över studentaftonsinstitutionen. Försäkrings- och nykterhetsmannen fil. dr Thorlid Dahlgren har medverkat med ganska utförliga anteckningar för åren 1907—18. De innehålla många intressanta, roande partier, men namnlistan blir ibland väl lång. Dahlgrens uppgift, att min fader, medicine professorn C. H. Hildebrand hade Pickwick-klubben på nattduksbordet, är faktiskt inre riktig av det enkla skälet, att han vanligen inte läste i sängen, och att det skulle varit den »enda» skönlitteratur han gillade stämmer heller inte. Om S. S. U. H. och D. Y. G. skriver Dahlgren ganska utförligt. Alltför knapphändig blir teckningen av antropologen och esteteten Lännart Ribbing, om man tänker på, att hans livsöde i grunden var en skakande tragedi. En lundensisk krönika bör också kollas av många, så att man slipper se »Elisabeth» Löwegren i st. f. den kända Ebba Löwegren. Boken avslutas av Einar Hellners med »Mitt lundensiska kalendarium», som ger ett utmärkt komplement till Ahlmans studentaftonshistorik genom att bl. a. skildra det för studentkåren så viktiga Konviktoriets uppkomst — något varav Hellners själv har den största förtjänst.

De små ojämnheter och skönhetsfläckar, som här anmärkts, kunna på intet vis ändra huvudintrycket: stor glädje över att denna viktiga serie fortsatts och tillfredsställelse över det positiva den ger.

Bengt Hildebrand.

Olof Högberg.

Till hundraårsdagen av författaren Olof Högbergs födelse har J a n r i k B r o m é publicerat en biografi, betitlad: *Olof Högberg. Den stora vreden* (1955, 171 s.). Den utomordentligt prydd utstyrd volymen, försedd med bl. a. talrika tidigare opublicerade fotografier, delvis tagna av Bromé själv, är förf:s hyllningsgård till en av sina närmaste vänner. Utom på minnen och talrika brev från Högberg till förf. har denne också kunnat bygga på Högbergs efterlämnade arkiv.

Högbergs och Bromés bekantskap härledde sig från 1905 eller om man vill vara riktigt noga ända från 1902 och deras vänskap förblev obruten ända till Högbergs död 1932. Bromé skildrar Högbergs härkomst och barndomsår; man fäster sig vid att farfadern hade finskt blod i sina ådror. Man får sedan följa den originelle ångermanlänningen under studieår i Uppsala, där han avlade fil. kand.-examen med överbetyg i matematik, mekanik, fysik och astronomi, och en tydligen ganska uppslitande tid som lärare och journalist; hans tidningsmannaverksamhet upphörde då han i 50-årsåldern gjorde sitt litterära genombrott.

Av personhistoriskt intresse är en uppgift, återgiven efter Högberg själv, att ursprunget till Den stora vreden kan spåras till influenser under barnaåren i Säbrå från en kringvandrande urspårad adelsman, konstförfantem Gustaf Carl af Klercker. Som sig bör ägnar Bromé ett omfattande kapitel åt Den stora vreden, »Norrlands epos» som verket kallades då det belönades med tidningen Iduns första pris 1905.

Ett personligt inslag i biografien är kapitel V, som skildrar Högbergs och Bromés gemensamma lappmarksresa 1906. På färden sammanträffade de en dag med en ung gymnasist från Umeå som tillsammans med en kamrat var stadd på botanisk exkursion i samma trakt, den senare frejdade historikern Nils Ahnlund. I Högbergs arkiv förvaras fylliga anteckningsböcker från resan, och Bromés skildring härav blir också ett bidrag till kunskapen om ett av hans främsta forskningsfält, Lappmarkens historia.

I ett avsnitt med den betecknande rubriken »Påfundet» redogör förf. för en mindre känd sida av Olof Högbergs mångskiftande verksamhet, hans intresse för att spekulera över matematiska och mekaniska problem. Enligt Bromé betraktade Högberg sina forskningar på det matematiska området som sin egentliga livsuppgift. På egen bekostnad lät han på franska trycka ett arbete »La dynamique planétaire et satellitaire», som dock aldrig rönt uppskattning på fackmannahåll.

Bromés bok avslutas med ett florilegium Högbergsanekdoter. Allt som allt får man vara Janrik Bromé tacksam för att han undan glömskan räddat så många minnen från sin vänskap med Stora vredens originelle författare, ej minst av betydelse för den litteraturhistoriker som en gång vågar ge sig i kast med en vetenskaplig behandling av Högberg och hans verk.

B. Bé.

Röda minnen.

Den omvälvning i vårt lands sociala och politiska förhållanden, som skett under det senaste halvsekle, har börjat återspeglas i memoarlitteraturen. Många av det »demokratiska genombrottets» män ha skildrat sin ungdoms strider och mannaålders framgångar sådana de se dem i återinringens ibland något ovissa ljus. Det betydelsefullaste av de arbeten som emanerat från denna krets är utan tvekan förre finansminister Ernst Wigforss' »Minnen» (1: 1950, 2: 1951, 3: 1954). Dessa torde av flera skäl påkalla en särskild granskning.

Wigforss har som minnesnedtecknare föregåtts och efterföljts av flera meningsfränder. Bland de i senare tid utkomna arbetena böra i främsta rummet nämnas Zeth Höglunds och Karl Kilboms memoarer. I anslutning till en anmälan av dessa båda verk har det synts motiverat att mera utförligt stanna också inför ett par långt tidigare publicerade minnesanteckningar, nämligen av Rickard Lindström och Fredrik Ström, vilka ej förut omnämnts i Personhistorisk tidskrift.¹

Ett i sitt slag enastående arbete var ett av de allra tidigaste vittnesbörderna från den epok det här är frågan om, det år 1930 av Rickard Lindström utgivna *En socialist. Fragment ur en självbiografi* (Bonniers, 210 s.). Lindström som blev en av sin socialdemokratiska generations förgrundsgestalter, var född 1894 i Håsjö socken i Dalarna, där fadern var förman vid Korsnäs sågverk. Farfadern hade varit brädgårdsfaktor vid samma företag. Dennes far hade från Värmland kommit till Korsnäs bruk och fått anställning som maskinist. Det var alltså som representant för den fjärde generationen på samma arbetsplats, som Lindström 1906 började sin bana som brädgårdsarbetare. Han stannade där till 1918. Efter några journalistår i den socialdemokratiska landsortspressen blev han snabbt en av de ledande i socialdemokratiska ungdomsrörelsen, partisekreterare samt efter några år som utrikeskorrespondent i London huvudredaktör för *Ny Tid* i Göteborg och sedan för *Socialdemokraten* (*Morgontidningen*) i Stockholm. Han var från 1930 ledamot av Första kammaren och dog i förtid bruten av sjukdom 1950.

Han säger i inledningen till sin formellt lysande självbiografi att han från födseln var socialt determinerad. »Det är icke människornas medvetande, som bestämmer deras tillvaro utan deras sociala tillvaro, som bestämmer deras medvetande» är en av hans teser. Under hans uppväxtår i Korsnäs rådde ännu mycket patriarkaliska förhållanden vid bruket, som det fortfarande kallades. De spänningar, som mest kommo till uttryck synes icke ha uppstått mellan arbetsgivare och anställda utan fast mer mellan de klassmedvetna och yrkesstolta bruksarbetarna å ena sidan och de dryga sockenbönderna å den andra. Grupperna sågo ömsesidigt ned på varandra och striden dem emellan stod het på sockenstämmorna. Det var den sortens klassmotsättningar, som delvis skapade grundvalen för den socialistiska grundåskådning, till vilken Lindström tidigt anslöt sig. »Det finns en slags naturlig rätt som säger att alla är jämlikar och att det nuvarande tillståndet är ett oerhört våldförande på denna 'naturliga rätt'. Det socialistiska samhället däremot skall avskaffa dessa gränser och införa rättvisan och jämlikheten. Så enkel är innerst inne många tusendens socialistiska uppfattning», så sammanfattar han problemställningen.

Rickard Lindströms fragmentariska självbiografi kretsar icke som i de flesta arbeten av detta slag är fallet kring det egna jaget. Hans framställning får i stället karaktären av reflexioner kring den utveckling

¹ Till ifrågavarande litteratur höra även Carl Lindhagens Memoarer (1—3, 1936—39) och Ture Nermans trilogi i *Allt var ungt* (1948), *Allt var rött* (1950) och *Trots allt* (1956). Om Erik Palmstiernas dagböcker se rec. i PHT 1955, s. 155—157. Jfr också samlingsrecensionen *Arbetarrörelsens historia* i PHT 1938, s. 176—178.

av samhället, som han upplevat och medverkat i. Hans erfarenheter och tankar ha icke förlorat i värde under de år, som förflutit sedan de nedskrevos. Av särskilt intresse ur personhistorisk synpunkt är det kapitel där han ger nyanserade porträtt av politiska personligheter, som han direkt haft att göra med eller vilkas verksamhet han kunnat följa.

Hans beundran för Hjalmar Branting som människa och statsman är oreserverad. »Branting tillhörde icke de storheter, som minska i format, när man ser dem på nära håll», säger han som summering av sitt intima samarbete med partihövdingen under de fem sista åren av dennes liv. F. V. Thorsson står för honom som arbetarrörelsens andra stora portalfigur. »Att icke förstöra värden och tillgångar utan att förmera dem», var enligt Lindströms uppfattning Thorssons rättesnöre för den enskildes ekonomiska handlande liksom för förvaltningen av rikets affärer. Som »den tredje i klöverbladet av nu bortgångna svenska socialister, som i stora mått bidragit till den svenska arbetarungdomens uppfostran», ställer Lindström vid sidan av de föregående Nils Karleby. Denne, som avled 1926 vid endast 34 års ålder, var en av den svenska arbetarrörelsens främsta teoretiker. Han skapade en självständig svensk socialistisk teori. Genom sin trägna upplysningsverksamhet på det ekonomiska området och genom sin skarpa analys av de bolsjevikiska lärosatserna övade han även ett utomordentligt inflytande på den dåtida arbetarungdomens åsiktsinriktning. Spåren av denna verksamhet äro skönjbara än i dag. Den generation, till vilken den riktade sig, är den som på 1940- och 1950-talen har ledningen inom Sveriges socialdemokratiska parti.

Det förtjänar att framhållas att kärnan i det positiva program, som Karleby och även Lindström kämpade för, framför allt var att arbetarungdomen genom studier borde skaffa sig kunskap om, hur det moderna samhället var beskaffat. På den vägen kom man bl. a. fram till ett bestämt avståndstagande från vulgärantimilitarismen och till förståelse för värnpliktsidén.

Bland de övriga av Lindströms partivänner, som beröras, må nämnas Gustav Möller och Per Albin Hansson. Något schematiskt karakteriseras de som ömsesidigt kompletterande varandra. Möller var den övervägande intellektuella, analyserande begåvningen, Hansson den på synteser inriktade, politiske handlingstaktikern, Lindström säger att han vid sin första kontakt med Hansson var influerad av det gängse talet om att denne hade mera armbågar än hjärna. Men han ändrade uppfattning: »Det var en stark, klok och klar hjärna, även om den icke var skapad för tänkande i extremt vetenskaplig bemärkelse».

Bland övriga porträtt lägger man märke till dem som författaren ger av Richard Sandler, vars formella skicklighet prisas, av den färgstarke Arthur Engberg samt av den utanför partikretsen föga kände Karl Hovberg (f. 1893, † 1944). Den sistnämnde, som var arbetarpojke från Jämtland och en av de ledande inom socialdemokratiska ungdomsrörelsen på 1920- och 1930-talen, slutade sin bana som framgångsrik ekonomichef i tidningen Arbetet. Tack vare sin säregna begåvning, säger Lindström, förvärvade »denne icke lärde, icke skrivande och icke offentligt talande man» sin ledande ställning inom arbetarrörelsen.

Av de utanför partikretsen stående personer, som behandlas, fäster man sig vid C. G. Ekman, mot vilken Lindström erkänner sig hyst en stark aversion. Detta skrevs ett par år före Ekmans fall. Ekman beskrives som en »detalj- och formelmänniska» som förbisåg de enklaste och rimligaste personliga faktorer. Särskilt stötande var hans krav på att representera ofelbar saklighet. Men Lindström medger dock att Ekmans starka personlighet ingav en viss respekt. Han söker t. o. m. göra sin politiske motståndare rättvisa genom att söka efter beröringspunkter mellan Ekman och de liberala brittiska politikerna Gladstone och Lloyd George. Det kan antecknas att jämförelsen med den senare utföll till Ekmans fördel, Lindström fann honom »utan vidare vara den mera gedigne.»

Från Lindströms djupborrande analyser av samhällsproblem och personligheter är steget långt till den mera beskrivande redogörelse för situationer och händelseförlopp, som Fredrik Ström (f. 1880, † 1944) i början av 1940-talet sände ut i två stora välillustrerade volymer *Min ungdoms strider* (Norstedts, 1940, 440 s.) och *I stormig tid* (Norstedts, 1942, 278 s.).

Fredrik Ströms fader Per Otto Andersson var lanthandlare, lantbrukare och gästgivare i Breared i Halland, strax intill smålandsgränsen. Fädernesläkten kom från Hamneda i västra Småland. Modern var dotter till kontraktsprosten i Breared Johan Fredrik Ström, vars släktnamn dottersonen upptog. Morfadern var uppvuxen i Göteborg och blev genom sitt gifte med prästdottern Anna Laurentia Mjöberg nära befryndad med gamla västsvenska präst-, officers- och ämbetsmannasläkter. Bland sina förfäder räknade prostinnan Ström Christian Gathenhielm, den ene av Karl XII:s två beryktade kapare med detta namn, en omständighet som ättlingen Fredrik Ström med sitt starkt utvecklade sinne för de romantiska inslagen i tillvaron, med viss tillfredsställelse annoterar. Ett annat namn, som skymtar i denna familjekronika är Georg Carl von Döbeln, som på långt håll hade anknytning till mödernesläkten.

Första delen av Fredrik Ströms minnen begynner med målände skildringar av livet på den halländska landsbygden under det slutande 1800-talet. Man spårar tydligt att romanskriivning och folklore hört hemma i författarens tidigare produktion. Sedan fadern på 1890-talet sålt sitt hemman och flyttat till Halmstad, där han öppnade en affär, fick sonens romantiska inställning till födelsebygden ett ytterligare incitament. Familjen råkade strax efter förflyttningen ut för en del ekonomiska svårigheter. Detta medförde en viss social deklassering, som i sin tur sannolikt bidrog till den radikala inriktning som Ström redan som student erhö.

Än mer avgörande torde dock sammanträffandet under studentåren i Göteborg med den något yngre Zeth Höglund ha varit. De bägge vännerna voro visserligen i många hänseenden mycket väsensskilda, men de möttes i en starkt romantisk uppfattning om nödvändigheten av en ändring i samhällsförhållandena.

Det är sedan synnerligen händelsemättade år som Ströms redogörelse överspänner, år där man finner honom som socialdemokratisk journalist

i Stockholm, Eskilstuna och Gävle, som partiagitator landet runt, som partisekreterare, som ordförande i Stockholms arbetarkommun. Den första delen förs fram till bondetåget, den andra omfattar tiden för det första världskriget. Särskilt intressanta äro skildringarna från »revolutionsåren» 1917 och 1918. Som en av ledarna för oppositionen mot den Brantingska majoritetsriktningen inom socialdemokratiska partiet tog Ström livlig del i de strider, som ledde till partisprängningen 1917. Tillsammans med Höglund var han en av dem som då bildade det socialdemokratiska vänsterparti, som senare anslöts till Kommunistiska internationalen.

Ströms memoarböcker myllra av människor och anekdoter. De flesta av tidens levande politiker dyka upp, färgrikt och levande men samtidigt generöst karaktäriserade, vare sig det gäller politiska vänner eller motståndare, konservativa första kammarledamöter eller ryska revolutionärer. Som tids- och miljöskildring har framställningen säkerligen ett värde, som historisk källa är den sannolikt mindre att lita på.

Ströms utveckling gick åren efter det första världskriget i allt lugnare spår. Vid utbrottet av det andra finna vi honom återbördad i det socialdemokratiska partiet och som ordförande i Stockholms stadsfullmäktige, bliven varm försvarsvän och värnare av kristna livsvärden. Tyvärr fick hans här refererade memoarer ingen fortsättning. Ej heller äro de försedda med personregister, vilket man starkt saknar.

Ett decennium efter Fredrik Ström började hans vän och vapenbroder *Zeth Höglund* (f. 1882, † 1956) att publicera sina minnesuppteckningar. De fingo den gemensamma överrubriken *Minnen i fackelsken* och ha utgivits i två delar *Härliga tider 1900—1911* (Tiden, 1951, 312 s.) och *Från Branting till Lenin 1912—1916* (Tiden, 1953, 288 s.).

Höglund växte upp i ett småborgerligt hem i Göteborg. Fadern var läderhandlare och liksom hustrun starkt förankrad i det frireligiösa lägret, han som metodist, hon som baptist. Sin redan i ungdomen prononcerade radikala inställning förvärvade sonen enligt egen utsago huvudsakligen genom litterär påverkan. Studiet av Brandes, Kierkegaard, Tolstoy och Strindberg »revolutionerade» som det sägs, tidigt hans sinne. Höglund bibehöll till sena år ett starkt drag av romantiskt revolutionspatos i sin inställning och sitt handlande. Denna sinnesläggnig hade han gemensam med sin vän Fredrik Ström, fast det hos denne tog sig andra och mildare, snarast deklamatoriska uttryck.

Som helhet äro Höglunds minnen ett ofta lysande formulerat och levande men samtidigt mycket subjektivt bidrag till historien om arbetarrörelsens kamp- och genombrottsår. I allra högsta grad kretsar framställningen kring den egna personens relation till skeendet i stort och smått. Typiskt är att omständigheterna kring de rättegångar och den fängelsevistelse Höglund utsattes för så utförligt behandlas. Han var yngst i en syskonkrets som utom honom bestod av nio systrar och man kan inte helt frigöra sig från intrycket att han livet igenom liksom agerade för en inre krets av beundrande kvinnor. Detta kan åtminstone vara en av förklaringarna till den påfallande egocentricitet, som präglat hans aktioner och som speglas i hans memoarer. Hans självupptagen-

het ökar framställningens intensitet men minskar samtidigt tilltron till dess objektivitet. Innehållet i hans minnen kompletterar de dagboksanteckningar hans partiantagonist Erik Palmstierna publicerat från samma tid. Vid en jämförelse måste de senare ur källkritisk synpunkt ges företräde, då de i huvudsak basera sig på dagligen förda anteckningar, vilket ej är fallet med Höglunds minnen.

Höglunds persongalleri är flödande rikt. Människorna belysas dock mera av de ofta anekdotiska sammanhang, i vilka de presenteras, än genom utförda karaktäristiker. Som prov på arten av de senare kan anföras en parallell, som drages mellan Gustav Möller och Per Albin Hansson (del 2, s. 249):

»När jag tänker på hans [Möllers] senare historia som socialminister och hans omskapande insatser i denna egenskap, förefaller det orätt, att han skall stå med mindre ära än Per Albin, liksom en andre man i den främsta kretsen. Per Albin var en driven och enastående politiker, därom är ej tu tal. Men Gustav Möller drevs utan tvivel av ett mycket starkare socialt patos än Per Albin. För dem, som kände dem bägge under många år från partistyrelse och riksdag, trädde skillnaden klart i dagen. Per Albin var det politiska spelets mästare men med begränsat intresse för frågor om människors väl och ve. Gustav Möller drevs av en passionerad lidelse för en genomgripande social omgestaltning — han kände det som en ärtlig förpliktelse med tanke på sin moders svåra kamp mot fattigdomen.»

Den andra delen av minnena förs fram till 1916, det år då Höglund och Ström lämnade det socialdemokratiska partiet. Samtidigt startade deras fraktion ett nytt organ, Folkets Dagblad Politiken. Bland alla dem, som under årens lopp kommo att figurera på dess redaktörslista, finner man även namnet *K a r l K i l b o m*, en gång Höglunds lärjunge i en agitatorskola. Kilbom, som torde ha rekord i modern svensk politik i fråga om deltagande i partisprängningar och partibildningar, har de senaste åren givit ut sina memoarer i tre delar på Tidens förlag: *Ur mitt livs äventyr* (1953, 284 s.), *I hemligt uppdrag* (1954, 392 s.) och *Cirkeln slutet* (1955, 384 s.). Det första bandet omfattar tiden till 1915, det andra upplevelserna 1915—1924, det tredje förs fram till 1952.

I sin helhet ge dessa tre minnesböcker en exposé över författarens växlingsrika liv från ungdomstiden, över agitations- och stridsår i socialdemokratiska och kommunistiska partifällor fram till dess »cirkeln slutet» med att han återbördas till det socialdemokratiska fadershuset och blir direktör i Folketshusföreningarnas riksorganisation och för Sveriges folkbiografer. Det är ett rikt stoff, som behandlas, och många intressanta skeenden passera revy, men framställningen är nyckfull och löslig i kompositionen. Bäst är upptakten, första delens ur kulturhistorisk synpunkt värdefulla skildringar från den uppländska bruksbygden med dess kärva levnadsförhållanden, en osentimental redogörelse för den svenska fattigdomens villkor. Uppgörelserna inom de olika partifraktioner han kom att tillhöra liksom hans exkursioner på den internationella kommunismens fält äro i jämförelse härmed av mindre intresse.

Kilbom är född 1885 på Österby bruk, där hans far och farfar hade

anställning. Släkten var rotad i bygden kring bruket som bönder, hantverkare och soldater. Modern Ebba Mathilda Philper bar namn efter sin fosterfader, som tillhörde en vallonsläkt. Det förefaller ovisst om hon själv hade vallonpåbrå, men hon uppfostrades som sonen säger »som en vallonättling och kände sig också som en sådan».

Även hos Kilbom möter man en stor mängd mer eller mindre pregnant tecknade personprofiler. Redan i inledningen konfronteras man med en av intressenterna i bruket, Arvid Lindman. Författarens konfirmationspräst och lärare var den sedermera i vida kretsar bekante prosten och riksdagsmannen i Göteborg Pehr Pehrsson, åren 1884—1908 brukspredikant vid Österby bruk, om vilken han har en hel del att berätta.

I memoarernas sista del ägnas mycket utrymme åt en uppgörelse med Nils Flyg, partiredaktör och riksdagsman (f. 1891, † 1943), en av Kilboms medtävlare om makten i de kommunistiska partiorganisationerna, en uppgörelse mot vars opartiskhet starka invändningar rests. Gensagor ha också framförts mot tillförlitligheten i den återgivning han i samma del ger av sina hågkomster från riksdagsmannatiden under det andra världskrigets år och särskilt åt den belysning han därvid ger åt den s. k. abdikationskrisen 1941.

Såväl Höglunds som Kilboms memoarer äro försedda med välbehövliga och för det mesta korrekta personregister.

C. Kempff.

Rasjöns minnen.

Under de senare åren har som bekant en rad svenska politiker utgivit sina memoarer och vår egen tids historia har på många punkter fått en belysning, som vi ofta sakna för äldre tid. Vi behöva endast peka på Hamiltons utförliga dagböcker, Erik Palmstiernas temperamentsfulla men mycket upplysande anteckningar, Ernst Wigforss' elegant skrivna minnen och Karl Kilboms, Zeta Höglunds och Torsten Nothins memoarer, alla så belysande för de mycket särpräglade personligheter, som fört pennan. Till denna rad av mer eller mindre historiskt värdefulla minnesanteckningar sällar sig en ny säriling, olik alla de andra, Gustaf Anderssons i Rasjön bok, *Från bondetåget till samlingsregeringen, politiska minnen* (Stockholm 1955, 332 s.).

Som framgår av titeln är det här icke fråga om memoarer i vanlig mening. Författaren har noga utmönstrat alla personalia, som icke belysa politiska sammanhang, och denna motvilja att ställa sig själv i ramp-ljuset präglar hela boken. En större motsats till Nothins memoarer kan knappast uppletas. Personligen blygsam, ofta villig att erkänna egna fel och motståndares förtjänster, ärlig i sina uppgifter och nykter i tonen har Rasjön med sina minnen lämnat den vid sidan av Wigforss' memoarer värdefullaste skildring i sitt slag av mellankrigsårens och krigsårens politik, som vi hittills fått.

Gustaf Andersson i Rasjön är son till en häradsdomare i Gustafs socken i Dalarna och blev redan i hemmet vänstersinnad. I mycket en själv-

bildad man engagerades han tidigt i nykterhetsrörelse och politiskt arbete i sin hemtrakt men började kandidera för riksdagen först, då det liberala partiets kraftiga nedgång börjat. Hans politiska karriär gynnades sålunda icke av valframgångar, men seghet i motgången var just en av hans främsta politiska egenskaper. Efter endast sex år i riksdagen erbjöds han säte i Carl Gustaf Ekmans första regering. Han tackade till partiledarens stora förtrytelse nej under hänvisning till att familjen och gården just då behövde honom. Nästa gång Ekman bildade ministär, blev Rasjön heller icke ens tillfrågad. Men hans tid kom, sedan Ekman tvingats lämna den politiska skådebanan — Rasjön var en av de största motståndarna till Ekmans av många eftertraktade comeback — och hans insatser vid det Frisinnade folkpartiets och den liberala riksdagsgruppens sammanslagning till det nuvarande folkpartiet 1935 gjorde honom snart — efter Felix Hamrins utnämning till landshövding — till partiledare. Som sådan inträdde han som kommunikationsminister i samlingsregeringen 1939.

Särskilt uppmärksammade i pressen och värdefulla ur historisk synpunkt äro skildringarna av Ekmanskrisen — författaren fick under denna sitt politiska elddop — och av samlingsregeringens ställningstagande under det andra världskriget. Rasjön betecknar sig själv som den mest konsekvente motståndaren till vad han kallar finlandsaktivismen under kriget, d. v. s. till alla längre gående medgivanden ifråga om vapen och dylikt till Finland. Hans kritik i detta sammanhang mot vissa militärer — främst general Axel Rappe — kända politiker och akademiker är frän. Känslösam var sannerligen icke Gustaf Andersson under Finlands och Nordens ödestimmar. I sina »Minnen» talar också Ernst Wigforss om sin politiske motståndare, Rasjön, som en bundsförvant i svåra tider: »Hos honom märktes mest det klara och nyktra förståndet. Det gjorde honom kritisk mot känslomässigt färgade linjer också i utrikespolitiken».

A. Kw.

Samuel Gabrielssons memoarer.

Förre prosten i Rättvik Samuel Gabrielsson, känd som stridbar kyrkoman och framgångsrik psalmdiktare, utgav 1954 ett arbete »Hågkomster och hörsägnen från mina unga dagar». Han har nu publicerat en fortsättning härav betitlad *Från Falun till Canterbury* (Uppsala 1955, 403 s.). Boken inledes med en rad minnen från Gabrielssons skoltid i Falun med bl. a. delvis utförliga karakteristiker av läroverkets lärare, först och främst det bekanta originalet lektor Ehrenfried Billengren. Från Falun kom förf. till Uppsala där han bedrev humanistiska och teologiska studier. Stort utrymme ägnas åt teckningar av de ledande professorerna där kring sekelskiftet. Tidigt fångades han i trollkretsen kring Nathan Söderblom och dennes rika personlighet skildrar förf. i ett omfattande och betydelsefullt avsnitt med tonvikten lagd på hans insatser under den ekumeniska rörelsens begynnelseår.

Bokens titel häntyder på Gabrielssons ungdomsintresse för den anglikanska kyrkan, befast bl. a. under ett långvarigt Englandsbesök 1908—

1909, som utförligt redovisas i arbetet. Förf. kom till England kort efter den bekanta Lambethkonferensen förstnämnda år, då för första gången i nyare tid en viktig kontakt knöts mellan den svenska och den engelska kyrkan. Gabrielsson karakteriserar utförligt flera av de ledande engelska kyrkomän, med vilka han sammanträffade, bl. a. den kände ekumenen och Sverigekännaren biskopen av Salisbury John Wordsworth.¹

Gabrielsson har ett levande människointresse, som förlänar hans arbete ett särskilt värde ur personhistorisk synvinkel.

B. Bé.

Medicinalhistoria.

Ruth Rosenius-Högman: *Helgeandshus, hospital och lasarett i Västmanland 1345—1900* (Västerås 1953. 500 s. ill. Pris: 20 kr.).

Med vår medicinalhistoria syssla mest läkare. Föreliggande arbete är av en patient, i regel bunden vid sängen och autodidakt utan all vetenskaplig skolning. Det saknar dock icke vetenskapliga kvaliteter. Där finns sinne för det konkreta och det väsentliga, och ett rikt arkivmaterial har utnyttjats. Illustrationerna äro förträffliga och belysa särskilt väl, vilka instrument läkarna hade för 100 år sedan och mera. Personhistoriskt intresse ha i synnerhet biografierna över lasarettsläkarna i Västerås, som i mångt och mycket komplettera och stundom även korrigerar Svensk läkarehistoria. Gott är även det kapitel, där författarinnans första år på sjukhus skildras. Brister har verket nog mest i komposition och disposition, helt har det icke kommit över materialsamlingens stadium, något som f. ö. framhålles i företalet. Ett i det hela gott register ökar användbarheten av det nyttiga arbetet.

Sven Ljung.

Småländska studenter i Uppsala.

Gösta Gideon Molin, *Smolandä Upsalienses. Smålandsstudenter i Uppsala på 1500- och 1600-talen. Biografier med genealogiska notiser.* I 1593—1625. Lund 1955. 324 s. Pris 22 kr.

Författaren av detta matrikelarbete, läroverksadjunkten i Uppsala Gösta Gideon Molin, fick aldrig se sitt verk i tryck. Han daterade sitt företal i november 1953, och manuskriptet var då fullbordat. Men sedan övermannades han av sjukdom, och på sommaren 1955, före publiceringen, avled han i sin hemstad vid sextioåtta års ålder. Redan i förra hälften av 1940-talet hade han av Smålands nation i Uppsala, som han under alla sina studentår tillhört och vars hedersledamot han slutligen blev, mottagit uppdraget att utarbeta en matrikel över Smålandsstudenter i Uppsala, närmast med hänsyn till tiden före år 1645, då natio-

¹ Det kan i sammanhanget påpekas att vid de arkivforskningar, som under de senaste åren anställts från svensk sida i England under ledning av krigsarkivarie Birger Steckzén, i Lambeth palace i London påträffats en samling brev från svenska kyrkomän, framför allt Söderblom, ställda till biskopen av Salisbury åren 1908—1911.

nens äldsta bevarade album upplades. Verket skulle inbegripa även de öländska studenterna, eftersom »Calmarienses», omfattande också öläningarna, först år 1663 skilde sig ut från »Wexionenses» och därmed från övriga småländska studenter.

Efter dessa riktlinjer är det nu föreliggande verket redigerat. En utgångspunkt för förf:s mångåriga och intensiva forskning har givetvis den numera tryckta universitetsmatrikeln med där befintliga uppgifter om vederbörandes hemprovins (»smolandus» etc.) varit. Men universitetsmatrikeln är för de båda första decennierna av det år 1593 återupprättade universitetets tillvaro mycket ofullständig. Efter en depositionslista av år 1595, som är dess äldsta beståndsdel och som innehåller sjuttio namn (därav tre småläningar), kommer en lucka på tretton tomma sidor; de anteckningar, som där bort vara att läsa, ha tydligen förts på lösa konceptblad, som helt gått förlorade. Närmast följa så i matrikelhandskriften en del sporadiska och lakunariska namnlistor från åren 1599—1602, 1604—1611, och först med året 1612 bli förteckningarna över nyinskrivna någorlunda kompletta. För att, när det gäller småläningarna, i möjligaste mån utfylla dessa luckor och för att också i fortsättningen hela verket igenom kunna meddela så säkra biografiska och släkthistoriska upplysningar om vederbörande som materialet tillåter har förf. med outtröttlig omsorg och exemplarisk kringssynthet genomgått övriga källor av betydelse: universitetsarkivets oträckta akter, domstolsprotokoll, likpredikningar, dissertationer, samtida in- och utländskt tillfällighetstryck m. m., varvid inte minst sistnämnda källgrupp varit rikt givande. Att han likaledes tillgodogjort sig en stor biografisk-genealogisk litteratur från nyare tid, aktpublikationer däri inbegripna, behöver knappast sägas; även de utgivna matriklarna från sådana icke-nordiska universitet, vid vilka svenskar (småläningar) studerat, ha energiskt uppmärksamats.

Särskilda svårigheter ha identifieringsproblemen erbjudit. Om den studerande i universitetsmatrikeln, såsom vanligen är fallet, uppträder utan tillnamn men med mera alldagliga för- och fadersnamn, är det ofta omöjligt att fastställa, vilken av likabenämnda personer han senare i livet kan ha varit, och förf. har därvid i sina biografier måst förfara med stor varsamhet och vid många tillfällen nödgats anvisa alternativa lösningar. Att det inte sällan är i någon mån ovisst, huruvida vederbörande student verkligen var av småländsk härkomst, fördöljes aldrig. I förekommande fall döljes heller aldrig, att den förmodade eller i akterna antydda tidpunkten för studentens inskrivning i Uppsala har endast ungefärlig giltighet, sålunda även det inskrivningsår, under vilket han i nummerföljd är uppförd i det nu utgivna verket.

Förf. var ursprungligen inte historiker av facket. Till sin akademiska utbildning språkman med latin som huvudämne, hade han för sitt matrikelarbete alltigenom synnerligt gagn av sin solida förtrogenhet med de klassiska språken, eftersom bearbetningen av källmaterialet till mycket stor del förutsatte kunskap i dessa språk och framför allt i latinet. Med åren förvärvade han emellertid också goda insikter i 1500- och 1600-talens politiska och lärdomshistoria och i historisk metod, och hans verk har härigenom fått verklig kvalitet. Bland de närmare trehundra

smälänningar, som han biograferat, finner man åtskilliga av den tidens svenska märkesmän, såsom Sylvester Johannes Phrygius, de berömda tvillingbröderna Isak och Jonas Rothovius, teologen Jonas Germundi Palma, Växjöbiskopen och kyrkohistorikern Johannes Baazius d. ä., den lärde Skarabiskopen Jonas Magni Wexionensis, riksrådet Sten Svanteson Bielke, fältviseförfattaren Andreas Andreæ Zoterus m. fl. Om flertalet meddelas nya fakta av betydelse, även rörande giften, barn och släkt (i tillämpliga fall också skrifter).

Det är ingalunda för mycket sagt, att Molins arbete inom de gränser, som dess art utstakat, länge kommer att förbli en person- och släkt-historisk fyndort av stor betydelse. En mängd uppgifter ej blott i Herdaminna utan också i andra mycket använda biografiska verk, inte minst Elgenstiernas ättartavlor för den introducerade svenska adeln, ha där rättats. Riktigt *up to date* har Molin inte alltid kunnat föra matrikeln. Ett enstaka exempel på härigenom uppkomna fel är hans behandling av Kalmarsläkten Falk s. 98 ff. Den har blivit föråldrad genom Bengt Hildebrands år 1953 i Svenskt biografiskt lexikon, band 15, publicerade släkthistoriska utredningar i ämnet, vilka Molin under sin sista svåra sjukdom tydligen ej har fått kännedom om.

I sin trägna verksamhet som nationshistoriograf har Molin inspirerats av hembygds kärlek och av en äkta, brinnande forskarhåg. Utöver sitt stora arbete på området författade han en lång rad smärre nationshistoriska skrifter, av honom under årens lopp offentliggjorda i olika publikationer. Hans mycket omfattande materialsamlingar ha överlämnats till Uppsala universitetsbibliotek. De äro av självständigt värde på grund av den mängd excerpter ur otryckta källor, som de innehålla och som bl. a. från kulturhistorisk synpunkt äro av största intresse. Till en del föreligga de, genom förf:s egen försorg, under rubriken »Strögods» i »Natio Smolandica, årsskrift utgiven av Smålands nations kamratförening, Uppsala», årgångarna 1949 ff.

Det nu anmälda verket, vars tryckning möjliggjorts genom anslag från Längmanska Kulturfonden och genom en enskild donators frikostighet, har utgivits av Smålands nation i Uppsala. Meningen är, att det på grundvalen av förf:s efterlämnade manuskript skall följas av en andra del med biografier över de åren 1626—1645 inskrivna Smålandsstudenterna.

Gottfrid Carlsson.

Schröderhelms.

Friherrinnan Elisabeth Falkenberg utgav 1955 en synnerligen läsvärd bok om sin mödernesläkt *Schröderhelms. Tolv kapitel om en Stockholmsfamilj* (207 s. jämte stamtavla). De första kapitlen skildra släkten Schröderhelms äldre generationer och framför allt kontraktsprosten och kyrkoherden i Skånella och Norrsunda i ärkestiftet Göran Ulrik Schröderheim (f. 1786, † 1862), gift med bryggardottern Anna Charlotta Westman från Stockholm. Av barnen, som föddes i prästgården i Skånella, behandlar författarinnan särskilt utförligt kansli-

rådet Johan Schröderheim, en på sin tid markant ämbetsmannatyp i huvudstaden, som vid sin bortgång 1921 hade nått den höga åldern av över 95 år. Han hade i sitt gifte med Hedvig Jennings från Skånellaholm bl. a. dottern Anna, förmäld med justitierådet Axel Westman (författarinnans föräldrar) och den för äldre stockholmare välbekante regementspastorn Elis Schröderheim. Åt alla dessa familjemedlemmar ägnas utförliga karakteristiker och miljöskildringar. Boken är skriven i en litterär och underhållande stil och dess användbarhet ökas genom ett gott personregister och en översiktlig stamtavla.

B. Bé.

Släkten Torén.

Till den ambitiösa serie av släktmonografier som utges av Genealogiska föreningen sluter sig värdigt ett arbete av översten Carl-Axel Torén: *Släkten Torén*. Genealogiska föreningens släktböcker. 9 (Sthlm 1955, 68 s.).

Författaren har att döma av den utförliga dokumentationen lagt ned föredömlig flit och noggrannhet på sina forskningar. Resultatet har också blivit ett verk som ingalunda saknar allmänt intresse. Det har lyckats författaren att till samma stamfader, häradsskrivaren i Kind och Redväg Bengt Toreen († 1744) återföra två släkter Torén, vilkas frändskap tidigare varit ifrågasatt men icke bevisad. Den äldre grenen, som härstammar från kontraktsprosten i Älvsyssel Magnus Torén, har i stort sett varit knuten till västkusten och dess näringar. Åtskilliga av medlemmarna har varit sjökaptener, tullnärer eller handlande. Den yngre grenen, vilken också livskraftigt fortlever, har däremot haft en betydligt vidare spridning. Den omfattar justitierådet Magnus Torén († 1825) och dennes berömda son, vältalaren och teologen Carl Axel, domprost i Uppsala. Som sig bör får dessa två en vidlyftigare behandling än andra, varvid författaren flitigt citerar olika auktorers omdömen.

Författaren är värd allt erkännande för sin minutiösa kartläggning av denna släkt, vilken ger den som vill se bakom tabellernas data rikligt tillfälle till spekulationer angående släktdrag och ståndscirkulation. Av intresse är sålunda att se hur en släkt, som före industrialismens genombrott i stort sett utgjordes av ofrälse ståndspersoner utan större fast eller lös familjeförmögenhet, under 250 år utvecklats fram till dagens samhälle. En tillfällighet kan få stora konsekvenser för kommande släktled. På grund av ett talfel beslöt prästkandidaten Magnus Torén, att i stället välja den civila ämbetsmannabanan. Riksdrotsen Trolle-Wachtmeister skapade den begåvade ynglingens snabba karriär — välgörarens förnämmande Carl Axel återkommer ännu i släkten Torén — och detta blev en social hävstång och denna släktgren har fram till nutiden kunnat uppvisa flera framstående militära och civila ämbetsmän.

För övrigt kan man nog skönja en viss oro i släkten, vilket tagit sig uttryck i emigration och sociala kastningar. För att göra några plock i tabellerna från de senare generationerna kan nämnas yrken som köksmästare, plantageägare i Västindien, montör vid värmeanläggning i

Kanada, instrumentmakare, generalmajor, skådespelerska, stationsinspektör på Karelska näset samt i de yttersta av dessa dagar rulltrappmontör vid Stockholms spårvägar.

I ett fall måste man reagera. Det är när författaren kategoriskt uppger, att Inez Maria Perón, född 1862 i Kristinestad och gift med maskindirektören Waldemar Torén, tillhör samma finländska släkt som den argentinske politikern Juan Perón. Uppgiften att exdiktatorn skulle vara av samma stam som denna släkt har, tydligen endast på grund av namnligheten, framkastats i dagspressen, men är hittills obevisad.¹

Författaren har samlat många karakteristiska uttalanden om släktmedlemmarna, vilket ytterligare ger verket en levande prägel. En överraskande nyhet i den genealogiska litteraturen är registreringen av de idrottsintresserades personliga rekord och priser — detta dock inte sagt som en anmärkning. Även på bildurvalet har författaren lagt ned mycket intresse. Men som omväxling med alla de gamla damerna Torén i kabinettfoton från 1860- och 70-talen skulle en ungdomsbild av »den vackraste flickan i sju härader», Carin Torén g. Simmingsköld, ej varit ur vägen; eller varför inte ett rollporträtt av Märta Torén, som flera gånger förtjust den internationella filmpubliken.

Wilhelm Odelberg.

Släkten Hallonstén.

År 1928 utkom första delen av *Släkten Hallonstén* författad av numera fil. hedersdoktorn E. Alfred Jansson (vars mor och maka tillhörde släkten Hallonstén). Boken, som behandlar de äldre generationerna av släkten, är anmärkningsvärd också ur den synpunkten att den, ehuru tryckt i Sverige, först 1956 införlivades med Kungl. Biblioteket. I en andra del (1955, 179 s.), författad av f. d. postmästaren Sven Hallonstén, ägnas uppmärksamheten åt släktens senare generationer med utgångspunkt från tullinspektoren i Båstad Nils Hallonstén (f. 1763, † 1839). Volymen består dels av stamtavlor och släkttabeller, dels av några smärre kulturhistoriska bidrag anknyttande till miljöer där medlemmar av släkten verkat, bl. a. Båstad och mönsterskrivarbostället i Vanstad i Skåne. I skarp relief framträder förf:s i både kroppsligt och andligt hänseende reslige fader stadskassören m. m. i Trelleborg Edvard Hallonstén (f. 1837, † 1919). Av intresse äro de utdrag förf. meddelar ur familjebrev från början och mitten av 1800-talet.

Volymen är försedd med talrika bilder och personregister.

¹ Gissningarna angående Juan Domingo Peróns finländska härstamning har koncentrerat sig till Karl Henrik Bruno Perón, född i Föglö på Åland 1864, vilken efter en kortare tid som provisor i Åbo emigrerade till Amerika i mitten av 1880-talet. Han tillhörde en tid Förenta Staternas armé och uppehöll förbindelserna med hemlandet ännu ett tiotal år. En sen och ovisst tradition förmåler att han flyttat till Sydamerika och blivit farmare i Commodore Rivadavia. Namnet Perón är långtifrån ovanligt på spansktalande område. Det härleder sig från *pero* äppelträd eller *pera* päronträd — alltså ett naturligt och genuint namn. Anledningen till att exdiktatorn själv mörklagt sin börd uppges bero på andra anledningar än att han önskat dölja en eventuell härstamning från Finland (Uppgift av prof. Svante Dahlström, Åbo).

Urkundspublikationer.

I PHT 1955, s. 167—169 lämnades en översikt av de viktigaste under senare år utkomna svenska urkundspublikationerna och framhölls deras betydelse ej minst för den personhistoriska forskningen. Det kan här vara på sin plats att komplettera redogörelsen med ytterligare några betydelsefulla editioner.

Stadsarkivarien i Västerås *Sven Olsson* har publicerat *Prästeståndets riksdagsprotokoll, 3, 1668—1678* (1956, 416 s.). Uppgiften har, som utg. själv framhåller, ej varit tacksam, enär protokoll och handlingar från de riksdagar som innefattas i volymens tidsram endast i begränsad utsträckning bevarats. Från 1668 års riksdag saknas helt protokoll i prästeståndet och för riksdagen 1672 föreligger endast ett bristfälligt konceptprotokoll. En ersättning har utg. funnit genom att medtaga ett representativt urval av handlingar, och även de bevarade protokollen från riksdagarna 1675 och 1678 ha kunnat kompletteras med andra handlingar. Olsson har vidare avtryckt några aktstycken om anstalterna till riksdagen i Göteborg 1676 som på grund av kriget aldrig blev av. Innehållet är som vanligt i riksdagsprotokollen växlande, från debatter om de stora politiska frågorna eller det viktiga spörsmålet om kyrkoordningen och dess revision till äktenskapsmål. I volymen belyses vidare bl. a. trolldomsväsendet.

Om Olsson för sin utgåva haft bekymmer på grund av materialets relativa ofullständighet har stadsarkivarien *Nils Staf* haft ett så mycket fylligare stoff när det gällt att publicera *Borgarståndets riksdagsprotokoll från frihetstidens början, 3, 1726—1727* (1954, 827 s.). Hans volym är mer än dubbelt så omfattande som Olssons och innefattar ändock blott en riksdag. Det var på detta riksmöte *Arvid Horn* genomdrev uppgrörelsen med holsteinska partiets ledning. Kanslipresidentens försiktiga fredspolitik hade ej minst i borgarståndet ett gott stöd. Liksom i Olssons volym avspeglas också i Stafs utgåva utom storpolitiken en rad andra mer eller mindre viktiga spörsmål, ej blott sådana som exklusivt berörde borgarståndet utan även t. ex. frågan om det under riksdagen utfärdade konventikelplakatet.

Såväl Olssons som Stafs editioner äro försedda med person-, ort- och sakregister.

I serien *Uppländska domböcker* utgivna av Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Uppsala ha häradshövding *Nils Edling* och arkivarien *Walter Ljusterdal* publicerat del 9, *Vendels sockens domböcker 1736—1737* (Uppsala 1956 87 s. + 241 s.). I serien har tidigare utgivits häradsrättsdomboken för samma socken 1615—1645 och ett av syftena med det nu publicerade arbetet har varit att ge forskaren material att jämföra rättskipningen i förra hälften av 1600-talet och under de närmaste åren efter ikraftträdandet av 1734 års lag.

Volymen är försedd med en utförlig rättshistorisk och diplomatisk inledning samt register innefattande ordlista, förklaringar och anmärkningar, sakregister, ortregister, personregister m. m.

En annan handskriftspublikation, som likaledes i hög grad är förtjänt av den personhistoriska forskningens intresse är *Gävle stads tänkebok*

utgiven av Percy Elfstrand (Från Gästrikland 1955, 1956, 193 s.). Tänkeboken omfattar tiden 1573—1659. Utgåvan är försedd med ordförklaringar, ortregister och personregister.

B. Bé.

Tidskriftsöversikt.

Dædalus 1955 innehåller bl. a. en uppsats av Torsten Althin om ett ångmaskinsprojekt 1796 av Johan Eric Norberg (f. 1749, † 1818), en biografi av Rune G:son Kjellander om Anton Henric Öller (f. 1816, † 1889), en pionjär inom svensk elektroteknik, och några uppgifter av Helgo Wiberg om Martin Wibergs (f. 1826, † 1905) uppfinningar.

Fataburen. Nordiska Museets och Skansens årsbok 1956 innehåller bl. a. följande bidrag av personhistoriskt intresse. Rut Liedgren publicerar några kulinariska studier i 1800-talets Stockholm, grundade på kassaböcker, brev m. m. härrörande från kapten Johan Jacob Hagströmer (f. 1820, † 1887) och deponerade i Nord. Museet. På det stora Grillska arkivet från Godegård, numera förvarat i Nord. Museet, grundar Bo Lagercrantz sin uppsats »I ostindiska kompaniets tjänst» (huvudsakligen om Jean Abraham Grill, f. 1736, † 1792, men även om andra personer knutna till kompaniet, t. ex. Jacob Hahr och Michel Grubb). Till familjen Grill an knyter även Kersti Holmquist i en uppsats om »den Grillska toalettspegeln», en silverspegel tillhörig professor Andreas Lindblom. Åt en personhistoriskt ganska förbisedd grupp ägnar Nils Strömbom en uppsats om bonadsmålare och möbelmålare i Knäredstrakten (t. ex. soldaten Nils Lindberg i S. Unnaryd, f. 1719, † 1788, och åbon Johannes Larsson i Dyreborg, f. 1779, † 1849).

Fornvårdaren X: 1 (1956) innehåller en uppsats av Gunnar Smedberg om bystämma i Lockne (med talrika personhistoriska uppgifter hänförande sig till denna socken), en studie av Per Nilsson-Tannér om Jämtlands kommunikationsled (om landssekreteraren Anders Jakob Thomée) och några uppteckningar av Lars Palmqvist efter överlärare Magnus Månsson om skinnberedning i Hammerdal.

Fornvännen 1954 innehåller nekrologer av B. Nerman över Otto Frödin och av C. A. Moberg över Otto Rydbeck. I övrigt märkas följande uppsatser: A. Tuulse, Två märkliga barockskulpturer i Ekerö kyrka (N. Tessin d. y.); O. Janse, Erik den helige såsom historisk person; Lizzie Carlsson, Drottningbilden i Västra Sallerups kyrka (föreställer ej drottning Margareta; rör även ätten Sparre av Ellinge); J. Roosval skriver om ett originalverk av Bernt Notke i Öja (Söd.).

I årg. 1955 har H. Arbman skrivit nekr. över Erik Floderus och Gurli Grundström har en studie om Stenbockska epitafiet i Storkyrkan (riksrådet o. riksmarskalken greve Johan Gabriel S.). Viktigt är, att årgången avslutas med ett vidlyftigt innehållsregister till årg. 1906—1955 (personalia, s. 386 f.), d. v. s. tidskriften från dess början. Med årg. 50 av-

slutas samtidigt en svit av denna tidskrift, vars utstyrsel av häftesomslaget ändras för följande årgång, 1956, med bl. a. ny undertitel (Fornvännen, tidskrift för svensk antikvarisk forskning).

Genos. Tidskrift utgiven av Genealogiska Samfundet i Finland, I, 1955 (Nr 101—104) innehåller bl. a. följande bidrag på svenska: Rannsaking om gravplatser i Borgå 1741 av Bo Witting (upplysande för familje- och släktskapsförhållanden i Borgå stad och socken före 1742); Hjorth, ett släkfragment av Arne Ekman; några uppgifter om släkten Crusell från Åbo av N. Karl Grotenfelt (obekant om släkten har något samband med den i föregående årgång av tidskriften behandlade släkten Crusell från Björneborg); Släkten Jung av Arne Ekman (en finländsk släkt, härstammande från vinhandlaren i Stockholm Dominicus Jungh, † 1690; framställningen kompletteras med en annan uppsats, Släkten Jungs första säkert kända stamfar och hans barn av Tor L:son Jung); Kimitosläkten Wendells ursprung av Eilif Appelberg; Några medlemmar av ätten Garp av Eric Anthoni; Släkten Hagerlund av Arne Ekman; Vem var Magnus Flemings maka? av Eric Anthoni (gäller väpnaren Magnus Fleming, som levde 1450, Elgenstierna, adl. ätten F., tab. 14).

Föreningen Gamla Halmstads årsbok 1955 innehåller bl. a. ett avtryck av Halmstads kyrkas annotationsbok 1722 (genom Sven Granelund), biografiska uppsatser om landshövdingen frih. Carl Adam Wrangel af Adinal, f. 1748, † 1829, och överstelöjtnanten Florus Toll, f. 1776, † 1856. Stadskamrerare Fredrik Andersson publicerar en omfattande historisk uppsats om Halmstadlax. Vidare märkas som vanligt tabrika ytterligare bidrag till kändedomen om mer eller mindre kända invånare i Halmstad.

Historiellinen Arkisto 55 (1955), en 743 sidor stark volym, innehåller endast ett bidrag på svenska (om 18 sidor), nämligen en uppsats av Hans Hirn om sjukvårdsproblem i Nylands och Tavastehus län under Anders de Bruces landshövdingetid (1777—1787). Övriga bidrag äro på finska och försedda endast med korta resuméer på tyska. Av uppsatserna på finska må här nämnas följande: om pedagogen Odert Gripenberg (f. 1788, † 1848) av E. O. Kuujo; om fogden, krigaren och jordägaren Israel Påvelsson Särkilax (Stjernkors), avrättad omkr. 1588, av Kyösti Kiuasmaa; om representationen i bondeståndet från Nyslotts och Kymmene-gårds län under frihetstiden av Toivo J. Paloposki; om greve Gustaf Fredrik von Rosens civila verksamhet som generalguvernör i Finland 1747—1753 av Kyllikki Laakso.

Historisk tidskrift 1955 innehåller bl. a. följande uppsatser av personhistorisk räckvidd. K.-G. Hildebrand publicerar fortsättning på sin i årgången 1954 påbörjade studie »Till Karl XII-uppfattningens historia» (bl. a. Bernhard von Beskow, Julius Mankell, Niklas Tengberg, W. E. Svedelius, C. Th. Odhner, Oscar II, F. F. Carlson, C. G. Malmström, Carl Schirren och Harald Hjärne). Karl Axel Wengström presenterar en källkritisk undersökning av Olof Immanuel Fåhræus' »Skildringar ur det offentliga lifvet». Kauko Pirinen diskuterar med utgångspunkt från kano-

nisk rätt källorna till Stockholms blodbad. Arne Stade ägnar en utförlig undersökning åt frågan om Gustav IV Adolf och Norge 1798 och 1801. Bland meddelanden märkas Studier kring Hälsingelagen av Axel Nelson (bl. a. ärkebiskop Olof Björnsson, kusinerna Johan och Jonas Bureus); Magnus Ladulås' jordfästning och det s. k. tredje korståget till Finland. En dateringsfråga av Kjell Kumlien (de båda händelserna dateras till 1292); Dateringen av Svantepolk Knutssons första gåvobrev till Vreta kloster av Sven Axelson (urkunden måste av paleografiska skäl dateras till 1266); En främmande anteckning i Erik XIV:s dagbok för år 1567 av Rudolf Elander (troligen med Gregorius Borastus som upphovsman); Pfalzgreven Johan Kasimirs anteckningar vid tronskiftet 1632 av Åke Kromnow; Konung Valdemar Birgersson och Vadstena av Hans Gillingstam; »Fru Annas av Vinstorp jordebok» av Kjell-Gunnar Lundholm (jordeboken uppvisar i själva verket ha tillhört Ivar Axelsson Totts maka Magdalena Karlsdotter Bonde); Kring Alexander Kepplerus' memorial rörande privilegier för odalstånden vid 1770 års riksdag av Gunnar Kjellin (utom om Kepplerus bl. a. om Jacob Faggot, Ephraim Otto och Edvard Fredrik Runeberg, Johan Fredric Kryger); Arkivet på Värmlands-Säby av Signe Carlsson (bl. a. släkterna Åkerhielm och Falkenberg).

I *Historisk tidskrift för Finland* 1955 märkas bl. a. följande bidrag. Eric Anthonis undersökning av drottning Margaretas frälseräfst i Finland 1405, fylld av personhistoriska uppgifter, visar med stöd av de tyvärr blott i ringa fåtal bevarade urkunderna, att »frälset knappast varaktigt gått förlustigt sina besittningar, såvida de befunno sig på gammal frälsejord»; det var kungsgårdarnas marker som framför allt återfördes under kronan. Samme förf. publicerar sitt föredrag vid Åbo akademis 800-årsfest den 5 maj 1955: Korstågstiden och dess innebörd; vi få här del av de senaste forskningsresultaten i den viktiga frågan om Finlands kristnande. Hans Hirn visar i sin uppsats, En landskamrers heder och ära, hur samme person kan bli bedömd på ett diametralt motsatt sätt i samtida urkunder; det gäller uttalanden om landskamraren Johan Alopæus (adlad Nordenswan) i Nylands och Tavastehus län, som nedsvärtas av en av sina chefer landshövdingen Anders Henrik Ramsay men däremot bedöms synnerligen positivt av dennes efterträdare Anders de Bruce. Birgit Klockars ägnar en omfattande utredning åt prästerskap och gudstjänstliv vid Åbo domkyrka på biskop Magnus Stjernkors' tid.

Hyltén-Cavalliusföreningens årsbok 1955 innehåller bl. a. en uppsats av Assar M. Lindberg om salpetersjuderiet (med personhistoriska uppgifter om till denna verksamhet i Småland knutna personer), en historik av Nils Hyltén-Cavallius om Växjö ridhus (bl. a. om kammarjunkaren Carl Ehrenstråle, en tid innehavare av Gåvetorp) och en beskrivning av Paul Wilstadius över växjö- och blekingesläkten Lund (härstammande från handlanden Olof Olofsson, † 1748, i Växjö och utdöd i förra hälften av 1800-talet; släktens mest kände medlem stamfaderns son handelsmannen och skeppsredaren i Karlshamn Olof Olofsson Lund, f. 1725, † 1804, namngivare till Olofströms bruk).

Jämten 1955 innehåller bl. a. följande uppsatser av värde för den personhistoriska forskningen: Kalls kyrka av kontraktsprosten Gösta Ullberg (med talrika uppgifter om det stora kyrkobygget 1864—1867, till största delen utfört av socknens eget folk); Badortsidyll kring sekelskiftet av fotograf Hildegard Löfblad (om brunns- och badanstalten i Ragunda) och Kompaniechefsboställen och trossbodarna vid Jämtlands fältjägaregemente 1695—1853 av överstelöjtnant Gustaf Lund (med längder över boställsinnehavare). Med nöje läser man ock några anteckningar om skådespelaren Anders de Wahls sommarvistelser i Ytterkonäs.

Kalmar län. Årsbok för kulturhistoria och hembygdsvård 1956 innehåller bl. a. en personhistoriskt givande studie av Manne Hofrén om Ideer och människor kring Kalmar läns första landsting (i det rika persongalleriet må nämnas Emil Key, Carl Axel Mannerskantz, Nils Petersson i Runtorp, Anders Peter Danielson och Carl Johan Svensén). Nils Rodén publicerar med utförliga kommentarer en intressant liten i Kalmar läns museum förvarad självbiografi av soldaten och kyrkvaktaren Magnus Turk i Mörlunda. (f. 1792, † 1852), belysande folkfromheten i Kalmar län under förra hälften av 1800-talet. Laurentius Larsson behandlar en händelse under 1654 års stora pest, då bönderna i Söderåkra satte sig upp mot kyrkoherden i Torsås Olaus Bohlius. Av bibliografiskt värde är Erik Hofréns innehållsförteckning till Årsboken Kalmar län 1898—1955 samt andra skifter utgivna av Kalmar läns Fornminnesförening.

Karolinska förbundets årsbok 1956 innehåller bl. a. ett mycket omfattande bidrag av en ukrainsk forskare Bohdan Kentrschynskyj om Karl X Gustav inför krisen i öster 1654—1655. Förf:s tes är att Karl Gustav i sin utrikespolitik framför allt vägleddes av fruktan för Ryssland och att han i det längsta försökte förena Sverige och Polen mot denna makt. Förf. söker bl. a. även ge ny belysning åt den bekanta meningsbrytningen mellan den svenske konungen och generalguvernören i Livland Gustaf Evertsson Horn. Bland övriga bidrag märkas en utredning av Erik Zeeh om Erik Dahlberghs uppgifter vid tåget över Bält 1658 (med utgångspunkt från hans befattning som generalkvartermästarelöjtnant), en uppsats av Göran Rystad om Gustaf Adam Banérs »upplöpplingsförsök» år 1676, en episod i den inre maktkampen i Sverige under 1670-talets kris (bl. a. bidrag till Johan Gyllenstiernas karakteristik). En politisk bönepsalm från Brunsbo år 1711 av Bengt Wahlström (ett bidrag till kännedomen om Jesper Swedbergs religiösa och politiska uppfattning) och slutligen en studie om Karl XII:s gestalten genom tiderna av Emerik Olsoni (vid användningen av sistnämnda uppsats bör uppmärksammas det s. 244—247 intagna registret över författare till de arbeten som använts i framställningen).

Kirkehistoriske Samlinger. Udg. af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. Syvende Række. Andet Bind, Hefte 1—3 (1954—1956) innehåller också några uppsatser av direkt intresse för svensk (och skånsk) personhistoria, nämligen utgivaren Bjørn Kornerups uppsats om Hr.

Hans Poulsen Næstveds Stambog, 1630—1664 (med upplysningar bl. a. om några svenskar dels bröderna generallöjtnanten frih. Erik och kaptenen Axel Sigvardsson Kruse, dels kyrkoherden i Blacksta och Vadsbro Olaus Folchovius); Sigurd Skovs studie över ärkebiskop Anders Sunesons Hexaëmeron och Bjørn Kornerups »Smaa bidrag» till Herlufsholms historia (bl. a. om stiftelsens öden under krigsåren 1658—1660 på grundval av räkenskaper i Rigsarkivet i Köpenhamn med uppgifter om Karl X Gustav, Carl Gustaf Wrangel, Erik Stenbock och dennes änka Occa Johanna Ripperda). Nämnas kan vidare en stor uppsats av Carl Weltzer om »N. F. S. Grundtvigs sidste Fest 1872»; vi finna att Grundtvig kort före sin bortgång lät läsa Geijers »Svenska folkets historia» för sig. Torben Krogh har författat en studie om »sin tids lärdateolog» Andreas Gottlob Rudelbach (f. 1792, † 1862), i förevarande sammanhang av intresse genom att hans mor var av svensk härkomst.

Kyrkohistorisk årskrift 1955 är tillägnad professor Gunnar Westin på hans 65-årsdag och innehåller bl. a. följande uppsatser med personhistorisk räckvidd: Carl-Gustaf Andrén skildrar den under 1300-talets första årtionden verksamme dekanen i Uppsala magister Laurentius' av Vaxala omfattande teologiska arbete Summula och den kanoniska rätten; Greta Wieselgren behandlar frågan om Sten Sture den yngre, kyrkan och den kanoniska rätten; Karin Westman Berg granskar i anslutning till en litteraturhistorisk undersökning av C. J. L. Almquists kvinnouppfattning frågan om systrarnas ställning inom Brödräfsamlingen; Gottfrid Carlsson berör de tidigaste förbindelserna mellan Uppsala universitet och Parisuniversitetet (Andreas Bondonis, Ragvald Ingemundsson, Peder Galle, Ingolphus Olavi); Åke Andrén behandlar med utgångspunkt från en avskrift i en samlingsvolym i Uppsala universitetsbibliotek biskopen Petrus Benedicti och synodbeslutet i Linköping år 1590. Av stort intresse är Nils-Arvid Bringéus' uppsats om julottan i Lunds stift. Årsskriften avslutas med en av Oloph Odenius utarbetad bibliografisk förteckning över Gunnar Westins kyrkohistoriska författarskap.

Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift 1954—1955 innehåller bl. a. en uppsats av Johan Nordström om Linné och hans holländske vän och gynnare den för naturvetenskaperna entusiastiskt intresserade borgmästaren i Leiden Johan Fredrik Gronovius (f. 1690, † 1762), framför allt grundad på en analys av den sistnämndes brev till Linné (i original bevarade i Linnean Society i London). Av största värde är Arvid Hj. Ugglas studie över Daniel Solander och Linné, ej minst genom de ingående uppgifter förf. lämnar om Solanders engelska förbindelser. Gunnar W. Lundberg bidrager med en uppsats om Linné och Alexander Roslin och Elis Malmeström med några tankar om Linné och Isaac Newton. Orvar Nybelin lämnar några bidrag till kännedomen om Petrus Artedis ungdom och familjeförhållanden. Sigurd Wallin publicerar bouppteckningarna efter Linnés närmaste efterkommande.

Malmö fornminnesförenings årskrift 1956 innehåller som vanligt många bidrag av personhistoriskt intresse. Den danske museimannen Georg Galster skildrar borgmästaren i Malmö Jørgen Kock († 1556)

som myntmästare. Den framstående kännaren av Malmö stads historia konstnären fil. dr Einar Bager tecknar bilden av en stenhuggare Basilius Goldsmid den yngre († kort efter 1688), verksam i Simrishamn, Trelleborg och Malmö och mästare till flera gravstenar bl. a. i S:t Petri kyrka. I en uppsats av Axel Malmberg behandlas Henrik Schartaus Malmöår. Otto Gröné ger oss en tidsbild från 1750-talets Malmö genom att skildra det Burbackska faderskapsmålet (frågan om handelsmannen Frans Burback var far till ett av sin hustrus barn). Utg. Leif Ljungberg publicerar efter original i Malmö stadsarkiv generaldirektören Ludvig Berckhan Falkmans skildring av Malmö högre allmänna läroverk.

Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen 1955 innehåller bl. a. följande uppsatser: Biografiske leksika i Norden (föredrag av Einar Jansen i Bergens Bibliotekklubb); De Rudbeckianska förfalskningarna i Codex argenteus av J. Viktor Johansson (om professor Carl Lundius); Effigies corporis et animi Caroli XII. Sueciæ Regis a Polono Nobili descripta. Randanteckningar kring ett UUB:s nyförvärv av Samuel E. Bring (om en anonym ursprungligen 1706 publicerad panegyriserande skrift om Karl XII) och Gustaf Erikssons och rådets manifest om Kristian II:s grymheter av Bengt Loman (den svenska i GVR tryckta versionen översättning av en dansk bearbetning i Arild Huitfeldts Chronik; det äldsta lågtyska trycket, den s. k. Lüneburgupplagan, sannolikt tillkommet i Söderköping dec. 1522).

Norbotten 1955 innehåller bl. a. en uppsats av Erik Wahlberg om Anders (Antti) Keksi (f. omkr. 1622, † 1705) och hans släkt (med släkt-tavlor). Keksi var en soldat i Tornedalen, känd för sina av Kalevala-sångerna inspirerade, kulturhistoriskt synnerligen värdefulla finskspråkiga dikter (Keksis kväde om islossningen i Torneälven år 1677 och Antti Keksis andra kväde). Dikterna återges här i svensk översättning (med personhistoriskt upplysande kommentarer, likaledes av Erik Wahlberg). Vidare märkas en studie av Miriam Höijer: »Reflexioner kring några porträtt i Piteå rådhus» (släkten Höijer) och en på omfattande källforskningar grundad uppsats av Harald Tigerström om Lars Levi Læstadius yngre broder kyrkoherden i Viggbyggerå Petrus Læstadius (f. 1802, † 1841), en kulturkämpe i Lappmarken (med talrika uppgifter också om släkten Læstadius).

Personalhistorisk Tidsskrift udgivet af Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie 1955 innehåller bl. a. en intressant historik av Bjørn Kornerup över samfundets 75-åriga utveckling med längder över samfundets styrelse, redaktionsutskott, hedersledamöter, korresponderande ledamöter etc. Av principiell betydelse är uppsatsen »Mere om familien Buntzen på Christianshavn» av Erik Reitzel-Nielsen med en kritisk granskning av traditionsuppgifter om faderskapet till fyra av barnen födda i äktenskapet mellan handelsmannen Andreas Buntzen (f. 1781, † 1830) och Camilla Cécile Victoire Du Puy (f. 1790, † 1871). Lärerika äro även C. Klitgaards psykologiska iakttagelser om släkten Blicher, känd för att flera medlemmar burit på en ärftligt betingad psykisk belastning.

Släkt och hävd 1955 innehåller bl. a. följande uppsatser. Jan Eric Almqvist ägnar en källkritisk undersökning åt den muntliga traditionen och adliga ätten Gylta, åtföljd av en släkttavla belagd med nothänvisningar (glömd är Gyrid Gylta, jfr PHT 1933, s. 197). Magnus Collmar lämnar nya bidrag till kännedomen om Petrus Schmaltzius' släktförhållanden. Ernst L. Ekman behandlar släkten Sölschers härstamning på mödernet (antavla för vinhandlaren i Lübeck Abraham Sölschers maka Catharina Maria Gravenstede, f. 1663). Lennart Zielfelt knyter några personhistoriskt intressanta kommentarer till en omfattande i Bergshammarsamlingen i riksarkivet förvarad korrespondens härrörande från befallningsmannen Per Broddesson på Hacksta i Enköpings-Näs († 1691). Erik Hård af Segerstad lämnar några bidrag till släkten Brantings genealogi. Pontus Möller utreder Maria Östmark (f. 1688, † 1754) och hennes tre män: 1) hökaren i Stockholm Gunnar Andersson Boij († 1710), 2) hökaren i samma stad Petter Johansson Winge († 1719) och 3) kyrkoherden i Danviks och Sicklaö församlingar Johan Tidzelius († 1734), med talrika uppgifter om alla de nämnda släkterna. Med stort intresse följer man Wilhelm Odelbergs utförliga kommentarer till en nypptäckt handskrift, som ursprungligen ägts av kyrkoherden i Kimstad i Östergötland Hollsten Håkansson på 1500-talet och därefter långa tider tillhört dennes ättlingar bl. a. inom östgötasläkten Ristelius-Ristell (bl. a. den beryktade kungl. bibliotekarien Adolf Fredrik Ristell, f. 1744, † 1829). Av ett särskilt intresse äro de anteckningar i handskriften som gjorts av kyrkoherden i Häradshammar Laurentius Ristelius, bl. a. en förteckning över ett gårdsarkiv med handlingar från medeltiden och 1500-talet, knutet till gården Rist i Östra Eneby i Östergötland. Med utgångspunkt från denna arkivförteckning har förf. framlagt en hypotetisk, om också ej bindande bevisad härledning ända från slutet av 1200-talet för den på gården ifråga bosatta släkten. Pontus Möller har genom ett lyckligt fynd i Barnhusförsamlingens i Stockholm kyrkoarkiv kunnat belysa en gren av släkten Geijer, nämligen plåtslagaren Carl Gejer († 1739) och hans familj. Häfte 3 avslutas med personregister till årgångarna 1954—1955.

Stockholms stads arkivnämnds och stadsarkivs årsberättelse 1954 innehåller en utredning av Carl-Fredrik Corin om Justitiekollegium, förmyndarkammaren och rådhusrättens första avdelning i förmynderskapsärenden m. m. Denna översikt av nämnda institutioners utveckling och arkivbildning intill 1925 har mycket att ge släkt- och personhistorikern, som i dessa myndigheters arkiv har ett värdefullt av Corin redovisat källmaterial även vid sidan av de allmänt kända serierna bouppteckningar, fattigbevis och dödlister.

Samma årsberättelse 1955 innehåller en uppsats av Jan Magnus Fahlström om det bekanta åren 1790—1874 existerande »Sillhovet» på Blasieholmen. Studien intresserar ej minst genom förf:s förmåga att sätta in sillhovets historia i ett rikspolitiskt sammanhang. Bland personer som skymta i framställningen må särskilt framhållas överståthållaren Carl Sparre.

Svensk tidskrift 1955 innehåller bl. a. intressanta kommentarer av Sigfrid Linnér om Hugo Hamilton och hans dagböcker 1911—1916 och

en uppsats av Einar Sprinchorn, »När skolöverstyrelsen blev till» (bl. a. Carl von Friesen, Ernst Carlson, Bengt Bergqvist, Tom Moll, Alfred Nordfelt).

Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens årsbok 1955 innehåller minnes-teckningar av Axel Westman över med. professorn Karl Anders Petrén (f. 1868, † 1927) och av Yngve Brilioth över professorn i grekiska Gunnar Rudberg (f. 1880, † 1954). Arne Holmberg publicerar brev från Jac. Berzelius till hans vänner inom familjen Brandel om resan till England 1812 och till Frankrike 1818—1819.

Värendsbygder 1956 innehåller bl. a. en uppsats av Elias Friberg: »Ur Kvenneberga sockens hävder» (i huvudsak grundad på kommunalstämmoprotokoll). Paul Wilstadius publicerar avsnitt VII av Växjöskolares från Norra Allbo åren 1651—1819, innefattande skolares från Kvenneberga.

Meddelande N:o XXIII från Samfundet Örebro Stads- och Länsbiblioteks Vänner (1955) innehåller bl. a. en uppsats av Walter A. Berendsohn om August Strindberg och Adolf Erik Nordenskiöld, ett par studier anknyttande till Verner von Heidenstam (dels några minnen av Sigge Bergström om H. som modell, dels några anteckningar av Karl Bäckgren om H:s berättelse »Mäster Holmsten», den senare identisk med en trädgårdsmästare i Olshammarstrakten Adolf Holmsten, f. 1841, † 1898) och en uppsats av Nils Nilsson om Adolf Göran Mörner och Benjamin Höijer grundad bl. a. på några brev i Esplunda-arkivet (berör också Gustaf Abraham Silverstolpe). Henning Lander har låtit efter en 1832 i en dansk tidskrift publicerad serie reseanteckningar av en dansk prästman Edvard Mau trycka av ett parti som avhandlar ett besök vid Svartå bruk 1829.

Beriktigande.

I sin recension av min bok »Ur skuggan av min dal» i PHT 1956, s. 159—161 skriver recensenten, överste C. Kempff, att »i ett fall har hans (Kleens) i regel förträffliga minne svikit honom. Han uppger (s. 86), att han av amiral Lindman år 1925 fick i uppdrag att skriva högerns motion till följande års riksdag. Högern ville efter 1925 års nedrustning ha en allsidig strategisk utredning om landets behov av försvarskrafter. Rätta förhållandet är att motionen i fråga skrevs av dåvarande kaptenen vid generalstaben G. A. Nyqvist, som var högerledningens lantmilitäre expert under åren 1923—28. Kleen har sannolikt deltagit i granskningen av Nyqvists arbete, en rimlig förklaring till minnesfelet».

Vad författarfrågan beträffar är recensionen felaktig, vilket jag kan dokumentariskt bevisa. Bland mina papper från striderna i samband med försvarsfrågans behandling vid 1924 och 1925 års riksdagar har jag nämligen mitt *med blyerts* skrivna koncept till högermotionen 1926. För att kontrollera mitt minne och fastställa, att mitt koncept verkligen legat till grund för motionen — ingiven i lika lydande motioner av herr

Trygger och Lindman i resp. första och andra kammaren — kollationerade jag, innan jag skrev ifrågavarande avsnitt i mina minnen, mitt blyertskoncept med motionerna i riksdagstrycket och fann, att de i allt väsentligt ordagrant överensstämde med konceptet. Detta här självfallet renskrivits innan det överlämnades till högerledningen.

Enligt vad jag erfarit har Nyqvist ett *maskinskrivet* koncept till motionen, vilket han säges ha försett med några randanteckningar, gjorda med blyerts. Tydligen har Nyqvist fått en avskrift av mitt koncept. Det var alltså icke, som rec. uppger, jag som »deltagit i granskningen av Nyqvists arbete», utan tvärtom Nyqvist som deltagit i granskningen av mitt.

Detta om *beviset* för mitt författarskap. Det kan styrkas med *indiciebevisning*.

Nyqvist var icke, som rec. uppger, »högerledningens lantmilitäre expert under åren 1923—28». Han var en av experterna, jag en annan, som f. ö. anlätades som sådan flera år tidigare än Nyqvist, nämligen av hr Trygger. Nyqvist och jag användes för olika uppgifter, rättade efter våra arbetsuppgifter i generalstaben. Nyqvist arbetade där på organisationsavdelningen och användes — antar jag — som sakkunnig i organisationsfrågor. Han har veterligen aldrig handlagt strategiska frågor inom generalstaben, i vart fall icke under ifrågavarande tid. Min tjänstgöring däremot omfattade just militärpolitiska och strategiska frågor, och dessutom var jag lärare i strategi vid krigshögskolan. På grund av denna min verksamhet i tjänsten var det naturligt, att jag under arbetet inom försvarsdepartementet och i försvarsutskottet vid sidan av mina andra uppgifter kom att handlägga militärpolitiska och strategiska frågor. Sålunda skrev jag statsrådet Malmroths anföranden i riksdagen, i vilka dessa frågor behandlades. Han var som bekant försvarsminister i Tryggers ministär. Inom generalstaben skrev jag konceptet till generalstabschefens skrivelse till riksdagsutskottet 1924 om vilka delar av landet som skulle försvaras och vilka som skulle uppges utan strid efter den föreslagna minskningen av försvarskrafterna, varom jag skrivit i »Ur skuggan av min dal», s. 81. Denna skrivelse kan sägas ha varit grundvalen för ifrågavarande högermotion 1926. Vid sådant förhållande hade det varit egendomligt, om högerledningen vidtalat någon annan än mig att skriva förslaget till dess motion. Jag erinrar i detta sammanhang om att generalstabschefen Hammarskjöld var ledamot av första kammaren och helt säkert avhandlade dessa spörsmål med högerledningen.

Efter detta lär ingen — icke ens Nyqvist — tro att jag icke har skrivit meromnämnda motion. Jag beklagar att jag icke fått tillfälle att lägga papperen på bordet, innan recensenten okontrollerat nedskrev Nyqvists uppgift, som beror på minnesfel och felaktigt bedömande av det maskinskrivna konceptets proveniens.

Slutligen må rättas ett par mindre väsentliga felaktigheter i recensionen.

Där påtalas, att i min bok »inrymtes en i sinnesvärlden totalt obefintlig svensk riksdagsman». Han var tyvärr — varom recensenten tidigare underrättats av mig — mycket befintlig. Men han hette icke, som jag i distraktion skrivit, Seth Magnusson utan Seth Molander. Jag

hade vederbörliga handlingar framför mig när jag skrev berörda avsnitt, men förväxlade icke desto mindre namnen, som bars av två officerare i min stab under kriget.

När rec. uppger att jag blev fil. lic. vid 58 års ålder har han dragit av 6 år. Jag blev nämligen tyvärr fil. lic. först vid 64 års ålder.

W. Kleen.

Överste Kleens beriktigande har av red. underställts överste Nyqvist, som med anledning härav meddelat följande:

Då mitt namn liksom mitt förhållande till Allmänna Valmansförbundet — dvs högerledningen — och mina insatser i dess verksamhet, utan min förskyllan, dragits in i en kontrovers mellan överste Kleen och denna tidskrifts recensent, överste Kempff, angående författarskapet till högerns motion vid 1926 års riksdag, har jag av red. för tidskriften anmodats att framlägga mina synpunkter på saken. Med anledning härav får jag anföra följande.

Inledningsvis vill jag då erinra om att striden ursprungligen gällde ett uttalande i Kleens bok »Ur skuggan av min dal» av innebörd att »han av amiral Lindman år 1925 fick i uppdrag att skriva högerns motion till följande års riksdag», vilket Kempff ansett strida mot verkliga förhållandet. Det är beträffande denna fundamentala olikhet i de båda herrarnas uppfattning numera fastslaget och enligt vad det meddelats mig av Kleen erkänt, att något sådant uppdrag icke lämnats honom. Därmed borde saken vara bragt ur världen.

Striden har emellertid sedan kommit att gälla, huruvida Kleen eller undertecknad skulle anses som författare till motionen. För att något klargöra innebörden av de framkomna motsättningarna måste jag med några ord antyda förspelet till motionens tillkomst och därmed sammanhörande förhållanden.

Då nedrustningsbeslutet förelåg såsom ett faktum, ställdes högerledningen inför uppgiften att fatta ståndpunkt till vad som från dess sida borde åtgöras för att i möjligaste mån avvända de olyckliga konsekvenserna av beslutet ifråga. Efter många och långa diskussioner, där amiral Lindman utövade ledningen och jag som partiledningens ständige expert deltog, men där Kleen, såvitt mig är bekant, aldrig medverkade, stannade man för att till 1926 års riksdag skulle framläggas en motion med krav på två olika åtgärder: dels en strategisk utredning rörande landets behov av försvarskrafter, dels ett uppskov med genomförandet av andra etappen i övergången till den nya försvarsordningen. Initiativet togs sålunda av amiral Lindman, och denne hade även i sin egenskap av valmansförbundets ordförande det egentliga ansvaret för dess innehåll.

Vad sedan angår motionens utarbetande, kan fastslås, att detta av ordföranden i valmansförbundet anförtroddes åt partiets sakkunnige i försvarspolitiska frågor, dvs åt mig. Ett studium av handlingarna i målet gör det möjligt, att, när jag var sysselsatt med motionsarbetet, den av Kleen företedda handlingen — det lärer vara ett blyertsconcept, som jag dock endast hört omtalas — på sätt, som ej kunnat klargöras, överlämnats till någon medlem av högerpartiet, vilken i sin tur vidarebefordrat

den till mig för att begagnas såsom arbetspapper vid utarbetandet av motionen. I detta sammanhang bör påpekas, att det allt som oftast under min verksamhet i partiets tjänst förekom, att till förbundskansliet eller mig personligen överlämnades dylika arbetspapper liksom att de användes för avsett ändamål, när så ansågs lämpligt, och vid behov efter vederbörlig överarbetning. Detta torde hava varit fallet med Kleens ifrågasvarande opus. Ifråga om granskningen, överarbetningen och den slutgiltiga formuleringen av motionen i dess helhet, är det efter en genomgång av handlingarna i målet uppenbart, att dessa arbetsuppgifter åvilat mig och även utförts av mig ensam. Där har Kleen icke medverkat.

Vem som vid ovan anförda förhållanden bör hedras med epitetet »författaren» kan ju diskuteras, men Kleen bör väl i föreliggande fall knappast hava skäl att ensam göra anspråk på faderskapet, vilket värde som än må sättas därpå. Gemenligen betraktas ju den, som i egenskap av föredragande e. d. granskat, överarbetat och svarat för den slutliga redigeringen av en inläga som ansvarig för densamma. I varje fall brukar det vara han, som får bära hundhuvudet för vad som skrivits. Att min ringhet ifråga om motionens tillkomst svarat för det mesta anser jag ostridigt, även om Kleen har en annan uppfattning. Därmed nog om författarskapet.

Beträffande mitt förhållande till allmänna valmansförbundet, eller med andra ord högerledningen, är det ostridigt — det var alla initierade mycket väl bekant och bestyrkes till yttermera visso skriftligen av en så vederhäftig sagesman som doktor Ivar Anderson i hans bok om Arvid Lindman — att jag under åren 1923—1928 var valmansförbundets och närmast förbundsordförandens ständige medhjälpare i försvarspolitiska frågor, och jag var det på grund av en överenskommelse mellan amiral Lindman och mig. Härom finnes icke möjlighet till något tvivelsmål. Här rör man sig med ofrånkomliga fakta.

Kleens påstående, att han varit högerledningens expert, och detta flera år tidigare än jag trädde till som sådan, skall jag givetvis icke bestrida mot hans kategoriska försäkran. Jag vill dock erinra om, att försvarsfrågan först 1923 blev i egentlig mening aktuell, och man frågar sig då, om det ena eller andra partiet verkligen dessförinnan haft behov av någon särskild expert för behandling av försvarsfrågor. Ytterligare anser jag mig hava fullgoda skäl konstatera, att Kleen under ovan berörda tidsperiod icke blev såsom expert tagen i anspråk av *högerledningen* i någon nämnvärd omfattning och än mindre kontinuerligt — som han synes vilja ingiva läsaren. Det förefaller också egendomligt, att jag aldrig hörde talas om någon verksamhet från Kleens sida inom Valmansförbundet, och icke heller någonsin stötte samman med honom i sådan verksamhet.

Att han arbetat som av regering eller andra myndigheter anlita sak-kunnig under Tryggers extratur såsom regeringschef — vilket han genom utdrag av sin tjänsteförteckning söker använda som bevisning för sin expertverksamhet hos högern — har icke med den nu berörda saken att göra och bevisar sålunda i detta sammanhang ingenting.

Med det sålunda sagda torde frågan om Kleens expertverksamhet hos högern vara reducerad till sina verkliga proportioner.

Stockholm den 8. dec. 1956.

G. A. Nyqvist.

Med anledning av kontroversen om författarskapet till högerns motion i försvarsfrågan vid 1926 års riksdag här red. beretts tillfälle att taga del av överste Kleens blyertsskrivna koncept liksom även av ett hos överste G. A. Nyqvist förvarat maskinskrivet »utkast» med blyertsskrivna tillägg och rättelser av N:s egen hand. Efter granskningen av dessa båda aktstycken i jämförelse med den tryckta motionen torde följande kunna fastslås. Kleens koncept överensstämmer i sak på de flesta punkter med den tryckta versionen. Konceptet har emellertid på flera punkter överarbetats av Nyqvist, vilkens tillägg och under granskningen verkställda ändringar genomgående kommit till användning. Då Kleen enligt sin egen uppgift anlätades av Ernst Trygger som militär expert, torde konceptet i utskrivet skick ha lämnats till denne och senare på något sätt via högerledningen ha överantvardats till Nyqvist. Tydligt ha Nyqvist och Kleen var för sig hittills varit ovetande om den andres medverkan vid motionens tillkomst. Att så blivit fallet torde främst bero på det förhållandet att de båda högerledarna vid tidpunkten i fråga ej etablerat någon närmare kontakt i försvarsfrågan. Med detta konstaterande kan spörsmålet om vem som var författaren till denna försvarsmotion anses vara löst.

B. BÉ.

Fru Ebba Brahes släktanteckningar (1574—1633).

Personhistorisk tidskrift 1956 s. 68—80.

I nyssnämnda kommentar har jag dragit slutsatsen, att den anonyma person, som avskrivit släktanteckningarna från Ebba Brahes »bok», varit fru Elsa Oxenstierna (f. 1589; † 1651), gift med riksrådet och riksmarskalken Åke Axelsson, friherre Natt och Dag († 1655). Slutsatsen är knappast riktig. Den anonyma personen kallar visserligen i handskriften Ebba Oxenstierna sin »fru syster», och i det avseendet fyller fru Elsa helt måttet, men samma person kallar också Ebba Brahe sin farmor, vilket förhållande jag i detta sammanhang beklagligtvis uraktlåtigt att kontrollera. I själva verket är emellertid problemet under angivna förutsättningar, d. v. s. utan våldförande av texten, omöjligt att lösa, eftersom samma person ej kan vara syster (eller bror) till fru Ebba Oxenstierna och samtidigt barnbarn till fru Ebba Brahe. Ehuru avskrivarens namn ej har något större intresse — denna avskrift är ju veterligen icke ens bevarad — må det tillåtas mig att här i form av tillägg anföra det förslag till lösning, som fil. doktor H. Gillingstam meddelat mig. Han vill sålunda bortförklara ordet syster i texten såsom varande felskrivning för moder. Om detta förslag accepteras — och i alla händelser anser jag det vara vida bättre än mitt eget —, kan det strängt taget blott bli fråga om en enda person, nämligen friherre Johan Sparre († 1659) eller möjligen i andra hand någon av dennes tre halvsysstrar på mödernet. I det senare fallet får emellertid ordet »syster» i texten anses betyda styvmor.

J. E. Almquist.

Rättelse.

Genom ett förbiseende insmög sig i undertecknads artikel om Prästerskapet i Torpa i PHT 1956 s. 47—60 ett fel, som härmed rättas. Efter som kyrkoherde Nicolaus Benedicti tillträdde tjänsten först 1610 kan han icke vara den herr Nils, som kärade till Hans Brask vid tinget 20/10 1608, utan den kärande parten måste vara kaplanen Nicolaus Olai Fax. Detta medför:

Kyrkoherde Nicolaus Benedicti var — så vitt vi veta — gift blott en gång, med den Margareta, som efterlevde och ingick nytt äktenskap med kaplanen Petrus Petri Björskogensis.

Kaplanen Nicolaus Olai Fax var gift tvenne gånger, först med N. N., som dog före 20/10 1608, därefter med Elin Olofsdotter, som efterlevde.

Magnus Collmar.

Meddelande angående Personhistoriska samfundet.

Personhistoriska samfundets årsmöte ägde rum i Svenska akademiens Nobelbibliotek den 25 april 1956. På revisorernas förslag beviljade samfundet skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för 1955 års förvaltning. Till medlemmar av Styrelsen omvaldes professor Bengt Hildebrand, ordförande, f. d. riksarkivarien Bertil Boëthius, riksarkivarie Ingvar Andersson, överste Olof Ribbing, direktör Einar Lagrelius, kanslirådet Åke Kromnow och docent Bertil Broomé. Som revisorer omvaldes arkivarie Jan Liedgren och bibliotekarie Wilhelm Odelberg samt som revisorssuppleant major Nils Belfrage.

Vid sammanträdet höll prof. Hildebrand föredrag över ämnet: Filéenska arvet.

Förkortningslista.

- BSH = Bidrag till Skandinaviens historia, utg. av C. G. Styffe.
 DS = Diplomatarium Suecanum.
 FMU = Finlands Medeltidsurkunder.
 GVR = Gustaf I:s registratur.
 HH = Historiska handlingar.
 HS = Hildebrand, Svenska Sigiller från medeltiden.
 HSH = Handlingar rörande Skandinaviens historia.
 HT = Historisk tidskrift.
 KA = Kammararkivet.
 KB = Kungliga Biblioteket.
 KrA = Krigsarkivet.
 KÅ = Kyrkohistorisk årsskrift.
 MRA = Meddelanden från Svenska Riksarkivet.
 NTBB = Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen.
 PHT = Personhistorisk tidskrift.
 RA = Riksarkivet.
 RHA = Riddarhusarkivet.
 RPB = Svenska riks-archivets pergamentsbref från och med år 1351.
 RR = Riksregistraturet.
 SAT = Svenska autografsällskapets tidskrift.
 SBL = Svenskt biografiskt lexikon.
 SD = Svenskt Diplomatarium från och med år 1401.
 SMR = Svenska medeltidsregister 1434—1441.
 SRA = Svenska Riksdagsakter.
 SRS = Scriptores Rerum Svecicarum.
 ST = Sveriges Traktater.
 ULA = Landsarkivet i Uppsala.
 UUB = Uppsala Universitetsbibliotek.
 VFT = Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift.
 VHAAH = Vitterhetsakademiens Handlingar.
-

Personregister.

- Abel Petri, kyrkoherde i Örebro 54, 55
- Abelin, Gustaf Rudolf, genlöjtn., statsråd 108
- Adelborg, Jakob Fredrik, legationssekr., chargé d'affaires 123
- Afzelius, Johan Fredrik Ivar, prof., president 101
- Agardh, Carl Adolph, biskop 166
- Agrell, Johan 9
- Ahlberg, Bengt Julius, lagman 11
- Ahnlund, Nils Gabriel, prof. 173
- Alander, Per Gustaf, rektor 153
- Albrekt av Mecklenburg, konung av Sverige 138
- Alcuin, Karl den stores rådgivare 154
- Alexanderson, Aron Martin, prof. 168
- Algot Erenngisleson, se Hamnerstaätten
- Almquist, Carl Jonas Love, förf. 191
- Jan Eric Georg Ludvig, prof. 81, 84—88, 91
- Alströmer, Jonas, kommerseråd 2
- Anckarheim, Hans Henrik, konteramiral 163
- Anders grytgjutare 53
- gårdskaplan vid Kungskör 56
- Ingvarsson, se Ankare
- Knutsson, se Öra
- Nilsson, se Häst
- Suneson, ärkebiskop av Lund 191
- Anderson, traktör 17
- Axel Ivar, fil. dr, huvudredaktör 197
- Andersson, Carl Ingvar, riksarkivarie 199
- Gustaf Henning, i Rasjön, lantbrukare, statsråd, landshövd. 179, 180
- Per Otto, lanthandlande 176
- Andreas Bondonis, magister, borgare i Sthlm 191
- Petri Torpensis, kyrkoherde 58
- (Ankare), Anders Ingvarsson 137
- Anna, g. Tott 156
- Fickesdotter, se Bülow
- Olofsdotter, g. m. Elf Pauli 55
- Pedersdotter, se Brask
- Antonius, prästman, släkting till Hans Brask 89
- Anund Haraldsson, se Lilja, vingad.
- Armfelt, Alexander (Sascha), finsk greve, ministerstatssekr. 18
- Gustaf Mauritz, finsk greve, överstekammarjunkare, gen.guv. 17, 18
- Arnell, Helena, g. Gezelius 66
- Arnoldson, Klas Pontus, skriftställ. 115
- Arsenius, Beata Ulrika, g. Lundström 25, 36
- Bengt Samuel, lagman 36
- Artedi, Petrus, zoolog 191
- Artois, greve av, se Karl X (Aspenäsätten), Gregers Bengtsson, riddare 138, 147
- (—) Knut Jonsson, drots, lagman 129
- Avén, rådman i Borgå 29
- Axel Johansson, se Natt och Dag
- Baazius, Johannes, d. ä., biskop 183
- Backman, Charles, vicekonsul 41, 42
- Johan Harder, assessor 27
- Julie Elisabet Adelaide, f. Campagne de Boissement 42
- Pehr Anton, grosshandlare, 3, 14—16, 18—21, 23—32, 34—38, 40—43
- Bagge af Berga, ätt 161
- (balk), Birger Rörriksson, riddare 133
- (—) Rörrik Birgersson, riksråd 133
- Banér, Anna, g. Oxenstierna af Korsholm och Wasa 73
- Axel Gustafsson, riksråd, riksmarskalk 78
- Carl Gustafsson, vice guv. 79
- Claes Persson, landshövd., riksjägmästare 75
- Gustaf Adam, greve, överste, gen.guv. 190
- Gustaf Axelsson, riddare, riksråd 73
- Märta, g. Sparre af Rossvik 73
- Nils Gustafsson, ryttmäst. 73
- Per, riksråd, lagman 75
- Barclay, John 44
- (Barun), Ingrid Erenngisladotter, g. m. Magnus Ingevaldsson (Hamnerstaätten) 132, 133, 147
- Knut Erenngisleson, riddare 133
- Torkil Erenngisleson, väpnare 133
- Beck-Friis, Jochum (Hans Joakim), frih., envoyé, 97, 98
- Lave Gustaf, frih., envoyé 110
- Beckman, Charles Emil 34
- Edvard, löjtn. 34, 35, 43, 44
- Olof, konsul 24, 34
- Beda, anglosaxisk teolog 154, 155
- Belfrage, Nils Gustaf, major 199
- Bengt Nilsson Skräddare, borgmäst. 92
- Stensson, se Natt och Dag
- Turesson, se Bielke af Åkerö
- Bengta Turesdotter, g. m. Peter Åkesson (strömmar, tre) 141

Personregistret är upprättat av major *Nils Belfrage*.

- Berg, Jost, tysk adelsman 60
— Karl Johan, president 104
Berger, Sölve Torsten, kanslisekr. 102
Berggren, Carl Valdemar, borgmäst. 101
Bergqvist, Bengt Jakobson, gen.dir. 194
Berzelius, Jöns Jacob, frih., kemist 9, 194
(Bese), Gunilla Johansdotter, g. Bielke af Åkerö 153
Beskow, Bernhard von, frih., överstekammarjunkare, skald 188
Bielke, Anna Margareta, g. Brahe 80
Bielke (af Åkerö), ätt 136, 138
(Bielke af Åkerö), Barbro Axelsdotter, g. Oxenstierna af Eka och Lindö 76
(—) Bengt Turesson, riksråd 136, 144
— (af Åkerö), Claes Nilsson, frih., härads hövd. 74
— Elena Claesdotter, g. Brahe och Fleming 74
— Erik Claesson, frih. 75
(—) Margareta Bengtsdotter, g. m. Erengisle Nilsson (Hammerstaätten) 136, 145, 147
— Märta Turessdotter, g. Oxenstierna af Eka och Lindö 73
(—) Nils Turesson, drots, lagman 137
(—) Sten Bengtsson, riddare, marsk 136, 138
— Sten Svantesson, riksråd 183
(—) Ture Bengtsson, riddare, marsk 136, 138
— Ture Nilsson, riksråd, överstekattmäst. 73
Bildt, Carl Nils Daniel, frih., envoyé 97
Billengren, Magnus Gustaf Ehrenfried, lektor 180
Billing, Axel Gottfrid Leonard, biskop 172
Birger Persson, se Finstaätten
— Rörksson, se Balk
Birgitta Andersdotter 135, 146
— Birgersdotter, den heliga 135, 137, 143, 154, 155
Birgitta Brynjulfsdotter, se Lejon
— Erengisladotter, se Hammerstaätten
— Karlsdotter, se Ulvsaätten
— Larensdotter 85
— Larsdotter, g. m. Erengisle Jonsson (båt) 135
— Nilsdotter, se Hammerstaätten
— Olofsdotter, se Tott
— Tordsdotter, se Bonde
Bjurbäck, Olof, biskop 166
Björn Johansson i Näs 140
Björnberg, Anders, handlande 24
— Lovisa, g. Nolleroth 14
— Niklas, kommerseråd 3, 13—18, 20, 22—26, 30, 33, 35, 37, 38, 46
(Björnram), Håkan Nilsson 143
(—) Märta Håkansdotter 143, 144, 147
(Björnram från Västergötland), Erengisle Nilsson 142
(—) Otte Ulfsson, riddare 140, 142, 147
(—) Örjan Nilsson 142
(Björnramar, tre), släkt 142
(—) Erik Ottesson 158
Blicher, dansk släkt 192
Blixen-Finecke, Carl Fredr., frih., da. utr.min. 169
Bo Knutsson, se Grip
— Nilsson, se Hammerstaätten
Boëthius, Simon Bertil, riksarkivarie 199
Bohlius, Olaus, kyrkoh. 190
Bohman, Nils Axel Erik, förf. 149
Boij, Gunnar Andersson, hökare 193
(Bonde), Birgitta Tordsdotter, g. m. Johan Kristiernsson (Vasa) och Erik Ottesson 158
— Carl, frih., överstekamm.-junk. 23, 35
(—) Erengisle Pettersson, väpnare 133
(—) Kristina Rörkisdotter, g. m. Erengisle Nilsson (Hammerstaätten) 137, 147
— Magdalena Karlsdotter, g. m. Ivar Axelsson Tott 189
Bonde, Peter, till Bordsjö, härads hövd. 134
— Rörik, riddare, riksråd 137
— Tord, riddare, hövitsman 137, 138
Borastus, Gregorius, kansli-tjänsteman, historieskri-vare 189
Bornemann, baronne 121
Borthwick, sir Algernon, engelsk tidningsägare 126
Brag, Anders, rådmän 24
Brahe, ätt 82
— Abraham, greve, riksråd 68, 73—76, 78
— Beata Margareta, g. Stenbock 71, 72
— Ebba Abrahamsdotter, g. Banér 79
— Ebba Magnusdotter, g. De la Gardie 73, 74, 198
— Ebba Pedersdotter, g. Sparre af Rossvik 68—72, 77, 78
— Erik Pedersson, greve, riksråd, överståth. 71
— Karin (Catharina) Pedersdotter, g. Schenck 72
— Magnus, greve, riksdrots 73, 74
— Magnus Fredrik, greve, en av rikets herrar 19
— Nils Abrahamsson, greve, överste 80
— Per, d. ä., greve, riksdrots 71, 72, 81, 83, 84, 87
— Per, d. y., greve, riksdrots 68
Brandel, släkt 194
Brandt, Georg, myntvärdie 161, 162
Branting, släkt 193
— Karl Hjalmar, statsminister 175
Brask, Anna Pedersdotter, g. m. Larens Birgersson 85
— Hans, fogde 54, 58, 59, 199
— Hans Böriellsson 59, 60
— Hans Pedersson, biskop 59, 81—91
— Nils Hansson i Ekeby 54, 55, 58—60
Bremer, Fredrika, förf.:na 168
Breuer, Johan Georg, medaljgravör 161

- Broomé, John Robert Bertil, förste arkivarie, docent 199
- Bruzelius, Magnus, prost 153
- Brynjufl Bengtsson, se Lejon
- Buntzen, dansk släkt 192
- Andreas, dansk handelsman 192
- Burback, Frans, handelsman 192
- Bureus, Johan, riksantikvarie 189
- Jonas, custos archivi 58, 59, 189
- Burtz, Maria Lucretia, g. af Dittmer 4
- Bülow, Anna Fickesdotter, abbedissa 84, 87, 90, 91, 146
- (båt), Erengisle Jonsson, riddare 135, 147
- (—) Erengisle Torkilsson, riddare 133
- (Bååt), Johan Pedersson, riksråd 58
- Böriel Halvardsson, hovjunkare 59
- Böös, Erik Kristian, hovpredikant 172
- Careelberg, Lorens, myntmäst. 161
- Otto, myntinspektör 161
- Conradi, Christopher, myntmäst. 161
- Carlander, Christoffer, läkare 4, 7, 13
- Carlberg, Carl Wilhelm, kapten, arkitekt 1, 5, 8, 43
- Carlson, Carl Fredrik Ernst, prof., statsråd 194
- Fredrik Ferdinand, prof. 188
- Carlsson, Arvid, handlande 15, 23—25, 28—31, 40—42
- Johan(nes), (Modig), slaktarmäst. 43, 44
- Johan Fritz, slaktarmäst. 44
- Oscar Gottfrid Henrik, prof. 128.
- Carnegie, David, köpman 3, 10, 12—20, 22—24, 26, 29—31, 33, 34, 36
- George, köpman 3, 13
- Cecilia, prinsessa av Sverige, g. m. Kristoffer av Baden 71
- Cederborgh, Fredrik, förf. 26
- Cederström, ätt 2
- Gustaf Albrekt Bror, frih., gen.löjtn., statsråd 2, 5
- Charlier, Carl Vilhelm Ludvig, prof., astronom 171
- Chemnitz, Bogislav Philip von, hovråd, förf. 153
- Churchill, lord Randolph, brittisk statsman 125
- Columbus, Samuel Jonæ, skald 67
- Cronmarck, Daniel, före adl. Faxell, borgmäst., myntmäst., assessor 161
- Cronstedt, Axel Fredrik, bergmäst. 162
- Carl Olof, viceamiral, kommandant på Sveaborg 163—165
- Claes August, greve, amiralitetskapten 19
- Cronström, Abraham, myntmäst. 161
- Crusell från Björneborg, släkt 188
- Crusell från Åbo, släkt 188
- Dahl, Torsten Ragnar, fil. lic., amanuens 149
- Dahlberg, J. A., överskult 24
- Dahlbergh, Erik, greve, fältmarskalk, gen.guv. 163, 190
- Damm, Fredrik, affärsman 19, 20
- Danckwardt, Catharina, g. Thun 73
- Elisabeth, g. Potter 93
- Engel, g. Schütte 92, 93
- Joachim, d. ä., borgmäst. 92—94
- Joachim, d. y., major 93
- Daniel Nicolai Recarius 55, 56
- Danielson, Anders Petter, riksdagsman 190
- Danielsson, Johan Gustaf, kapten 167
- Jon, prost 167
- de Besche, ätt 93
- de Bruce, Anders, landshöv. 189
- De Geer (af Finspång), Louis, frih., justitiestatsminister 117
- De la Gardie, Jakob Pontusson, greve, riksmarsk 74
- De la Gardie Magnus Gabriel, greve, legationssekr., landshöv. 110
- Denison, J., engelsk affärsman 17
- de Wahl, Anders, skådespelare 190
- Ditten, Thor von, norsk diplomat 97
- Dittmer, Joakim Ulrik af, assessor, postinspektör 4, 5
- Maria Lucretia, g. von Stapelmohr 4
- (djur), Jöns Larsson, fogde 132
- (—) Peter Larsson, präst 132
- Dorotea, prinsessa av Danmark 88
- Drake af Intorp, ätt 161
- Drake (af Intorp), Axel, ståth. 79
- Drivius, Petrus, kyrkoherde 55
- Dubb, Per, med. dr 4
- Du Puy, Camilla Cécile Victoire, g. Buntzen 192
- Döbeln, Georg Carl von, frih., gen.löjtn. 176
- Eek, Hans, doktor, kanik 158
- Ehrenstråle, Carl, kammarjunkare 189
- Ehrenström, Marianne (Maximiliana Anna Maria), f. Pollet 13
- Ehrensward, Carl August, greve, gen.amiral 164
- (Ekaätten), Magnus Trotteson 139
- (ekeblad), Lars Ingebjörns-son, väpnare, fogde 132
- Ekelund, Jacob, kollega, läroboksförf. 153
- Ekman, Carl Gustaf, statsminister 176, 180
- Johan, glasindustriman 152
- Ekström, Gunnar, teol. hedersdr 47
- Elena Anundsdotter (1312) 129
- Elf Pauli, prost 55
- Elin Olofsdotter, g. m. Nicolaus Olai Fax 57, 199
- Elisabet, prinsessa av Sverige, g. m. Kristoffer av Mecklenburg 51, 71

- Elisabet (Lisbetta), g. m. Nils Elfsson 53
- Elkan, Sophie, f. Salomon, förf:nä 39
- Elof Håkansson, slottsfogde 130
- Engberg, Jonas Arthur, statsråd 175
- Engelbrekt Engelbrektsson, rikshövitstman 141, 144
- Engelhardt, Carl Didrik, arkiater 8, 10
- Johan Henrik, prof. 10
- Engeström, Lars von, greve, utrikesstatsminister 16
- Erengisle Jonsson, se Båt
- Nilsson, se Björnram från Västergötland
- Nilsson, se Hammerstaätten
- Nilsson, d. y., se Hammerstaätten
- Nilsson, se Sköld, kluven av en bred stolpe
- Pettersson, se Bonde
- Torkilsson, se Båt.
- Ericus Andreae, kyrkoherde i Säby 55
- Andreae Salamontanus, kyrkoherde 64
- Erik den helige, konung av Sverige 187
- Eriksson, konung av Sverige 148
- av Pommern, konung av Sverige, Norge och Danmark 140, 141
- Erik XIV, konung av Sverige 48, 141, 189
- Erik Birgersson, hertig 85
- gårdskaplan vid Kungsör 56
- Jonsson, borgmäst. 158
- Magnusson (två korslagda halva liljor) 132
- Ottesson, se Björnramar, tre
- Erskine, Thomas, earl Kellie, affärsman, konsul 2, 3, 10
- Eskil Magnusson, se Folkungaätten
- Estrid, moder till Ingevald Estridson (Hammerstaätten) 129
- Faggot, Jacob, lantmäteridir. 189
- Fahlström, Maria Lovisa, g. Carlsson 44
- Falk, släkt från Kalmar 183
- Falk, Jens, dansk adelsman 144
- (—) Katarina Jensdotter, g. m. Olof Axelsson (Tott) 144
- Falkenberg, ätter 189
- Falkman, Ludvig Berckhan, gen.dir. 192
- (Fargalt), Margareta Ragvaldsdotter, g. m. Laurens Svärd 157
- (—) Peder Ragvaldsson 157
- Fax, Nicolaus Olai, kaplan 199
- Faxell, Daniel, se Cronmarck
- Feilitzen, Johan von, major 166
- Ferguson, David, skotsk trädgårdsmäst. 9
- Filip Ragvaldsson, se Sköld, fyrstyckad
- (Finstaätten), Birger Persson, lagman 128, 129
- (—) Margareta Birgersdotter 135
- Fleetwood, Carl Reinhold Axel Georgsson, frih., kab.sekr. 97—127
- Georg Vilhelm, frih., kabkammarrherre, öfverste 98
- Georg Vilhelm Georgsson, löjtn. 115
- Gwendolen, e. o. bibliotekarie 98, 99
- Fleming, Claes, frih., riksamiral, riksmarsk 68, 72
- Catharina (Karin), g. Bielke 75
- Magnus, väpnare 188
- Floderus, Per Erik Gustav, antikvarie 187
- Flyg, Nils Svante, redaktör 179
- Folchovius, Olaus, kyrkoherde 191
- Folke Jonsson, se Fånöätten
- (Folkungaätten), Eskil Magnusson, lagman 159
- (Folkungaätten, oäkta), Gregers Magnusson, drots 135
- (—) Katarina Gregersdotter, g. m. Nils Ingevaldsson (Hammerstaätten) 135, 147
- (—) Magnus Gregersson, lagman 159
- Fournier, Jean Antoine 13
- Frans Albrekt, hertig av Sachsen-Lauenburg 153
- Friesen, Carl Sebastian von, lektor, statsråd 194
- Fryxell, Sam., redaktör 27
- Frödin, Otto Wilhelm Andreas, antikvarie 187
- Funck, Alexander, frih., bergsråd 162
- Fåhraus, Hugo, häradshövd. 104, 106, 109
- Olof Immanuel, statsråd, landshövd. 188
- (Fånöätten), Folke Jonsson, riddare, riksråd 129, 130
- Gabrielsson, Samuel, prost 180, 181
- Gadd, Carl Christian, kyrkoherde 4
- Margareta Elisabet, g. Gothéen 4
- Galle, Jon 138
- Peder, scholasticus 158, 191
- Garp, ätt 188
- Gathenhielm, Christian, kommandör 176
- Gedda, släkt 43
- Carl Peter 43
- se även Gadda
- Geijer, släkt 193
- Carl, plåtslagare 193
- Carl Emanuel von, kammarherre, legationssekr. 116
- Gerbert från Auvergne, se Sylvester II
- Gezelius, släkt 62, 159
- Georgius Georgii, kyrkoherde 63, 67
- Jonas, affärsman, hemmansägare 67
- Johannes, d. ä., biskop 62—65
- Johannes, d. y., biskop 65
- Johannes, nepos, biskop 65, 66
- Johannes, pronepos, se Olivecreutz
- Johannes Georgii, lektor, prost 67
- Gilbert, se Sylvester II
- Gillingstam, Hans Vilhelm, fil. dr 128, 137, 146, 148, 198
- Giädde, släkt 43
- Gjörwell, Carl Christoffer, publicist 8

- Gladstone, William Ewart, engelsk statsman 125, 176
- Goldsmid, Basilius, d. y., stenhuggare 192
- Goodricke, sir John, engelsk diplomat 162
- Gothéen, Anders, superkargör 3, 4, 7
- Christina, g. Hall 3, 4, 7—10, 14, 16—24, 27, 30—33, 44
- Jakob, handlande 19, 20, 24
- Lars 24
- Gotskalk Bengtsson, se Ulv
- Graaben, Johan, se Gråben
- Gravenstede, Catharine Maria, g. Sölscher 193
- Gregers Bengtsson, se Aspenäsätten
- Magnusson, se Folkungaätten, oäkta
- Grenholm, Ebba, f. Hildebrandsson, fru 168
- Grey, William George, brittiskt legationsråd 169
- Grill, släkt 187
- Jean Abraham, dir. 187
- Grip, frih. ätt 128, 141
- (—) Bo Jonsson, drots 128, 140
- (—) — Knutsson, riksråd 142
- (—) Katarina Knutsdotter, g. m. Nils ErenGISlesson (Hammerstaätten) och Ragvald Gustafsson (Rosor, tre, Horshagaätten) 128, 140, 142, 143, 147
- Margareta, g. Wrangel 73
- Mauritz, frih., riksråd 73
- Gripenberg, Odert Henrik, löjtn., pedagog 188
- Gripenstedt, Johan August, frih., statsråd 169
- Grob, Jöns se Gråben
- Gronovius, Johan Fredrik, holländsk borgmäst. 191
- Grubb, Michel, dir. 187
- Grundtvig, Nicolai Frederik Severin, dansk präst och förf. 191
- Gråben, Johan 60
- Jöns, ståth. 60
- (—) Märta Jonsdotter, g. m. Åstrid Jönsson 60
- Gude, Ove, norsk diplomat 113, 114, 116
- (Gumsehuvud), Karl Ormsson, riksråd 138
- Gunilla Johansdotter, se Bese
- Gunning, sir Robert, engelsk diplomat 162
- Gustav I, konung av Sverige 50, 53, 57, 71, 72, 192
- Gustav II Adolf, konung av Sverige 53, 58, 73, 80, 152, 153
- Gustav III, konung av Sverige 4, 162, 164
- Gustav IV Adolf, konung av Sverige 17, 164, 189
- Gustaf Eriksson, borgmäst. 168
- Eriksson, se Gustav I
- Leksson, se Sköld, kvadrerad
- Magnusson, se Tyrgils Knutssons ätt
- Olofsson, se Stenbocks-slåkten, äldre
- Gustavus Petri, kyrkoherde 57
- Gutschmid, 121
- Gyldenstolpe, August Louis Fersen, utrikesminister 97, 113
- Gyllenberg, Fredrik, justitiestatsminister 40
- Gyllenstierna (af Björksund och Helgö), Johan, greve, gen.guv. 190
- Gyllenstierna (af Lundholm), Kristina Nilsdotter, g. Sture och Tre rosor 87, 133
- Gylta, ätt 81, 84, 88, 193
- Bengt, d. ä., lagman 88, 159
- Bengt, d. y. 60, 85, 87, 88
- Gyrid 193
- Metta Bengtsdotter 85, 87, 88
- Gädda, Carl Peter 43
- Daniel Matheus, kronolänsman 43
- ErenGISle, riddare, riksråd 143—145, 147
- Hans Georg, kyrkoherde 43
- Nils, riddare 132—134, 147
- Habicht, C. F., kassör 13, 19, 20
- Hafström, O. J., landskanslist 41, 43
- Hagerlund, finländsk släkt 188
- Hagströmer, Johan Vilhelm, prof. 101
- Johan Jacob, kapten 187
- Hahr, Jacob, dir. 187
- Hall, Benjamin, d. ä., affärsman 2
- Benjamin, d. y., affärsman 2
- Christina, d. ä., se Gothéen
- Christina, d. y., g. Wachtmeister af Johannishus 4—6, 9, 10, 12, 16, 18, 32, 45
- Christina Charlotta Mariana (Marianne) 13, 17, 34, 43, 44
- Constance, se Koskull
- John 1, 2
- John, d. ä., grosshandlare 2—5, 8—12, 19, 20, 31, 45
- John, d. y., grosshandlare 1—46
- Maria, g. Burtz 4
- Robert 2—5
- Hallgren, A., handlande 23, 24
- Halling, J. M., tullöveruppsyningsman 32
- Hallonstén, släkt 185
- Edvard, stadskassör 185
- Nils, tullinspektör 185
- Hallsten, konung av Sverige 90
- Halvard Böriellsson 59
- Hamilton, Adolf Ludvig Knut, greve, överste 170
- Agnes Viveka Aimée, g. Paasche 170
- Anna Charlotta, g. Geete 170
- Henning Ludvig Hugo, greve, landshövd., statsråd, talman 168, 169
- Hugo Erik Gustaf, greve, statsråd, landshövd. 169—171, 179, 193
- Hammar skjöld, Carl Gustaf Valdemar, general 195
- Hammerstaätten 128—147, stamtavla 147, 160, 161
- (—) Algot ErenGISlesson, riddare 143—147
- (—) Birgitta ErenGISladotter, g. m. ErenGISle Gädda 144—147
- (—) Birgitta Nilsdotter, g. m. Erik Puke 141, 142, 147

- (Hammerstaätten), Bo Nilsson 128, 141, 142, 147
 (—) Erengisle Nilsson, d. ä., riddare, riksråd, lagman 132, 133, 135—142, 144, 145, 156
 (—) Erengisle Nilsson, d. y., riddare, riksråd, lagman, 140, 143—147
 (—) Ingeborg Nilsdotter, g. m. Otte Ulfsson (Björnram från Västergötland) 136, 141, 142, 147
 (—) Ingevald Estridsson, riddare, slottsfogde 128—130, 134, 147
 (—) Karl Nilsson 141, 147
 (—) Katarina Erengisladotter, g. m. Gregers Bengtsson (Aspenäsätten) och Gustaf Leksson (sköld, kvadrerad) 136, 138, 139, 147
 (—) Kristina Magnusdotter, g. m. Nils Gädde 132, 133, 147
 (—) Lars Algotsson 146, 147
 (—) Magnus Erengisleson 144, 145, 147
 (—) Magnus Ingevaldsson, väpnare 130—134, 136, 147
 (—) Märta Erengisladotter 144, 145, 147
 (—) Märta Nilsdotter, g. m. Peter Åkesson (strömmar, tre) 141, 147
 (—) Nils Erengisleson, riddare, riksråd, lagman, 129, 130, 134—136, 138—143, 147
 (—) Nils Ingevaldsson, riddare, slottsfogde 130, 147
 (—) Ragvald Ingevaldsson 130, 147
 Hamrin, Felix Teodor, statsminister, landshövd. 180
 Hans, prins av Danmark 88
 Hans, gårdskaplan 56
 Hans Bördelsson, se Brask
 — Nilsson, borgare i Stockholm 89
 Hansson, Per Albin, statsminister 175, 178
 Hazelius, Artur Imanuel, fil. dr, Nord. museets skapare 151
 Hedlinger, Johan Carl, myntgravör 161
 Heegh, Niclas 19, 20
 — Nicolas 20
 Hegardt, Gustaf, gen.konsul 112
 Heidenstam, Carl Gustaf Verner von, förf. 194
 Helga Anundsdotter, se Lilja, vingad
 Henricus Johannis, kyrkherde 54, 55
 Herpel, Cornelius, handelsbokhåll. 10, 14, 19
 Hidalgo 121
 Hildebrand, Bengt Olof Hildebrand, prof. 2, 150, 199
 — Bror Emil, riksantikvarie 168
 — Carl Hildemar, med. prof. 172
 — Hans Olof Hildebrand, riksantikvarie 168
 — Henrik Robert Teodor Emil, riksarkivarie 168
 Hildebrandsson, Ebba Gustava, f. af Wirsén 168
 Hjorth, finländsk släkt 188
 Hjärne, Harald Gabriel, prof. 188
 Hochschild, Carl Fredrik Lotarius, frih., utrikesminister 103, 104, 108, 113, 114, 122
 Hohenlohe, furstar 121
 Hollsten Håkansson, kyrkherde 193
 Holmsten Eriksson, se Rosenstråle
 Holmsten, Adolf, trädgårdsmäst. 194
 Holst, Matts, byggmäst. 50
 Horn (af Ekebyholm), Arvid Bernhard, greve, kanslipresident 186
 Horn (af Kanckas), Claes Carlsson, riksmarskalk, ståth. 74
 (—) Mattias Olofsson, domprost 153
 Horn (af Marienborg), Gustaf Evertsson, frih., fältmarskalk, gen.guv. 190
 Horn (af Åminne), Karin Claesdotter, g. Rolshausen 75
 — Claes Christersson, överste, riksråd 75, 79
 Hovberg, Karl Johan, ekonomichef 175
 Hrabanus Maurus, frankisk teolog 155
 Hummel, Arvid Daniel, justitieborgmäst. 8, 12
 — Hans, lagman 8
 Håkan Nilsson från Jylland 143
 — Nilsson, se Björnram (häst), Anders Nilsson, stallmäst. 59
 Högberg, Olof, förf. 172, 173
 Höglund, Karl Zeth Konstantin, redaktör, politiker 174, 176—179
 Höijer, släkt 192
 — Benjamin Carl Henrik, filosof 194
 Ingeborg Magnusdotter, se Lejon
 — Magnusdotter, se Leopard
 — Nilsdotter, se Hammerstaätten
 — Ragvaldsdotter, se Puke
 — Åkesdotter, se Tott
 Ingegärd Gregoriusdotter, g. m. Magnus Ingevaldsson 132
 — Svantepolksdotter, g. m. Brynjulf Bengtsson (lejon) 135
 Ingemar Ingevaldsson 131
 Ingevald Estridsson, se Hammerstaätten
 — Gudmundsson (tre blad) 128
 — Magnusson, kanik 131
 Ingolphus Olavi, dekan i Uppsala 191
 Ingrid Erengisladotter, se Barun
 — Magnusdotter i Husaby Byring 132
 Israel Pávelsson Särkilax, se Stjernkors
 Jacobsson, Johan Jacob, bokhåll. 24
 Jakob Eriksson (1511) 158
 — Ulfsson, ärkebiskop 156
 Jennings, Hedvig Lovisa Juliana, g. Schröderheim 184
 Jansen, Lorentz, kontorschef 21
 Johan III, konung av Sverige 50—52, 71
 Johan, hertig av Östergötland 73
 Johan Kasimir, pfalzgreve 189

- Johan Kristiernsson, se Vasa
— Pedersson, se Bååt
- Johanna Åstradotter, g. m.
Jost Berg, Olof Olofsson
och Jon Västgöte 53,
59, 60
- Johannes, kyrkoherde i
Torpa 48
- Joannis Gevalensis,
kyrkoherde 52—54
- Matthiæ, biskop 50
- Jon, Joen
— Eriksson, kanik 158
- Jonsson, skrivare 57
- Åstridsson, kyrkoherde
48, 49
- Jonas Erici Maximus Hel-
singius, rektor 54
- Magni Wexionensis, bis-
kop 183
- Jung, finländsk släkt 188
- Pável, borgare 94
- Jungh, Dominicus, vinhand-
lare 188
- Jägerhorn (af Spurila), Hed-
vig Juliana, g. Cronstedt
163
- Jöns, kyrkoherde i Öster-
åker 140
- Larsson, se Djur
- Laurensen, kanik 158
- Svensson, se Rahm
- Jöran Andersson i Gesala,
häradsdomare, stamfa-
der för släkten Gezelius
63, 67
- Kalf, Håkan, häradshövd.
161
- Karin, g. m. Johannes Joan-
nis Gevalensis 53, 54
- Hansdotter, se Kröpelin
- Karl (VIII) Knutsson, kon-
ung av Sverige 137
- Karl IX, konung av Sverige
58
- Karl X Gustav, konung av
Sverige 190, 191
- Karl XI, konung av Sverige
56, 160
- Karl XII, konung av Sverige
161, 176, 188, 190, 192
- Karl XIII, konung av Sve-
rige och Norge 5
- Karl XIV Johan, konung av
Sverige och Norge 19, 29
- Karl XV, konung av Sverige
och Norge 98, 111, 169
- Karl X, konung av Frank-
rike (greven av Artois) 8
- Karl Filip, hertig av Söder-
manland 75, 76
- Karl Estridsson, consiliarius
129, 130
- Karlsson, se Ulvåsaät-
ten
- Kristiernsson, se Vasa
- Nilsson, se Hammersta-
ätten
- Näskonungsson, riddare,
riksråd 135
- Ormsson, se Gumsehu-
vud
- Ulfsson, se Ulvåsaätten
- Karleby, Nils Teodor, publi-
cist 175
- Karlsson, Karl Henrik, fil-
dr, historiker 142
- Kase, Magnus, väpnare 139
- (—) Märta Magnusdotter, g.
m. Magnus Trotteson
(Ekaätten) 139, 140
- Katarina (Stenbock), drott-
ning av Sverige 71, 74,
76
- Algotsdotter, se Sture,
tre sjöblad
- Erengrisladotter, se Ham-
merstaätten
- Glysingsdotter, g. m.
Karl Ulfsson (lejon) och
Johan Molteke 143
- Gregersdotter, se Folk-
ungäätten, oäkta
- Jensdotter, se Falk
- Jönsdotter, g. Rosen-
stråle 89
- Knutsdotter, se Grip
- Petersdotter, se Porse
- Keksi, Anders (Antti), sol-
dat 192
- Kellberg, N. N. 7
- Kellgren, Jonas Henrik,
sjukgymnast 125
- Kempff, Curt Sixten Rein-
hold, överste 194, 196
- Kepplerus, Alexander, borg-
mäst. 189
- Kerstin, g. m. Jonas Erici,
Abel Petri och Anders
Birgeri Cantherus 54
- Æstridsdotter, g. m.
Thomas Laurentii 58,
60
- (Kirstin) Santesdotter,
g. m. Joen Gråben 60
- Kettil Karlsson, se Vasa
- Runke 153
- Key, Carl Fredrik Edvin
Emil, godsägare, poli-
tiker 190
- Kilbom, Karl, redaktör 174,
178, 179
- Kitz, Anna Justina, g.
Engelhardt 10
- Bertram, källarmäst. 10
- Kjellgren, Håkan, arrenda-
tor 44
- Kleen, Carl William (Willy),
överste 194, 196—198
- Kleman, Gustaf Bernhard,
vice häradshövd. 14
- Klercker, Carl Nathanael af,
frih., general 163
- Gustaf Carl af, konstför-
vant 173
- Knut Alfsson, se Rosor, tre
- Erengrilsson, se Barun
- Håkansson, norsk jarl
148
- Jonsson, se Aspenäsätten
- Karlsson, se Sparre av
Tofta
- Kristinsson 148
- Magnusson, se Tyrgils
Knutssons ätt
- Kock, Jörgen, borgmäst. i
Malmö 191
- Koskull, Aurora Vilhelmina,
g. Brahe 19
- Constance (Anna Gus-
tava Constantia), g. Hall
och Wedel Jarlsberg 12—
14, 16—19
- Georg Adolf, frih., lag-
man 19
- Gustaf Fredrik, frih.,
krigsråd 13
- Märtha, f. Schnell 12
- Ulrika Catharina,
g. Brahe 19
- Krell, Paul, kamrerare 161
- Kristian II, konung av
Danmark, Norge och
Sverige 88, 192
- Kristiern Nilsson, se Vasa
- Kristina, drottning av Sve-
rige 59, 64, 152
- Kristina Elfsdotter, g. m.
Jöns Svensson Rahm 55,
58
- Magnusdotter, se Ham-
merstaätten
- Magnusdotter, se Leo-
pard
- Röriksdotter, se Bonde
- Kristoffer av Bayern, kon-
ung av Sverige 144
- Kromnow, Ernst Åke, kan-
sliråd 199
- Kruse (af Elghammar), Axel
Sigvardsson, kapten 191

- Kruse (af Kajbala), Erik Sigvardsson, frih., gen-löjtn., guv. 191
- Krusenstjerna, Agnes Julie Fredrika von, g. Sprengel, förf:nä 170
- Kryger, Johan Fredrik, kommerseråd, skriftställare 189
- (Kröppelin), Karin Hansdotter, g. m. Algot Eren-gislesson (Hammersta-ätten) 146, 147
- Kurck, Jöns, frih., president, riksråd 79
- Læstadius, släkt 192
- Lars Levi, kyrkoherde 192
- Petrus, kyrkoherde 192
- Lagerheim, Carl Herman Teodor Alfred, frih., envoyé, utrikesminister, gen.dir. 103, 108, 110, 113, 114, 123
- Lagrelius, Einar, dir. 199
- Lamberg, Jan, kommerseråd, grosshandlare 3, 14, 15, 33, 37, 38
- Landby, Lotta, f. Tullgren 21
- Larens Birgersson 85
- Lars Algotsson, se Hammerstaätten
- Bengtsson, gårdskaplan 56
- Eren-gislesson 136
- Ingebjörnsson, se Ekeblad
- Magnusson, se Leopard
- Persson, fogde vid Kungsör 48
- Siggesson, se Sparre af Rossvik
- Ulfsson, lagman 130
- Larsson, Hans, prof., filosof 172
- Johannes, i Dyreborg, möbel- och bonadsmälare 187
- Laurelius, Olaus, biskop 64
- Laurentius av Vaxala, dekan 191
- Benedicti, kyrkoherde i Tumbo 54—56
- Birgeri, kyrkoherde i Torpa 49—52, 57
- Paulinus Gothus, biskop 48
- Leche, Greta Mariana, g. Tullgren 21
- Leijonhufvud, Abraham Eriksson, frih., riksråd 73, 74
- Abraham Gustafsson, frih., assessor, landshövd. 77
- Beata, g. Oxenstierna af Croneborg 77
- Brita Gustafsdotter 78
- Catharina Gustafsdotter, g. Wrangel af Lindeberg 78
- Ebba Gustafsdotter, g. Bonde 76
- Ebba Mauritzdotter, se Lewenhaupt
- Elisabet Gustafsdotter 76
- Erik Gustafsson, frih., överske 75
- Gustaf Eriksson, frih., landshövd. 74
- Margareta Gustafsdotter, g. Horn af Marienborg 76
- (lejon), Birgitta Brynjulfsdotter g. m. Gregers Magnusson (Folkungaätten, oäkta) 135
- (—) Brynjulf Bengtsson 129
- (—) Ingeborg Magnusdotter, g. m. Bengt Turesson Bielke af Åkerö 137
- (—) Ulf Karlsson, riksråd 143
- (—) se Tyrgils Knutssons ätt (Leopard), Ingeborg Magnusdotter, g. m. Otte Ulfsson (Björnram från Västergötland) 140
- (—) Kristina Magnusdotter, g. m. Bengt Stensson (Natt och Dag) 139, 140
- (—) Lars Magnusson, riddare 133
- (—) Magnus Bengtsson 140
- (—) Magnus Håkansson, riddare 139, 140
- (—) Märta Magnusdotter, g. m. Nils Eren-gislesson (Hammerstaätten) 139, 140, 142, 147
- Lewenhaupt, Adam Ludvig Carl, greve, riksheraldiker, överstekammarherre 69, 74
- Ebba Mauritzdotter, g. Sture och Horn af Kancas 73, 74
- Gustaf Adolf Sixten Axel August, greve, kansliråd, envoyé 113
- Lidforss, Bengt, prof. 172
- Liedgren, Lars Jan, arki-varie 199
- Lignell, Anders, kontraktsprost 160
- (lilja, vingad), Anund Haraldsson, riksråd 133
- (—) Helga Anundsdotter, g. m. Rörik Birgersson (balk) 133
- Liljeholm, Adolf Filip, fil. lic. 128—130, 133, 142
- (Lillie af Greger Mattssons ätt), Mats Öd-gislesson, riddare, lagman, ståth. 138
- Lillienhoff, Joakim (Pötter), bankokommissarie 161
- Lindberg, Nils, soldat, bonadsmälare 187
- Lindblom, Andreas Adolf Fredrik, prof. 187
- Lindgren, Hans Axel, exp-sekr. 23, 26
- Lindhagen, Carl Albert, borgmäst., politiker 174
- Lindman, Salomon Arvid Achatas, statsminister, konteramiral 179, 194—197
- Lindström, inspektör 44, 45
- Karl Alfred Richard, redaktör, politiker 174—176
- Linné, Carl von, arkiater, botanist 162, 191
- Lloyd George, David, engelsk statsman 176
- Loccenius, Johannes, rikshistoriograf 153
- Lorent, Abraham Robert, köpman 9
- Louise, kronprinsessa av Danmark 111
- Low, David 16, 18, 23
- Lovisa Ulrika, drottning av Sverige 162
- Lund, blekingesläkt 189
- Christian, handl. o. rådmän i Gtbg 4
- Olof Benjamin, poet 5
- Olof Olofsson, skeppsredare 189
- Lundberg, Johan Magnus, grosshandlare 40
- Lundius, Carl, prof. 192
- Lundström, Herman Georg, vice häradshövd. 25
- Samuel, vice häradshövd. 25, 28—31, 33—38, 40—42, 45
- Löwegren, Ebba, fröken 172

- Magnus Ladulås, konung av Sverige 90, 129, 133, 135, 189
- Magnus Bengtsson, se Leopard
- Erengislesson, se Hammerstaätten
- Gregersson, se Folkungaätten, oäkta
- Gudmarsson, se Ulvåsaätten
- Håkansson, se Leopard
- Ingevaldsson I 131
- Ingevaldsson II 132
- Ingevaldsson, se Hammerstaätten
- Laurentii, skrivare 157
- Nilsson, se Sköld, fyrstyckad
- Petri, kyrkoherde 153
- Trottesson, se Ekaätten
- Malmgren, Olof, revisor, tit. assessor 4
- Malmroth, Carl Anders Gustaf, statsråd, landshövd. 195
- Malmström, Carl Gustaf, riksarkivarie 188
- Manderström, Christoffer Rutger Ludvig, greve, utrikesstatsminister 168, 169
- Mankell, Julius, kapten, förf., politiker 188
- Mannerskantz, Carl Axel, kapten, vice talman 190
- Margareta, drottning 189
- Margareta, g. m. Nicolaus Benedicti och Petrus Petri 199
- g. m. Nicolaus Petri i Torpa 55
- Bengtsdotter, se Bielke af Åkerö
- Birgersdotter, se Finstaätten
- Olofsdotter, g. m. Sven Rahm och Hans Brask 58, 60
- Ragvaldsdotter, se Fargalt
- Maria Eleonora, drottning av Sverige 75
- Maria Elisabet, g. m. hertig Johan av Östergötland 73
- Mattias i Bäck 153
- Olofsson, se Horn af Kanckas
- Matts, gårdskaplan vid Kungsör 56
- Matts, Svensson i Röshult 148
- Ödgislesson, se Lillie af Greger Mattssons ätt
- Mau, Edvard, dansk präst 194
- Mell, Lars Robert von, kamrer 21
- Messenius, Johannes, prof. 88—90
- Miranda, Francisco de, venezuelansk general 4
- Mitchell, David, köpman 3, 21, 31
- Mjöberg, Anna Laurentia, g. Ström 176
- Modig, Johan(nes), se Carlsson, Johan(nes)
- Molander, Seth, riksdagsman 195
- Moll, Tom (Karl Thomas), läroverksråd 194
- Molteke, Johan 143
- Montelius, Oscar, riksantikvarie 168
- Munthe, Axel, livmedikus, förf. 118
- Märta Erengisladotter, se Hammerstaätten
- Gisladotter, se Sparre af Aspnäs
- Håkansdotter, se Björnram
- Jonsdotter, se Gråben
- Magnusdotter, se Kase
- Magnusdotter, se Leopard
- Nilsdotter, se Hammerstaätten
- Thomasdotter, g. m. Andreas Petri Torpensis 58
- Möller, Fritz Gustav, redaktör, statsråd 175, 178
- Mörner (af Morlanda), Adolf Göran, greve, statsråd 194
- Næstved, Hans Poulsen, dansk präst 191
- Narve Ingevaldsson, norsk riddare, riksråd 131 (Natt och Dag), Axel Johansson, häradshövd. 76
- (—) Bengt Stensson, lagman, riksråd 139, 140
- Margareta Axelsdotter, g. Sparre af Rossvik 74, 76
- Maria Axelsdotter, g. Sparre 76
- (Natt och Dag), Ture Axelson, assessor 75
- Åke Axelsson, frih., riksråd, riksmarskalk 68, 71, 198
- Nerman, Ture, förf. 174
- Newton, sir Isaac, engelsk astronom, fysiker, matematiker 191
- Nicander, Carl August, förf. 168
- Nicolaus Benedicti, kyrkoherde i Torpa 53—55, 199
- Gullonis, kyrkoherde i Tumbo 51
- Olai Fax, kyrkoherde 54, 57
- Nils, kyrkoherde i Tensta 158
- Barnamsson, härads-hövd. 161
- Clauson, se Sparre av Ellinge
- Elfsson till Räftefla 53
- Erengislesson, se Hammerstaätten
- Gustafsson, se Rossviksätten
- Ingevaldsson (tre blad) 128
- Ingevaldsson, se Hammerstaätten
- Knutsson, skrivare vid Gripsholm 53
- Larensen 85, 87
- Magnusson, se Sköld, fyrstyckad
- Markusson 140
- Turesson, se Bielke af Åkerö
- Upplänning 138
- Nipertz, Cecilia, g. m. Algot Erengislesson (Hammerstaätten) 146
- Erik, riddare, riksråd 146
- Nolleroth, Michael Baltzar, rådmann 36
- Petter Zacharias, assessor 14, 15
- Norberg, Johan Eric, ingenjör 187
- Lars, överskult 24
- Nordenskiöld, Adolf Gustaf, överste 165
- Erik Otto Edvard, förste sekr. 165
- Henriette Georgina, f. Sederholm 165
- Nils Adolf Erik, frih., prof., upptäcktsresande 194

- Nordenskiöld, Nils Erik, docent 165
- Nordensvan, Johan Alopaus, landskamrerare 189
- Nordfeldt, Alfred, läroverksråd, rektor 194
- Nordling, Ernst Victor, prof. 100
- Noréen, Adolf O., auditor 41
- Noring, Laurentius, ögonläkare 7
- Nothin, Torsten Karl Viktor, statsråd, överståth. 179
- Notke, Bernt, tysk bildhuggare 187
- Nyqvist, Gustaf Alarik, öfverste 194, 195, 197
- Odelberg, Carl Viktor Wilhelm, bibliotekarie 199
- Odhner, Clas Theodor, riksarkivarie 153, 188
- Olaus Petri, kyrkoreformator 153
- Olivecreutz, Johannes, biskop 66
- Olof Axelsson, se Tott
- Björnsson, ärkebiskop 189
- Germundsson 58
- Jönsson, skrivare vid Kungsråd 58
- Olofsson, frälseman 60
- Olofsson, Olof, handlande 189
- Oskar II, konung av Sverige (och Norge) 118, 188
- Otte Ulfsson, se Björnram från Västergötland
- Oxenstierna (af Eka och Lindö), Ebba, g. Sparre af Rossvik 70, 76, 80
- Elsa, g. Natt och Dag 68, 70, 198
- Gabriel Gustafsson, hovmarskalk, riksråd 73
- (—) Gustaf Gabrielsson, frih., riksråd 76
- Märta Gustafsdotter, g. de Mornay och Kurck 79
- Sigrid Bengtsdotter, g. Horn af Äminne 75
- Oxenstierna (af Korsholm och Wasa), Gabriel Bengtsson, greve, riksskattmäst., president, gen.guv. 73
- Oxenstierna (af Södermöre), Axel, greve, rikskansler 152, 153
- Erik Axelsson, greve, riksråd, gen.guv. 63
- Palma, Jonas Germundi, teolog 183
- Palmstierna, Erik Kule, frih., utrikesminister, envoyé 174, 178, 179
- Peder, Per, Peter
- kyrkoherde i Alfta 158
- Broddesson på Hacksta, befallningsman 193
- Erici, kyrkoherde i Torpa 48—50, 56
- Jonsson, riddare 135
- Larsson, se Djur
- Ragvaldsson, se Fargalt
- Virske, häradshövd. 161
- Åkesson, se Strömmar, tre
- Pehrsson, Pehr, kyrkoherde 179
- Perón, Inez Maria, g. Torén 185
- Juan Domingo, president i Argentina 185
- Karl Henrik Bruno, provisor 185
- Petersson, Nils, i Runtorp, riksdagsman 190
- Petrén, Erik Gustaf, med. prof. 171
- Karl Anders, med. prof. 194
- Petrus de Igelsta, lagman 159
- Benedicti, biskop 191
- Gustavi, kyrkoherde i Lerbäck 57
- Petri Björskogensis, kaplan 55
- Pfannenstill, Göran Magnus, prof., domprost 172
- Philper, Ebba Mathilda, g. Kilbom 179
- Phrygius, Sylvester Johannis, superintendent 183
- Pihl, Anders, prost 92
- Piper, Carl Edward Vilhelm, greve, envoyé 122, 123, 125, 126
- Gustaf, greve, major, överstekammarjunkare 23
- Pohl, Michael, myntvärdie 161
- Poignant, släkt 166
- Pontén, Johan, prost 167
- (Porse, tre sjöblad), Katarina Petersdotter, g. m. Erengisle Torkilsson (båt) och Lars Magnusson (Leopard) 133
- Posse, Anna Jöransdotter, g. Soop 76
- Christer, landshövding 77
- Christina Arvidsdotter, g. Rosladin och Natt och Dag 77
- Ebba Axelsdotter, g. Natt och Dag 75
- Elsa Arvidsdotter, g. Sparre 77, 79
- Görvel Arvidsdotter, g. Sparre af Rossvik, De la Gardie och Taube 77
- Hillevi Arvidsdotter, g. Wrangel, 77
- Jöran Nilsson, ryttmäst. 76
- Knut Jönsson, väpnare, slottshövitsman 156
- Potter, Petter, handelsman 93
- Prytz, Nicolaus Nicolai, kyrkoherde 55
- Puke, Erik Nilsson, väpnare, riksråd 141, 142, 147
- Gustaf Eriksson, väpnare 142
- (—) Ingeborg Ragvaldsdotter, g. m. Peder Ragvaldsson (Fargalt) 157
- Quennerstedt, August, prof. 172
- Radziwill, Constantin, polsk furste 121
- Ragvald Gustafsson, se Rosor, tre, Horshagaätten
- Ingemundsson, prokurator vid kurian 191
- Ingevaldsson, se Hammerstaätten
- — dominus 131
- — 130, 131
- Magnusson 129
- Rahm, Jöns Svensson 55, 58—60
- (—) Sven Jönsson 60
- Ramborg Ingevaldsdotter, g. m. Folke Jonsson (Fänöätten) 131
- Magnusdotter, g. m. Peter Bonde 134

- Ramel, Charles Emil, frih.,
envoyé 113
- Ramsay, Anders Henrik,
landshövd. 189
- Rappe, Axel Oscar, frih.,
gen.major 180
- Henrik August, frih.,
kapten 167
- Rasmus Ludvigsson, gene-
alog 80, 84, 139
- Recarius, se Daniel Nicolai
- Reuterholm, Gustaf Adolf,
frih., president 164
- Reuterskiöld, Leonard (Gus-
taf Lennart), legations-
sekr., envoyé 116
- Maria Sofia Lovisa, f.
Nordenfalk 121
- Reventlow, Ferdinand Ju-
lius Einar Gotlieb, greve,
dansk diplomat 119, 122
- Rham, se Rahm
- Ribbing, Augusta Maria
Aurora, f. De Vylder
172
- Lännart, prof., förf. 172
- Olof, överste 199
- Seved, medicine prof. 172
- Rinman, Sven, bergsråd 162
- Riperda, Occa Johanna, g.
Stenbock 191
- Ristelius-Ristell, släkt 193
- Ristelius, Laurentius, kyr-
koherde 193
- Ristell, Adolf Fredrik, bib-
liotekarie 193
- Romdahl, Axel Ludvig,
prof., konsthistoriker 1
- Rosen, Axel Pontus von,
greve, landshövd., gen-
löjtn. 16
- Gustaf Fredrik von, gre-
ve, gen.guv. 188
- (Rosenstråle), Holmsten
Eriksson, väpnare 89
- Rosladin, Fritz, överste 77
- Roslin, Alexander, målare
191
- (Rosor, tre), Knut Alfsson,
riddare, riksråd 157
- (—) Ture Jönsson, rikshov-
mäst. 90, 158
- (Rosor, tre, Horshagaätten),
Ragvald Gustafsson,
väpnare 140
- Ross, John, bokhåll. 19, 20
- (Rossviksätten), Nils Gus-
tafsson, riksråd 142
- Rothovius, Isak, biskop 183
- Jonas, superintendent
183
- Rudbeck, Juliana Sofia Al-
bertina, g. Fleetwood 98
- Rudbeckius, Johannes, bis-
kop 60
- Rudberg, Gunnar, prof. 194
- Rudelbach, Andreas Gott-
lob, dansk teolog 191
- Rudien, Olof, konstmästare
162
- Runeberg, Edvard Fredrik,
sekr., nationalekonom
189
- Ephraim Otto, lantmä-
tare, nationalekonom 189
- Rupe, Alanus de, fransk
dominikanpredikant 154
- Russell, John, earl, brittisk
utrikesminister 169
- Rydbeck, Otto, prof. 187
- Rydin, Herman Ludvig,
prof. 101
- Rörik Birgersson, se Balk
- Sager, Carl Daniel Robert,
kammarherre, envoyé
113
- Sahlgren, Niclas, köpman,
donator 2
- Sandler, Richard Johannes,
statsråd 175
- Sandströmer, Clara, g.
Fleetwood 107
- Schartau, Henrik, kon-
traktsprost 192
- Scheiding, Otto von, ståth.
79
- Schmaltzius, Petrus Abelis,
diplomat 54, 193
- Schirren, Carl, tysk-baltisk
historiker, prof. 188
- Schnell, Märta, se Koskull
- Schröder, Anna Charlotta,
g. Schröder 4
- Christina, g. Gadd 4
- Georg, teol. dr, lektor 4
- Göran Claes, biskop 4
- Herman, biskop 4
- Schröderheim, ätt 183, 184
- Anna Charlotta Hedvig
Eugenia, g. Westman 184
- Elis, statssekr. 4
- Elis Filip, reg.pastor 184
- Göran Ulrik, kontrakts-
prost 183
- Johan, kansliråd 184
- Schumann, Martha, konst-
beriderska 105
- Schutte, Claes, se Skytte
- Henning, se Schütte
- Schweigaard, Sophus Chris-
tian, norsk diplomat 123
- Schütte, Henning Nilsson,
älderman 92—94
- Schwerin, Hans Hugold Ju-
lius, frih., fil. dr, rytt-
mäst. 2
- Sederholm, Henrietta Geor-
gina, se Nordenskiöld
- Seldener, Henrik, auditör
41, 45
- Sibbern, Georg Christian,
norsk politiker och di-
plomat 116—118
- Sibbern, Mary, f. Soane 118
- Silfversparre, Antoinetta
Christina, g. Arsenius 36
- Silverstolpe, Gustaf Abra-
ham, kansliråd, kyrko-
herde 153, 194
- Skering Larsson 157
- Skjöldebrand, Anders Fred-
rik, greve, statsråd, gene-
ral 40
- Skytte, ätt 92—94
- (Schutte), Claes, notarie
93, 94
- Henning, se Skytten-
hielm
- (Schutte), Petter, råd-
man, tullnär 93
- Joachim, se Skytte-
hielm
- Skytte af Duderhof, ätt 92
- Johan, frih., riksråd,
gen.guv., president 92
- Skytte af Sätra, ätt 92
- Lars Bengtsson, ståth. 92
- Skyttehielm, ätt 92, 94
- Joachim, kammarråd 92,
93
- Skyttenhielm, ätt 92, 94
- Henning, biskop 92—94
(sköld, fyrstyeckad), Filip
Ragvaldsson, riddare 130
(—) Magnus Nilsson, rid-
dare, riksråd 130, 147
(—) Nils Magnusson 130
(—) Åbjörn Magnusson 130
(sköld, kluvan af en bred
stolpe), Erengisle Nils-
son 138, 139
(sköld, kvadrerad), Gustaf
Leksson 138, 139, 147
- Slatte, Erik, landshövd. 89
- Solander, Daniel, naturfor-
skare 191
- Soop, Bengt Åkesson, kam-
marherre 74, 77
- Ebba Bengtsdotter, g.
Fleming 75
- Erik, överste 76
- Harald Göransson 79

- Soop, Jöran, öv.löjtn. 79
 — Maria Eleonora, g. Fleming af Lais 76
- Sparre, Axel Carlsson, frih., riksråd, överståth. 75
 — Brita Persdotter 77
 — Carl, frih., överståth., riksråd 193
 — Carl Carlsson, frih., hovstallmäst. 79
 — Carl Larsson, frih., general 77
 — Catharina Johansdotter, g. Berendes 74
 — Christina Carlsdotter, g. Skytte af Duderhof 74
 — Christina Larsdotter, g. Ulfsparre af Broxvik 75
 — Ebba Larsdotter, g. De la Gardie 69
 — Ebba Pedersdotter, g. Banér 78
 — Elisabet, g. Horn af Kanckas 69
 — Erik Carlsson, landshövd. 78
 — Erik Larsson, frih., riksråd, president 74
 — Erik Pedersson, frih. 78
 — Gustaf Larsson, frih., riksråd, president 76
 — Gustaf Persson, frih. 77, 78
 — Görvel Pedersdotter, g. Horn af Äminne 79
 — Johan Johansson, frih., assessor 78, 198
 — Margareta Larsdotter, g. Horn af Äminne 78
 — Margareta Persdotter, g. Banér 79
 — Maria Elisabet, g. Bielke af Åkerö och Bielke 76
 — Maria Persdotter, g. Wrangel af Adinal 77
 — Peder Eriksson, frih., riksråd, president 72, 77—79
 — Peder Larsson, frih., fransk greve, rikstyg-mäst. 69
 — Per Pedersson, frih., riksråd 69
 — Svante Larsson, frih., landshövd. 76
 — Ture Eriksson, frih., riksråd 72, 76
- (Sparre av Aspnäs), Märta Gisladotter 137
- Sparre av Ellinge, ätt 187
 (—) Nils Clausson, riksråd 157
- Sparre (af Rossvik), Axel Larsson 69
 — Beata Eriksdotter, g. Leijonhufvud och Bonde 69, 72, 73
 — Bengt Göransson, häradshövd., ryttmäst. 79
 — Brita Eriksdotter, g. Soop 71, 74—76
 — Carl Eriksson, ståth. 73—79
 — Catharina Eriksdotter, g. Leijonhufvud 72, 73, 75—78
 — Christina Bengtsdotter, g. Posse 77
 — Ebba Carlsdotter 75, 79
 — Ebba Eriksdotter, g. Ribbing 69
 — Erik Larsson, riksråd, ståth. 51
 — Erik Larsson, riksråd, rikskansler 68, 71, 72
 — Fredrik, f. 1630 78
 — Gustaf Eriksson, f. 1582 69, 71
 — Gustaf Johansson, † 1626 77, 79
 — Johan Carlsson 79
 — Johan Eriksson, riksråd 69, 72, 74—80
 — Lars Eriksson, landshövd., riksråd 72—78
 (—) Lars Siggesson, riddare, riksråd, riksmarsk 68
 — Magdalena Eriksdotter 69, 72
 — Margareta Johansdotter 78
 — Pål Eriksson 71
 — Sigismund Eriksson 69, 72
- Sparre (af Söfdeborg), Claes Robert Erik Nils, greve, andre sekr. 113
- (Sparre af Tofta), Knut Karlsson, lagman 138
- Spiegelberg, Hans, Hans Brasks kansler 83, 84
- Staaff, Pehr, advokatfiskal 18, 27, 38
- Staffan Henriksson, borgmäst. 158
- Steckzén, Birger, fil. dr, krigsarkivarie 181
- Stedingk, Ludvig Ernst von, greve, gen.löjtn., överstekammarherre 169
- Stein, Johan David, kyrkoherde 13
- Sten Bengtsson, se Bielke af Åkerö
- Stenberg, Per, lagman 29, 36
- Stenbock, Ebba, g. Fleming 72
 — Erik, greve, riksråd, gen.-guv. 191
 — Gustaf Olofsson, frih., riksråd 71, 72
 — Johan Gabriel, greve, riksråd, riksmarskalk 187
 — Margareta, † 1631 79
 — Svante, frih., kammarherre 79
 (Stenbocksätten, äldre), Gustaf Olofsson, riksråd, riddare 148
 (Stjernkors), Israel Pávesson Särkilax, fogde 188
- Stockoe, Ralph, affärsman 19, 20
- Strindberg, Johan August, förf. 194
- Stråle af Ekna, Nils Wilhelm, justitieråd 27, 37, 38
- Ström, Johan Fredrik, kontraktsprost 176
 — Otto Fredrik, redaktör, politiker 174, 176, 177
 (strömmar, tre), Peter Åkeson, riddare 141, 147
- Strömner, Anders, myntmäst., bergsråd 161
- Sture (tre sjöblad), Anund, riddare, riksråd 135, 142
 (—) Katarina Algotsdotter, g. m. Karl Karlsson (Ulvåsaätten) 143
 — Sten d. ä., riksföreståndare 137, 144, 145, 155—157
 (Sture; Natt och Dag), Kerstin, g. Banér 74
 — Nils Bosson, riksråd 156
 — Nils Stensson 87
 — Sten, d. y., riksföreståndare 135, 191
 — Svante, greve, hertig Johans råd 73
 (—) Svante Nilsson, riksföreståndare 157
- Ståhlberg, George Georgeson 163
- Stålhammar, Adolf, öv.löjtn. 167
 — Brita Lovisa Augusta, g. Rappe 167
- Sundquist, Bror Nils Erling, landsantikvarie 158
- Svante Nilsson, se Sture

- Svantepolk Knutsson, lagman 189
 Swartz, Carl Johan Gustaf, affärsman, statsminister 170
 Swedberg, Jesper, biskop 190
 Svedelius, Wilhelm Erik, prof. 188
 Sven kornskrivare 48
 Svensén, Carl Johan, lantbrukare, politiker 190
 Svensson, Ivan Erik Gustaf, industriman, politiker 151
 — Ivan Helge Gustaf, bruksägare 151
 Svärd (vingat), Laurens Olofsson 157
 Sylvander, Josua, frih., justitieråd, president 35
 Sylvester II, påve 153
 Söderblom, Nathan (Lars Olof Jonathan), ärkebiskop 180, 181
 Sölscher, släkt 193
 — Abraham, vinhandlare i Lübeck 193
 Taube, Arvid Fredrik, greve, utrikesminister, envoyé 97
 Tegnér, släkt 166
 Tengberg, Niklas August, prof. 188
 Tessin, Nicodemus, d. y., greve, kansler, överstemarksalk 161, 187
 Tham, Pehr, överintendent 7
 Thomas Laurentii, kyrkoherde 58, 60
 Thorsson, Fredrik Wilhelm, statsråd 175
 Thun, Michael, handelsman 93
 Thyrén, Johan Carl Wilhelm, prof. 171
 Tidström, Anders, laborator 162
 Tidzelius, Johan, kyrkoherde 193
 Toll, Florus, öv.löjtn. 188
 Topprider, Nils 93
 Tord Gunnarsson, biskop i Strängnäs 134
 Toreen, Bengt, häradsskrivare 184
 Torén, släkt 184
 — Carin (Catharina), g. Simmingsköld 185
 — Carl Axel, domprost 184
 Torén, Magnus, justitieråd 184
 — Magnus, kontraktsprost 184
 — Märta Dagny, filmskådespelerska 185
 Torgny lagman 159
 Torkil Erengislesson, se Barun
 Tornérhielm, Rudolf Viktor, ryttmäst., överhovstallmäst. 169
 (Tott), Birgitta Olofsdotter, g. m. Brengisle Nilsson (Hammerståätten) 144, 146, 147, 156
 (—) Birgitta Olofsdotter, drottning af föreg:s halvsyster 156
 (—) Ingeborg Åkesdotter, g. m. Sten Sture d. ä. 156
 — Ivar Axelsson, riddare riksråd 189
 (—) Olof Axelsson, riddare 144
 Trolle, Erik, riksråd 157
 — Gustaf, ärkebiskop 88
 — Henrik af, gen.amiral 164
 Trygger, Ernst, justitieråd, statsminister 195, 197, 198
 Tullgren, Anders Wilhelm, advokatfiskal 21
 — Carl Magnus, överinspektör 21
 — Fr. J., vice häradshövd. 21
 Tunelius, Lars Christian, kyrkoherde 46
 Ture Bengtsson, se Bielke af Åkerö
 — Jönsson, se Rosor, tre
 Turk, Magnus, soldat, kyrkvaktare 190
 Tyrgils Knutsson, marsk 130 (Tyrgils Knutssons ätt), Gustaf Magnusson 129
 (—) Knut Magnusson 129
 Törnebladh, Carl Ottomar, vice häradshövd. 105
 Törngren, Isaac, grosshandl., brukspatron 2
 — Peter, brukspatron 2
 Ulf Gudmarsson, se Ulvåsaätten
 — Karlsson, se Ulvåsaätten
 Ulfsparré af Broxvik, Erik Jöransson, ryttmäst., ståth. 79
 — Knut Jöransson, löjtn. 79
 Ulrika Eleonora d. y., drottning av Sverige 66
 (Ulv), Gotskalk Bengtsson, riddare, riksråd 143
 (Ulvåsaätten), Birgitta Karlsdotter 143
 (—) Karl Karlsson, lagman 143, 145
 (—) Karl Ulfsson 143
 (—) Magnus Gudmarsson 129
 (—) Ulf Gudmarsson, riksråd 129
 (—) Ulf Karlsson 143
 Urne, Anna, g. Sparre af Rossvik 75
 Utter, Peder Månsson, arkivsekr. 83
 Wachtmeister (af Johannishus), Carl Axel Trolle, greve, riksdrots 184
 — Christina Hilda, g. Cederström 32
 — Claes Adam, greve, amiral 2, 5, 6, 9, 10, 12, 16, 18, 19, 24, 31, 32, 35, 36, 44, 45
 — Gustaf, greve, gen.löjtn. 6
 — Hans Gabriel Trolle, greve, justitiekansler 19
 Wadman, Johan Anders, kommissarie, skald 15
 Valdemar Birgersson, konung av Sverige 189
 Valdemar I, konung av Danmark 85
 Valdemar, hertig 129
 (Vasa), Johan Kristiernsson, riddare, riksråd 158
 (—) Karl Kristiernsson 141, 146
 (—) Kettil Karlsson, biskop, riksföreståndare 89, 90, 143
 (—) Kristiern Nilsson, drots 143
 Wedel Jarlsberg, Fritz (Fredrik Hartvig Herman), baron, norsk diplomat 97, 113, 114, 117
 Weede, holländsk diplomat 119, 122
 Wendell, släkt från Kimito 188
 Wennersten, släkt 166
 Westin, Per Gunnar, prof. 191

- Westman, Anna Charlotta, g. Schröderheim 183
 — Ernst Axel, justitieråd 184
 Wiberg, Martin, uppfinnare 187
 Wide, Anders Gustaf, prof. 152
 Widekindi, Johannes, rikshistoriograf 153
 Wieselgren, Oscar Harald, riksbibliotekarie 150
 — Peter, domprost 168
 Wigfors, Ernst Johannes, statsråd 172—174, 179, 180
 Wijk, Olof, d. y., köpman, talman 108
 Villaume 121
 Winge, Petter Johansson, hökare 193
 Wingård, Johan Didrik af, öv.löjtn., landshövd., statsråd 3
 Wirsén, Gustaf Fredrik, greve, statsråd 9, 29
 — Sofia Helena, g. Avén 29
 — Carl David af, fil. dr 168
- Wohlfahrt, Bernhard (Berndt), handlande 16, 17
 Wordsworth, John, biskop av Salisbury 181
 Wrangel, Hans, överste 77
 Wrangel (af Adinal), Carl Adam, landshövd. 188
 Wrangel (af Salmis), Carl Gustaf, greve, fältmarskalk, riksamiral 191
 — Herman, fältmarskalk, riksråd 73
 Wrangel (af Sauss), Anton Magnus Herman, greve, envoyé, utrikesminister 97
 Wrede, Fabian, greve, president 162
 Wählin, Christian, prof., domprost 153
 Västgöte, Jon (Jöns), fogde 53, 59, 60
- Zedritz, Esaias, myntmäst. 161
 — Georg, myntmäst. 161
- Zedritz, Henrik, myntmäst. 161
 Zorn, Anders Leonard, konstnär 124
 Zoterus, Andreas Andrea, förf. 183
- Åberg, Inga, skådespelska 7
 Abjörn Magnusson, se Sköld, fyrstyckad
 Åkerhielm, ätter 189
 Åkerman, Fredrik Magnus, landskamrerare 16, 18, 22, 23, 25, 29
 Åstrid Jönsson, norsk frälseman, lagläsare 48, 49, 58, 59
- Öller, Anton Henric, telegrafdir., uppfinnare 187
 Öra, ätt 159
 (—) Anders Knutsson 159
 Örjan Nilsson, se Björnram från Västergötland
 Östmark, Maria, g. Boij, Winge och Tidzelius 193

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

FEMTIOFJÄRDE ÅRGÅNGEN

1956

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BERTIL BROOMÉ

STOCKHOLM 1956—1957
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
553474

UTGIVEN MED STATSUNDERSTÖD
OCH MED BIDRAG FRÅN LÅNGMANSKA
KULTURFONDEN

INNEHÅLL

	Sid.
John Hall — den infantile. Av ARVID BÆCKSTRÖM	1—46
Den äldre vasatidens prästerskap i Torpa pastorat på Västra Rekarne. Av MAGNUS COLLMAR	47—60
En gammal prästsläkts sigill. Av BIRGER GEZELIUS	61—67
Fru Ebba Brahes släktanteckningar (1574—1633). Utgivna och kommenterade. Av JAN ERIC ALMQUIST	68—80
Hans Brasks släktbok. Handskriftsundersökning och datering. Av GÖRAN SETTERKRANS	81—91
Släkterna Skytte, Skyttehjälm och Skyttenhjälm. Av RAGNAR GULLSTRAND	92—94
Personregistrering på Island. Av BERTIL BROOMÉ	95—96
Diplomaten Carl Fleetwood och hans dagbok. I. Studieår. Tjänstgöring i domstolar och utrikesförvaltning intill 1885. Av EINAR HEDIN	97—127
Hammerstaätten. Av GUNNAR BENDIX	128—147
Knut Kristinsson (1297) och riddaren Gustaf Olofsson till Tofta (1484). Av AXEL MOLLSTADIUS	148
Recensionier	149—194
Svenska män och kvinnor. Av GÖSTA BERG	149—152
Tradition och historia. Av BERTIL BROOMÉ	152—153
Medeltida kulturhistoria. Av HANS GILLINGSTAM	153—155
Sten Sture den äldre och stormännen. Av JAN LIEDGREN	155—157
Det borgerliga Uppsala under medeltid och Vasatid. Av JAN LIEDGREN	157—159
Lagmän och häradshövdingar. Av JAN LIEDGREN	159—161
Myntet i Stockholm	161
Nicodemus Tessin d. y:s memorial. Av BERTIL BROOMÉ	161—162
Anders Tidströms resa genom Dalarna. Av BERTIL BROOMÉ	162
Gustav III:s statsvälvning. Av BERTIL BROOMÉ	162—163
Carl Olof Cronstedt. Av BERTIL BROOMÉ	163—165
Johan von Feilitzens journal. Av SVEN G. HAVERLING	166
Anders Lignells självbiografi. Av BERTIL BROOMÉ	166—167
Adolf Stålhammars minnesanteckningar. Av BERTIL BROOMÉ	167
Ett levnadsöde i brev. Av WILHELM ODELBERG	167—168
Den skandinaviska alliansfrågan 1857—1863. Av BERTIL BROOMÉ	168—169
Hugo Hamiltons dagböcker 1917—1919. Av ÅKE KROMNOW	169—171
Under Lundagårds kronor. Av BENGT HILDEBRAND	171—172
Olof Högberg. Av BERTIL BROOMÉ	172—173
Röda minnen. Av CURT KEMPF	173—179
Rasjöns minnen. Av ÅKE KROMNOW	179—180
Samuel Gabriëlssons memoarer. Av BERTIL BROOMÉ	180—181
Medicinalhistoria. Av SVEN LJUNG	181
Småländska studenter i Uppsala. Av GOTTFRID CARLSSON	181—183

Schröderheims. Av BERTIL BROOMÉ	183—184
Släkten Torén. Av WILHELM ODELBURG	184—185
Släkten Hallonstén	185
Urkundspublikationer. Av BERTIL BROOMÉ	186—187
Tidskriftsöversikt	187—194
Beriktiganden och rättelser	194—199
Meddelande angående Personhistoriska samfundet	199
Förkortningslista	200
Personregister	201—214

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är kr. 15:— pr år + 70 öre för porto och uttages som postförskott för Personhistorisk Tidskrift. Önskan om inträde anmäles till Samfundets sekreterare, docenten BERTIL BROOMÉ, Krigsarkivet, Stockholm 80. Bokhandelspris för löpande årgång är kr. 18:—